

H. lit. p.

384

rac

H. lit. G. 387^{2^{de}}

Vande Velde

TABEL EN LEEFTIJD

1875

1876

1877

1878

1879

6421111111111111

1111111111111111

1111111111111111

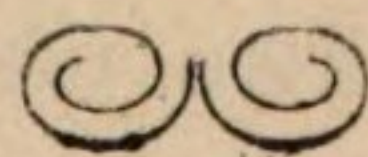
G E S C H I E D E N I S

DER NEDERDUITSCH E

T A E L E N L E T T E R K U N D E

DOOR

J. VAN DE VELDE.

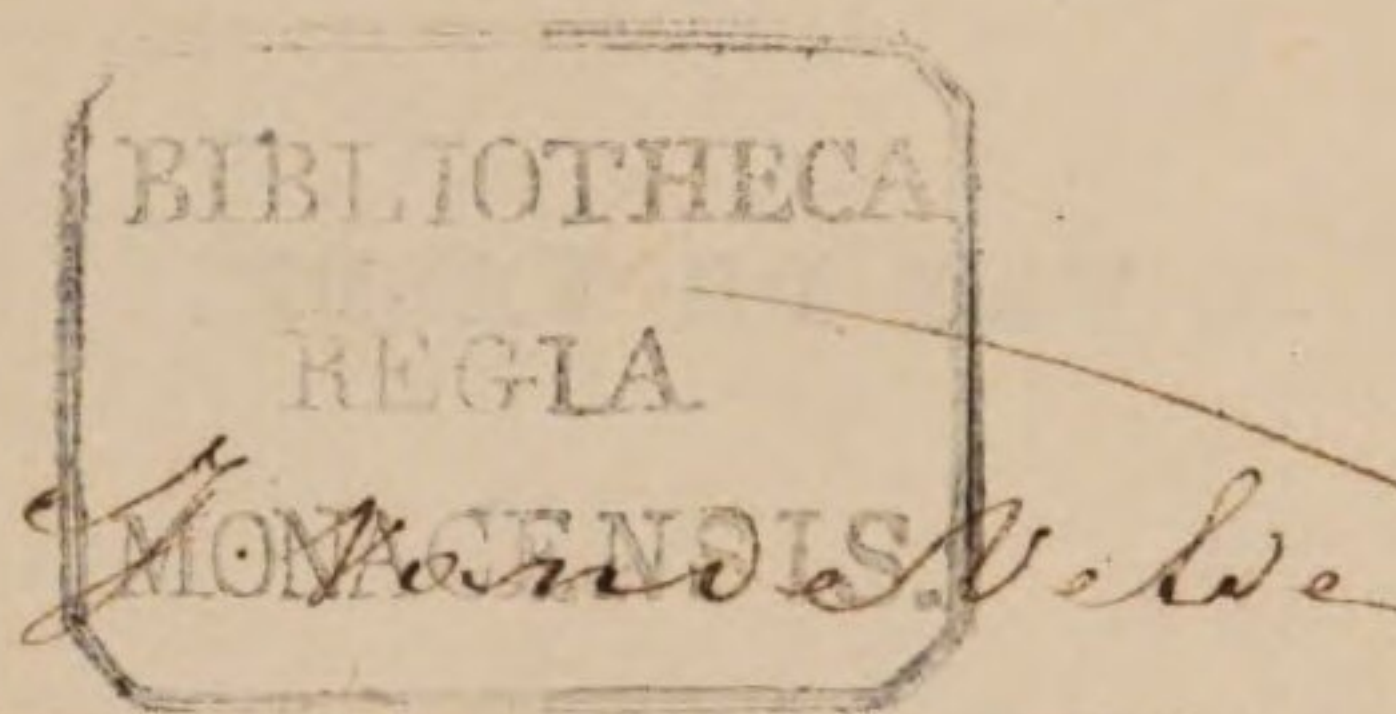
AUDENAERDE,

BOEK- EN STEENDRUKKERY VAN BEVERNAEGE-VAN EECHAUTE, KREKELPUT.

— 1861. —

86 - Bk.

EIGENDOM.

VOORWOORD.

Ziet gy hoe daer groeit en bloeit, in Belgies tuin, die schoone, jeugdige telg? Eene echte loot des germaenschen stams, wierd zy in vroegere tyden op vlaemschen gronde geplant; doch, van lucht en vryheid beroofd, moest zy eeuwen lang in eenen deer-nisweerdigen toestand voortkwynen.

By elken lentejare scheen zy te verwelken en voor altoos te zullen vergaen.

Na een lang tydverloop, schoot de zon der vryheid weder wel-doende stralen over ons dierbaer Vaderland; en dan, o vreugde!

dan herrees zy, de schoone, jeugdige telg; en ja, met aenhoudende vlyt bebouwd, schoot diepe wortelen in den grond, en breidde langzamerhand hare lommerryke twygen alom in Vlaemsch-Belgie uit.

Ziet hoe zy bloesemryk thans hare kruin ten hemel beurt!

Moge zy eerlang een stamboom worden, onder wiens breede takken telkens de vlaemsche familie eene veilige schuilplaats vinde, wanneer onheilspellende stormen over onze van God zoo mild gezegende gewesten zouden loeijen!

Wie zyt gy die lacht met de tael uwer vaedren?
Onkundige regter! wie zyt gy die lacht?
Is u wel eens 't wezen verbleekt, by 't doorblaedren
Der vloeiende schriften van 't vorig geslacht?

DUVILLERS.

La langue flamande, fût-elle aussi pauvre et aussi
faible qu'elle est riche et énergique, puisqu'elle est la
langue du pays, elle devait nécessairement faire partie
de l'instruction.

LES BROUSSART.

De oudste bewooners van Belgie komen in onze Jaerboeken voor onder den naem van Kelten of Galliërs. Zy wierden door de Teuten, naderhand Germanen genaemd, uit den lande gedreven. Deze kwamen in ontelbare zwermen den Rhyn overgezakt en sloegen zich neêr op het grondgebied van heden-daegsch Belgie.

Hoewel het tydstip dezer verovering niet nauwkeurig kan bepaeld worden, schynt het nogthans zeker dat onze provintiën, toen Cesar ze kwam veroveren, uitsluitelyk door Teuten of Germanen bewoond waren.

Deze wilde volkeren waren verdeeld in verschillende volkstammen, waarvan elk een byzonder dialekt of tongval bezigde.

De gedenkstukken, welke wy van die oude dialekten, namelyk het Mesogotisch, Frankisch en Angelsaksisch, nog voorhanden hebben, getuigen dat onze moedertael er mede in een nauw verband staet.

Deze overeenkomst doet ons met reden denken dat onze tael een telg van Teutonischen stam is.

Er zyn zelfs taelkundigen die beweeren dat de nederduitsche spraek, zoo als zy hedendaegs bestaet, min dan de hoogduitsche van het Teutonisch of oorspronkelyk Dietsch, waeruit zy beide voortgesproten zyn, is afgeweken.

Trachten wy dit dubbel vraegstuk een weinig op te helderen.

Eene Mesogotische vertaling van het Nieuwe Testament kan reeds hiervan tot bewys verstrekken. Deze vertaling wierd gedaen door zekeren bisschop, genaemd Ulphilas, die omtrent het jaer 370 na de geboorte des Zaligmakers, by de Mesogothen gezonden wierd, om hun het christen geloof aen te kondigen.

Om ons gezegde nopens het verwantschap onzer tael met het oorspronkelyk Dietsch te bevestigen, ontleenen wy hier eenige woorden aen dit onwaerdeerbaer handschrift en stellen wy ze in vergelyking met de nederduitsche en hoogduitsche woorden, die dezelfde denkbeelden uitdrukken :

MESOGOTISCH.

NEDERDUITSCH.

HOOGDUITSCH.

Af	af	ab.
Aflagjan	afleggen	ablegen.
Andi	einde	ende.
Ardbeidjan	arbeiden	arbeiten.
Arka	arke	arche.
Bidjan	bidden	bitten.
Bokos	boek	buch.
Brothar	broeder	bruder.
Dalei	dal	thal.
Daupjan	doopen	taufen.
Dauths	dood	tod.
Etan	eten	essen.
Mitan	meten	messen.
Skadus	schaduw	schatten.
Tango	tonge	zunge.
Wakan	waken	wachen.
Wairpan	werpen	werfen.
Wepna	wapen	waffen.
Witan	weten	wissen.

Het Frankisch, een ander dialect der Teutonische tael, heeft ook eene groote gemeenschap met het nederduitsch.

Wy halen hier eenige woorden van dien tongval aen, om die gemeenschap klaerder te doen blyken :

FRANKISCH.	NEDERDUITSCH.	HOOGDUITSCH.
Algaro	allegaer	allzugar.
Arbeydan	arbeiden	arbeiten.
Bevan	beven	beben.
Biddon	bidden	bitten.
Camara	kamer	kammer. (zimmer.)
Cribbon	kribbe	krippe.
Cruce	kruis	kreutz.
Dala	dal	thal.
Dugethe	deugd	tugend.
Dooth	dood	tod.
Dure	deure	thür
Hus	huis	haus.
Kuning	koning	könig.
Lichamon	lichaem	leichnam.
Schada	schaduw	schatten.
Sconheyd	schoonheid	schöenheit.
Scrivan	schryven	schreiben.
Stemma	stemme	stimme.
Suster	zuster	schwester.
Veld	veld	feld.
Wanga	wange	wange.
Wedere	weder	witter.

Het Angelsaksisch, derde dialect der Teutonische tael, biedt insgelyks eene groote overeenkomst met het nederduitsch aen.

Eene korte opgave van Angelsaksische woorden zal dit duidelyk doen zien.

ANGELSAKSISCH.

NEDERDUITSCH.

HOOGDUITSCH.

Becc	beek	bach.
Boc	boek	buch.
Brecan	breken	brechen.
Ceapan	koopen	kaufen.
Cyning	koning	könig.
Depan	doopen	taufen.
Dypa	diepte	tiefe.
Eadmod	ootmoed	demuth.
Fleotan	vlieten	fliessen.
Gefan	geven	geben.
Geleafen	gelooven	glauben.
Hopa	hoop	hoffnung.
Hus	huis	haus.
Metan	meten	messen.
Reafan	rooven	rauben.
Reof	roof	raub.
Scip	schip	schiff.
Scrifan	schryven	schreiben.
Setol	zetel	sessel.
Slapan	slapen	schlafen.
Sprecan	spreken	sprechen.
Tide	tyd	zeit.
Werold	wereld	welt.
Witan	weten	wissen.

DE NEDERDUITSCH TAELEN EN LETTERKUNDE

TEN TYDE DER ROMEINEN EN FRANKEN.

De Belgen, zoo als wy hier boven hebben aangemerkt, zyn van Germaenschen oorsprong.

De geschiedenis getuigt dat zy zich van alle verwyfde beschaving afgezonderd hielden, en met de grootste zorgvuldigheid waekten om hunne zeden en gebruiken van allen vreemden invloed ongeschonden te bewaren.

Ook hebben zy hunne onafhankelykheid langer dan de andere Galliërs tegen de aenvallen van Roomen weten staende te houden.

Wanneer zy echter met de overige Galliërs het hoofd moesten bukken onder het juk der Romeinen, stelden deze alles in 't werk om hun de latynsche tael, te samen met de romeinsche wetten en gebruiken, te doen aennemen.

Voortaen moesten al de openbare akten in 't latyn verveerdigd worden. Welhaest zag men by ons, maer voornamelyk in het zuidelyke deel van Gallie, scholen van latynsche en grieksche welsprekendheid inrigten.

In Zuid-Gallie waren er dus dry talen in gebruik : het Gallisch, het Latyn en het Grieksch.

En toen, in de vyfde eeuw, geheel Gallie onder de heerschappy der Franken kwam, wierd de Frankische tael ook in zwang gebragt, en zoo ontstond er later een wonderlyk mengsel van dry of vier verscheidene talen, waer uit de *Romaensche tael*, welke eenige eeuwen later het hedendaegsch Fransch moest uitmaken, gesproten is.

Ongetwyfeld waren de Belgen, die zoo zorgvuldig hunne zeden en gebruiken tegen allen uitlandschen invloed bewaerden, min dan de andere Galliërs bereid om de latynsche tael als die des lands over te nemen.

En inderdaed, hoe zouden zy, die de Teutonische tael als de waerborg hunner vryheid en het erfdeel hunner voorouders beschouwden, de tael des vreemdelings voor degene van den landzaet verkoren hebben?

Ook, zoo gebeurde het niet : getrouw aen hunne tael, gelyk aen hunne zeden en gebruiken, hadden zy immer het gebruik der latynsche tael in afkeer : deze wierd in het begin der vyfde eeuw, toen de Belgen, met de Franken vereenigd, hunne onafhankelykheid herwonnen, teenemael afgeschud.

Hoe het met de tael der Belgen, gedurende de Romeinsche en Frankische regering gelegen was, is moeijelyk om bepalen, dewyl ons desaengaende schriftelyke gedenkstukken ontbreken.

Indien wy echter in aendacht nemen dat het beheer der Romeinen en Franken eene aeneenschakeling van oorlogen en beroerten was, kunnen wy gemakkelyk gissen, dat onze tael

gedurende dit langdurig tydſtip weinig in beſchaving en regelmatigheid heeft aengewonnen.

Omtrent het midden der achtſte eeuw, vinden wy nogthans een nederduiſch voortbrengſel, waeruit wy eenigzins over den toenmaligen toestand onzer tael oordeelen kunnen : 't is een formulier van verzaking aen den duivel, gevolgd van eene korte geloofsbelydenis, welke by het doopsel alſdan gebruikt wierden.

Deze twee ſtukken zyn verveerdigd in eene kerkvergadering gehouden onder Karel Martel, in Henegouw, ten jare 745.

FORMULIER VAN VERZAKING AEN DEN DUIVEL.

V. Forsachistu Diabolœ?	Verzaekt gy aen den duivel?
A. Ec Forsacho Diabolœ,	Ik verzaak aen den duivel.
V. End allum Diabol-gelde?	En allen duivelen-gilde?
A. En ec Forsacho allem Diabol-gelde,	En ik verzaak allen duivelen-gilde.
V. End allum Diabole wercum?	En alle duivels werken?
A. End ec Forsacho allum Diaboles wercum end wordum, Thunaer ende Woden, end Saxon Ote. ende allem them un holdum, the hira genotas ſint.	En ik verzaak alle duivels werken en woorden, den Donderaer (Thor) en Woden, en den Saksischen Oten, en al de vyandlyke geesten, die hunne genooten zyn.

GELOOFSBELYDENIS.

V. Gelobistu in God, almahtigen Fadær?	Gelooft gy in God, almagtigen Va- der?
A. Ec gelobo in God, almahtigen Fadær,	Ik geloof in God, almagtigen Va- der.
V. Gelobistu in Christ, Godes zuno?	Gelooft gy in Christus, Gods zoon?
A. Ec gelobo in Christ, Godes zuno,	Ik geloof in Christus, Gods zoon.
V. Gelobistu in Halogan Gast?	Gelooft gy in den Heiligen Geest?
A. Ec gelobo in Halogan Gast.	Ik geloof in den Heiligen Geest.

Onder de zwakke opvolgers van Karel-den-Groote, was het ryk aen alle ſlach van beroerten onderhevig. Deze oneenigheden moesten onvermydelyk den nadeeligſten invloed op tael- en letterkunde uitoefenen : de ſcholen wierden verlaten, en de

onwetendheid groeide meer en meer aan, zoodanig dat, na een honderdjarig tydvak, de uitmuntendste personen noch lezen noch schryven konden.

Men kan zich nauwelyks een denkbeeld maken van de zedelyke en verstandelyke ellende waerin Europa, gedurende die netelige en woelige tyden, vervallen was.

De kunsten en wetenschappen waren alsdan een voorwerp van verachting, en nergens vonden zy voorstaenders dan in de eenzaamheid der kloosters en onder de schaduwe der autaren.

Sedert meer dan dry eeuwen was Europa door inwendige oorlogen verscheurd, toen een algemeene oorlog aan al de byzondere oneenigheden een einde kwam stellen: 't Waren de kruisvaerten, die omtrent het einde der elfde eeuw aenvang namen.

Door deze krygstogten bekwamen de volkeren hunne vryheid en wierden met meer beschaefde natiën in betrekking gesteld.

Die grootsche gebeurtenissen, welke eene zoo wonderbare omwenteling in de zeden en gebruiken der volken van Europa te wege bragten, moesten ook eenen heilzamen invloed op de beoefening en beschaving der nieuwere talen uitoefenen.

Die reuzenachtige stryd van geheel Europa in de vlakten van Palestienen, de schilderachtige landstreek van het Oosten, de geheugenis van het vaderland en bovenal de heilige geestdrift, die elkeen bezielde, alles scheen mede te werken om de poëzy te doen herleven.

Ook ontstond er alsdan in de meeste streken van Europa eene menigte dichters, die, onder den naem van *Sprekers* en *Vinders*, den roem en de krygsdaden der ridders bezongen.

De verhalen dier dichters, over 't algemeen, in eene oorspronkelyke en eenvoudige tael opgesteld, doen zich somtyds onderscheiden door schilderachtige kleuren, door stoute en verhevene denkbeelden.

De fabelachtige tyden van Karel-den-Groote, in het byzonder, wierden alsdan door een groot getal ridderlyke dichters bezongen; maer het grootste deel der gezangen welke zy ons hebben achtergelaten, zyn in 't Fransch opgesteld.

Doch uit de aenhalingen gedaen door Van Maerlant en andere

dichters der dertiende en veertiende eeuw, mag men misschien besluiten dat een groot getal dier ridder-romans in 't nederduitsch zyn overgebracht.

Onder de verdichte verhalen, welker geschiedenis tot den fabelkring van Karel-den-Groote behoort, vinden wy er een dat oorspronkelyk nederduitsch schynt te zyn : 't is de Roman van *Karel en Elegast*.

Zie hier den inhoud van dit gedicht :

Een engel verschynt aen Karel-den-Groote en beveelt hem als een dolend ridder op voorvallen uit te gaen; op weg ontmoet Karel zekeren *Elegast* die, gelyk vele edelen der middel-eeuwen, zich met rooven bezig hield.

Door dezen ridder verwittigd dat zyn zwager *Eggerik* het voornemen had opgevat van hem te dooden, neemt Karel de noodige voorzorgen om dit ongeluk te voorkomen.

De verydeling van dit opzet behelst het overige des gedichts, hetwelk met een regterlyk tweegevecht tusschen *Elegast* als beschuldiger, en *Eggerik* als gedaegde, ten nadeele van den laetste eindigt.

Indien oorspronkelykheid, eenvoudigheid en somtyds dichterlyke kleuren, over 't algemeen, de poëzy der ridder-romans van de middel-eeuwen kenmerken, is deze, van een anderen kant, dikwyls ontsierd door een wonder mengsel van het heilige met het onheilige, en draegt zy meermaels den stempel der wreedheid en zedeloosheid van dit tydstip.

Deze aanmerking geldt vooral voor de poëzy der ridderlyke dichters die in *Provence* hunnen zetel gevestigd hadden.

Die poëzy, zegt Graef de Montalembert, bezit geen enkel katholyk element, zelden heeft zy zich boven den eeredienst der stoffelyke schoonheid verheven, en zy verbeeldt, behalve eenige uitzonderingen, de stoffelyke en zedeloze strekking der zuidelyke ketteryen van dit tydstip.

Tydens de dertiende eeuw, zien wy, in onze landstreken, dit laetste slach van poëzy door eene andere vervangen worden die min oorspronkelyk, min bevallig en dichterlyk is, maer de bovengenoemde, onder het zedelyk en godsdienstig betrek, verre overtreft.

Reinaert de Vos, een roman welke gedeeltelyk in de laetste helft der twaelfde, gedeeltelyk in de eerste helft der dertiende eeuw op den vlaemschen grond ontsproten is, mag als de voorbode dezer laetste soort van poëzy aanzien worden.

Dit gedicht, waervan het tweede deel door Willem Utenhove, priester te Ardenburg, by Brugge, is opgesteld geworden, wierd ons langen tyd betwist. Eenigen hielden staende dat Reinaert de Vos uit het fransch vertaeld was; anderen wilden de nedersaksische vertaling voor het oorspronkelyke doen doorgaen.

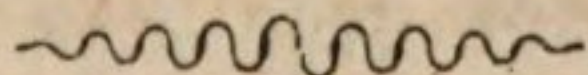
De geleerde Willems, wiens vroegtydig verlies de nederduitsche letteren nog betreuren, heeft, naer ons inzien, duidelyk bewezen dat dit merkweerdig gedicht een vlaemsch voortbrengsel is.

Wy geven hier, in 't kort, den inhoud van dit belangryk gewrocht :

REINAERT DE VOS.

dierenëpos in

ZEVEN ZANGEN.

EERSTE ZANG.

Omtrent den tyd van Sinxen, houdt de leeuw zyn Hof, waerop alle dieren, behalve den vos, verschynen. Vele beschuldigingen worden daer tegen Reinaert ingebracht : Isegrim, de wolf, die eerst als aanklager optreedt, legt hem menig misdryf ten laste; hy vertelt hoe er eens dag en uer gesteld was om met Reinaert een vredeverdrag aen te gaen, en hoe de vos zyner belofte ontweek in zyn burgt van *Malpertuis*. *Courtois* (een hondaken) klaegt Reinaert aen, omdat deze hem eene worst had ontroofd; waerop Tibert de kater vooruitspringt en beweert dat het eene gestolen worst was.

Panser, de bever, betigt den vos dat hy, in eenen tyd van 's Konings vrede, Cuwaert, den haze, heeft willen geweld aendoen. Ten bewyze hiervan roept hy de aendacht van het Hof op de nog versche wonde den haze toegebracht. De hoofd-aenklager juicht die beschuldiging toe.

Alleen Grimbaert, de das, (die een neef van Reinaert is) spreekt voor hem ten beste. Om zynen afwezigen vriend te verschoonen, beweert hy dat deze slechts poets tegen poets stelde; hy loochent de vredebreuk en houdt staen dat, zoodra Koning Nobel zyn ban of gebod van vrede had laten uitroepen, Reinaert zich naer de eenzaamheid heeft begeven. Hierdoor zoekt hy den Vorst in te nemen; hy tracht ook de andere dieren gerust te stellen door de verzekering dat Reinaert eene belofte gedaen heeft geen vleesch meer te eten, en nu, als kluizenaar, met een haren kleed om het lyf, met almoesen leeft.

Een onverwacht geval opent het tooneel voor een nieuw bedryf : *Canteclær*, de haen, vergezeld van zyne kinderen, verschynt voor het Hof met het doode lichaem van *Coppe* (eene hen), en doet eene nieuwe aanklagt tegen Reinaert : Hierop volgt de begrafenis van Coppe. Koning Nobel vergadert welhaest zyn raedsmannen, en zendt *Bruin*, den beer, om Reinaert naer het Hof te dagen.

TWEEDE ZANG.

Bruin, de beer, na eenen akeligen bosch en steilen berg door- en overgetrokken te zyn, komt eindelyk te Malpertuis aen, en gaet op zynen steert vóór de barbakaen of den voormuer van het slot zitten. Hy roept aanstonds op Reinaert om hem de oorzaak zyner zending te doen kennen. Deze vernam zyne daging, daer hy zich in de zonne lag te stoven. Hy trad dieper zyn kasteel in, en ging in een donker hol zitten, om te overdenken hoe hy Bruin eene goede les zou geven. Na ryp beraed, treedt hy vriendelyk tot hem en drukt hem zyn spyt uit, dat hy zoo lang vertoefd heeft hem ten hove te komen

bezoeken, daer hy noch zitten noch staen kon, omdat zyn lyf met eene vreemde nieuwe spys was overladen : hy had zich genoodzaekt gezien versche honigraten te eten ! Hierop verheugt Bruin zich grootelyks en belooft den vos eeuwige vriendschap, indien hy hem dergelyken kost wilt verschaffen. Deze belooft aen Bruin dat hy zooveel honigraten zal bekomen als hy er wenschen kan.

Men begeeft zich naer de hoeve van eenen timmerman, Lamfried geheeten, op wiens voorhof een eik lag, waer spieën in geslagen waren. In de holte van dezen boom, had men Bruin wysgemaekt, lag er veel honig verscholen ; doch Bruin diende matig te zyn, en er zich niet te diep in te steken.

Ter nauwernood heeft de gulzigaerd het hoofd in de splete gestoken, of zyn makker trekt er de spieën uit : al de poogingen van Bruin om er uit te geraken waren vruchteloos, terwyl Reinaert hem op zyne gewoone wyze bespote, en riep :

« Ei lieve ! hou wat op,
Dat u 't eten niet verkropp' !
Lamfried zal u komen schinken :
Na de maelyd moet men drinken ! »

Hierna loopt hy naer zyn slot terug.

De timmerman heeft welhaest den gevangene ontdekt, en meldt aenstonds het nieuws aen gansch het dorp. Bruin bevond zich in de nabyheid eener rivier. Nauwelyks was hem dit ongeval overgekomen, of Lamfried kwam spoedig toegelooopen, gevolgd van eene menigte boeren, die, allen met vlegels, schoppen, vorken, staken en andere werktuigen gewapend, den beer hard aenvielen en braef afrosten

De koster en Lamfried, inzonderheid, bragten hem zoo geweldige slagen toe, dat Bruin, verdoofd en als wanhopig opspringende, zich losrukte en eenige wyven, waeronder 's koster's huisvrouw in de rivier deed dompelen.

Terwyl 's koster's vrouw gered wordt, zwemt Bruin traegzaam den stroom over. — Reinaert die intusschen weêr op buit was uitgegaen, had reeds, eer hy Lamfrieds erf verliet, eene

versche hoen gevangen, waermeê hy eenen hoogen berg was opgelopen; daarvan afgedaeld, om, by de groote hitte, zynen dorst aen den stroom te laven, ontdekt hy zynen vyand dien hy dood dacht. Hy verwenscht Lamfried en dryft den spot met den beer, die, eindelyk aen strand gekomen, zich, ter oorzaak zyner wonden, niet roeren kon.

Uit hoofde van den deernisweerdigen staet waerin Bruin zich bevond, kon hy zich niet wreken; ook verkropte hy de bittere spotwoorden, met welke Reinaert hem daer zoo even had bejegend, sprong weêr in de rivier, en ging naer eenen meer afgelegen oever in 't zand liggen.

Vervolgens gleed hy traegzaam en zachtjes over zynen steert voort, wentelde eene myl verder en geraekte eindelyk in het Hof, dat hy met klagten tegen Reinaert vervulde. Koning Nobel toonde zich grootelyks ontsteld en verontweerdigd, toen hy zynen gezant zoo deerlyk mishandeld zag. Zekerlyk waren er redenen genoeg om den vos tot eene strenge straf te veroordeelen; doch daer de vereischten der wet moesten uitgevoerd worden, zoo besloot de leeuw, als een wyze Vorst, zyne raedsheeren weder samen te roepen: het advies was den aengeklaegde nog eens voor het Hof te doen komen. Tibert, de kater, een klein maer verstandig dier, wierd er mede belast.

Deze, vreesachtig van aerd, wilde die eervolle zending afwyzen; maer de Koning drong erop aen en Tibert moest gehoorzamen.

DERDE ZANG.

Toen Tibert zich reisveerdig had gemaakt, trok hy schoorvoetend op; een onheilspellend teeken vermeerderde zyne vreesachtigheid; op eenen kruisweg, ontwaerde hy Sint-Martens vogel (*de kraei*), die hem kwam tegengevlogen: te vergeefs trachtte hy dien langs de regterzyde te doen vliegen. Desniet-tegenstaende toonde hy zich moediger dan hy inderdaed was en zette zynen weg naer Malpertuis voort. Hy vond er Reinaert

en verklaerde hem in korte woorden den wil van Koning Nobel. De vos onthaelde zynen neef Tibert op eene vriendelyke wyze en verzocht hem in het slot van Malpertuis te willen vernachten : met hem zou zich Reinaert geerne des anderendaegs ten hove begeven : Bruin, in tegendeel, die hem onbeschoft had aengesproken, was hem als reisgezel niet gepast voorgekomen.

Tibert, die van zynen angst nog niet geheel hersteld was, wilde nog denzelfden avond met oom vos naer het Hof terug keeren; maer Reinaert wendde behendig de onveiligheid des wegs voor, en wilde zynen neef zonder verversching niet laten vertrekken. Tibert verborg zynen eetlust niet; Reinaert zegde dat hy van eetwaren slecht voorzien was, en bood zynen gast honigraten aen. Deze antwoordde rondborstig dat hy liever eene vette muis zou hebben en hem daervoor al het overige kwyt-schelden.

Reinaert, na deswege zyne verwondering te hebben uitgedrukt, stelde hem een uitstapje voor naer de schuer van eenen koster, waer het van muizen krielde. Het voorstel wordt gretig door Tibert aanveerd.

Welnu, zegt de vos, nog dezen avond eet gy u dik.

— Dik, dat is wat veel gezeid,
'k Zweer u, by myn zaligheid :
Eene muis, naer mynen tand,
Gaf ik niet voor een bisant (1).

— Ik zal u, hernam Reinaert, vóór den nacht op eene plaets brengen, waer gy overvloedig zult te smullen vinden.

Daerop vertrekken de twee viervoetige vrienden :

Beide liepen zonder dralen,
Om dien lekkren kost te halen
Tot by de aangewezen schuer,
Die met eenen leemen muer
Digt bezet was en beloken.

(1) Een grieksch gouden muntstuk, dat in de middeleeuwen gangbaer was. (De franschen hebben het *pesant d'or* genoemd).

Vervolgens worden breedvoerig al de voorvallen welke Tibert in de schuer zyn overgekomen voor oogen gespreid. Eindelyk maekt Tibert zich het ongeval van de vrouw des kosters ten nutte : hy byt den strik af, die hem vasthield, kruipt langs het hol weder uit, slaet het eerste pad het beste in, en sleept zich over berg en heide naer het Hof terug.

VIERDE ZANG.

Het was dag eer de zoo deerlyk gehavende Tibert in het Hof aenkwam : toen Koning Nobel zynen eenoogigen gezant weder ziet, wordt hy door gramschap en woede ontstoken. Terstond roept hy de grooten van zyn ryk te samen. Elk gaf zyn advies, doch men nam geene beslissing. Dan treedt Grimbaert, de das (dien wy reeds als Reinaerts neef en voorstander hebben leeren kennen) vóór den Koning en geeft te verstaen, dat men, vooraleer het vonnis zou worden geveld, den beschuldigde tot drymael voor de regtbank moest dagen. De Vorst erkent dat zulks regt en billyk is; maer schynt te twyfelen of iemand nog de taek op zich zal durven nemen. Grimbaert zelf biedt zich aen, en wordt als gezant aengenomen.

De Koning doet hem een kort vermaen, en Grimbaert gaet aenstonds zynen oom te Malpertuis opzoeken. Nauwelyks heeft hy hem daer aengetroffen, of hy zegt : — « Oom, zyt gy nog niet moede van het onregt dat men u ten Hove aendoet? Het is tyd dat gy der derde opdaging beantwoordt, of men zal uw slot bestormen, innemen en slechten. » — Hy doet verder zien hoe het met Reinaert zal afloopen, indien deze zich niet behendig uit den slag weet te trekken.

Reinaert vindt het ook 't geraedzaamste zich ten Hove te begeven. Derhalve maekt hy zich reisveerdig en stelt zich onmiddelyk op weg.

Onderwege spreekt hy zyne biecht aen Grimbaert den das. Maer nauwelyks heeft hy ze gesproken, of het zigt van eenige hoenders lokt hem weêr tot het plegen van zyne oude streken.

VYFDE ZANG.

Toen men aen het Hof vernam dat de aengeklaegde Reinaert, onder het geleide van Grimbaert aenkwam, schaerden zich al zyne vyanden te samen.

De vos trad onbeschroomd het Hof binnen en ging straks voor Nobel staen, wiens gunst hy zocht te winnen door eene honigzoete pleitrede. Maer de Koning, met al dat pleiten en preken niet langer gediend, hield hem voor dat hy *den vrede* verbroken had; dat *Bruin* en *Tibert*, zyne twee boden, grootelyks door hem mishandeld waren; Reinaert erkende het, maer gaf te verstaen dat zulks aen hunnen rooverslust toe te schryven was, en dat het, by gevolg, tegen alle wet en regt zou zyn, zoo men aen hem daerover wraek nam.

Hierna kwamen *Bruin*, *Canteclaer*, *Tibert*, *Isegrim*, vergezeld van hunne vrienden en magen, tegen den vos opgetreden en gingen voor den troon van Nobel staen: daer hieven zy een voor een hun beklag aen: Canteclaer herhaelt zyne beschuldiging, men hoort de getuigen, de voor en tegenspraek der partyen; men bepleit de zaak, en zoodra de regters verklaerd hebben dat zy bereid zyn een oordeel te vellen, eischt de Koning vonnis.

Reinaert wordt tot de schandelyke straf der galg veroordeeld.

Om die familieschande eenigzins te ontwyken, verlaet Grimbaert met de vrienden en nabestaenden van Reinaert het Hof. De strafoefening over den vos wordt aen zyne beschuldigers overgelaten. De Koning maent Bruin en Isegrim aen om, zoo veel mogelyk, de volvoering van de hun vertrouwde taek te verhaesten. Reinaert heeft intusschen eenen nieuwen list uitgedacht om de galg te ontgaen, en vertrouwt dat hy er volkomen in slagen zal.

ZESDE ZANG.

Op 's Konings bevel, ging Reinaert ter galge gebragt worden; doch, vooraleer hy zyne straf zou ondergaen, verzoekt en bekomt

hy voor eenige gunst eene openbare aenspraek te mogen doen. Hy bekent de euvel daden door hem bedreven, doch tracht tevens door zyne geveinsde belydenis Isegrim en Bruin, zyne aanklagers, in een hatelyk daglicht te stellen; en eindelyk geeft hy te verstaen dat hy kennis heeft van eene samenspanning tegen 's Konings leven. Hy belooft den Vorst eenen schat aen te wyzen en over te leveren, over welken hy verzekert te kunnen beschikken.

Na eene korte voorrede, vertelt Reinaert hoe zyn vader den schat van Ermenrik (Koning der Gothen) had ontdekt, en de stoutmoedigheid zoo ver dreef van eenen aanslag tegen de kroon te beramen. Te dien einde zond hy Tibert om den beer de kroon aen te bieden, die in de Ardennen als een groot heer leefde. Bruin kwam zonder vertoeven naer het land van Waes « de zoete woon. » Reinaerts vader had ook Grimbaert, den das, benevens Isegrim, den wolf, en Tibert, den kater, uitgenoodigd om over deze zaak te beraedslagen op eene plaets, tusschen het dorp Hyfte en Gent gelegen.

En zy smeedden hun verbond
In den aeklig donkren stond
Eener lange winternacht,
Aengezet door Satans magt.

Om dit snood gespan tegen den Koning te verydelen, had Reinaert niets zoo zeer ter herte als de plaets te ontdekken waer Ermenriks schat verholen lag.

Dag en nacht, om deze reden, stond de vos de wacht; eindelyk, eens dat hy in het woud op den loer lag, bespeurde hy zynen vader.

Stekende den gryzen kop
Uit een hol al langzaam op;
Angstig gluerde hy in 't rond
Of zich iemand daer bevond,
En toen hy geen schepsel zag,
Kroop hy op en voor den dag,
Stopte 't hol weër dicht met zand
En vereffende 't met 't land.

Toen zyn vader de plaets verliet, zag Reinaert

Dat hy zacht zyn steert liet gaen
Waer zyn voetstap had gestaen,
Zoo dat hy zyn spoor bedekte.

Ter nauwernood is de « listige oude » heengegaen, of Reinaert maekt zich meester van den schat, dien hy in een ander hol gaet verbergen.

Als Reinaerts vader zich weder naer zynen schat begaf, vond hy er niets meer, 't geen hem zooveel droefheid en wanhoop baerde dat hy zich verhing.

De slotrede van Reinaerts aenspraek luidde zooals volgt :

Isegrim en Bruin, de Vraet,
Zitten echter in den raed,
Blyven 's konings gunst verwerven,
Wyl ik, arme vos, moet sterven.

Nobel, door hebzucht en eigenliefde aengedreven, wil de plaets kennen waer de schat verborgen ligt : Reinaert stemt toe den Koning dien schat te toonen en af te staen, op voorwaerde dat hy vrygesproken worde ; de leeuw neemt deze voorwaerde aen, en hierop volgt de verzoening.

Nobel nam een stroohalm op,
Sprak hem vry van galg en strop,
En vergaf hem al zyn kwaed ;
Vredebreuk en euveldaed,
Zelfs de misdaed van zyn vader
En zyn dievery tegader.

Na een oogenblik stilzwygen toont Reinaert de plaets aen waer de schat verborgen lag ; Nobel drukt het verlangen uit dat Reinaert in persoon dien verborgen schat zou aenwyzen ; maer de rosse schalk weet die verpligting behendig te ontwyken. Hy had den wolf, die kloosterbroeder geworden was, maer zich ter oorzaak van zynen onmatigen rooverslust aen het kloosterleven niet kon gewennen, aengeraden uit het klooster te vlugten, om welken

raed hy in den ban was geslagen; om daarvan ontslagen te worden, moest hy zich, als pelgrim, naer Roomen begeven. Dit was voor Reinaert een wel gevonden middel om zelf niet naer Hulsterloo te moeten gaen, waer hy buiten staet was iets van den schat aen te wyzen.

De Vorst raedt hem aen zoo spoedig mogelyk die bedevaert te ondernemen en zich aldus van den banvloek te zuiveren.

Daerna ging Nobel staen
Op den hoogen trap van steen,
Waer hy altyd was alleen.
Wen hy voorzat in 't geding.
Rondom zaten in een kring
Al de dieren op het gras,
Elk naer hy geboren was.

De Koning kondigt de vrystelling van Reinaert af. Zoo haest beer en wolf, die sedert een uer op Reinaerts aankomst stonden te wachten, zulks vernemen, snellen zy met allen spoed naer het Hof. Isegrim dringt door den volksstroom en zich, by 't zien van zynen vyand niet meer kunnende bedwingen, geeft hy voor den troon zelve Zyner Majesteit den vollen toom aen zyne woede. Nobel verbolgen, doet wolf en beer vangen en binden in der voege :

Dat zy beide heel den nacht
Niet een lid verroeren mogten.
Hoe zy wrongen, hoe zy wrochten.

ZEVENDE ZANG.

Eer Reinaert zich ter bedevaert begeeft, doet hy zich uit de ruggenhuid van Bruin eene mael of pelgrimstasch verveerdigen; om zynen langen togt des te gemakkelyker af te leggen, verzoekt hy ook een paer nieuwe schoenen uit Isegrims vel gesneden, 't geen hem wordt toegestaen. Dan maekt Reinaert zich gereed om zyne pelgrimsvaert aen te vangen.

'S anderdaegs by 't eerste licht
Deed de vos zyn schoenen aen,
Om ter beêvaert heên te gaen.

Vervolgens neemt hy afscheid van den Koning, en beweegt Cuwaert, den haes, en Belyn, den ram, om hem uitgeleide te doen tot op het slot van Malpertuis. Beiden volgen den pelgrim tot aen zyne burgt. Doch, op Reinaerts verzoek, treedt Cuwaert alleen met hem binnen, terwyl Belyn voor de slotpoort blijft wachten. Pas is Cuwaert binnen of hy wordt door den vos aengegrepen en verscheurd. Ondertusschen wordt de ram verbitterd dat de haes zoo lang weg blijft, en roept hem daerom ongeduldig toe :

Zeg, waer blijft gy, seldrementen,
Met uw lange complimenten!

De vos, op dit roepen toegesprongen, maekt Belyn wys dat Cuwaert zyne vrienden en magen tracht te vertroosten, en voegt erby :

Wilt gy hier niet langer zyn,
Hy verzoekt u dan, Belyn,
Dat gy maer vooruit zoudt stappen.

Verder vraegt Belyn wat den haze mogt overgekomen wezen, dat hy zoo schreeuwde : *Help, Belyn?* — Reinaerts antwoord was : dat *Hermelyne*, zyne vrouw, by 't vernemen dat hy over zee moest reizen, in onmagt was gevallen, en dat de haes, op dit zigt, geroepen had : *Help, Belyn!*

Dan doet Reinaert deze vraeg :

« Maer, Belyn, 'k moet u iets vragen :
Eer de koning my verliet,
Vroeg hy my of ik hem niet
Nog van huis een briefken schreef!
Wilt gy 't dragen, lieve neef?
't Is geschreven en gereed. »

— Reinaert, sprak de ram, ik weet niet waer ik het steken zou.

— Ik zal, zei de vos, 't beschreven fransyn in myn pelgrimsmaelsvel doen en dat aen uwe kraeg hangen.

Inderdaed, Reinaert steekt Cuwaerts hoofd in zynen lederen pelgrimszak en hangt dien aen den hals van den ram. Vervolgens begeeft Belyn zich op weg naer het Hof van Koning Nobel, terwyl Reinaert met de zynen naer een ander land henenvlugt. Belyn volbrengt de boodschap hem door den vos naer het Hof medegegeven en wordt gestraft. Toen Nobel ziet dat hy zoo trouweloos door Reinaert bedrogen was, toqnt hy zich zoo bedroefd als verholgen :

's Vorsten hoofd hing treurig neder;
En zoodra hy 't ophief weder,
Sloeg zyn stem zoo naer geluid,
Zulk een kreet ter kelen uit,
Dat de dieren op dien stond
Allen sidderden in 't rond.

Alleen Firapeel, de luipaerd, 's konings bloedverwant, durfde hem woorden van troost toestieren en hem bedaerdheid aenpreken; Nobel bleef troosteloos; doch, op den raed des luipaerds, liet hy zich overhalen om, ten einde alles te herstellen, met Bruin en Isegrim weder verzoening aen te gaen.

DERTIENDE EEUW.

Niettegenstaende de in- en uitwendige onlusten, die, gedurende het beheer van Gwyde van Dampierre, onze streken verwoestten, begon alles in België een beter vooruitzicht aan te bieden.

De kruistogten hadden nieuwe kennissen over wetgeving, nyverheid en handel aangebragt. Landbouw en koophandel begonnen te herleven; Brugge, Antwerpen, Gent en Leuven klommen tot een hoogen graed van voorspoed en welvaart.

Vlaenderen beurde boven al de andere provintiën het hoofd op : het was de stapelplaets der koopwaren van Italie, Frankryk en Engeland.

De bron van rykdom en overvloed welke alsdan over ons land vloeide, de onderhandelingen der Belgen met beschaefde volkeren, moesten ter beoefening van kunsten en wetenschappen niet weinig bydragen.

Men begon de nederduitsche tael- en letterkunde met vlyt te beoefenen; ook mag de dertiende eeuw als de dageraad der vaderlandsche tael- en dichtkunde beschouwd worden.

Onder de eerste schriften van dit tydstip vindt men de *keur* van Hendrik I, hertog van Brabant, in 1229 in 't nederduitsch opgesteld. Zy begint aldus :

DIT SIJN DIE COREN VANDER STAT VAN BRUESELE.

Ik Heinric bi der gratien Goeds hertoghe van Brabant ende ic Heinric sijn oudste sone wi doen v cont dit ghescrifte allen den genen die nu sijn ende die nacomende sijn. dat wi ouermids vroeden rade (1) onser mannen en der scepenen en der gesworne van Bruesele. desen coren hebben geset binnen Bruesele bi trouwen ende bi eede onser manne. ende gemeenleec den poerteren van Bruesele desen core te houden om gemeine orbore (2) ende vordane (3) meer in deser manieren.

Dit kort uittreksel schynt ons genoegzaam te zyn om den lezer een denkbeeld te geven over den toestand der nederduitsche tael in de eerste helft der dertiende eeuw.

Werpen wy thans een snellen oogslag op de geschiedenis der nederduitsche dichtkunst.

Overall begint de letterkundige geschiedenis der volkeren met de poëzy. Onze dichtkunst neemt eigentlijk haren aenvang met Van Maerlant. Deze beroemde dichter, omtrent het midden der dertiende eeuw geboren, overleed in 1300 te Damme, eene stad van Vlaenderen, waer hy het ambt van greffier bekleedde.

Zyne dankbare medeburgers vereerden zyne nagedachtenis door

(1) Vroeden rade, wyzen raed.

(2) Orbare is oorbaer of oorboer, nuttigheid.

(3) Vordane, voortaan.

het plaetsen van een latynsch gedicht op zyne grafstede, en door het opregten van een gedenkstuk ten stadhuize aldaer.

Van Maerlant wordt te regt de vader der dietsche dichtkunst genoemd.

Dat hy dezen eernaem, welke hem van de XIVe eeuw af wierd toegekend, teenemael weerdig is, getuigen de menigvuldige schriften die hy ons achtergelaten heeft.

Over 't algemeen, onderscheiden zy zich door zuiver- en regelmatigheid van tael, en hierin heeft Van Maerlant zyne voorgangers, zoo wel als die na hem gekomen zyn, verre overtroffen.

Indien het slach van poëzy 't welk hy in voegen bragt, min dan de poëzy der ridder-romans, met schilderachtige kleuren schittert en door inbeeldingskracht uitmunt, verdient zy echter den voorrang onder betrek van nuttige en zedelyke strekking.

Byna al Van Maerlants rymwerken hebben geen ander oogwit dan de verbetering der zeden, de bevechting der ondeugd en de verdediging der waerheid.

In zyne jeugdige jaren schreef hy *de Daden van Alexander-den-Groote*, naer het latyn van *Philip de Chatillon*, en kort daerna *den Trojaenschen Oorlog*, naer het fransch van Benoît de St More.

Later verveerdigde hy zynen Rym-Bybel, zynde eene vertaling der *Historia Scholastica* van *Petrus Comestor*, eenen franschen godsgeleerden der twaelfde eeuw.

De Rym-Bybel vervat de meeste boeken van het Oud Testament en de vier Evangelisten van het Nieuwe, by wyze van overeenstemming.

Zyn werksken gekend onder den naem van *Destructie van Jerusalem*, is eene berymde beschryving van de oorlogen tuschen de Joden en Romeinen, naer Flavius Josephus. Het wordt achter sommige handschriften van den Rym-Bybel gevonden.

Sommigen willen den voorraad van Jakob Van Maerlants werken nog vergrooten met een zedekundig rymwerk, getyteld: *Spreuken van Aristoteles* of *Heimelicheit der Heimelicheit*, handelende over de pligten der oversten jegens hunne onderdanen; echter schynt dit op geene genoegzame gronden te berusten.

Daerna schreef hy, naer het latynsch werk *Liber rerum* van eenen keulschen geestelyken, later bisschop van Straetsburg, genaemd Aelbrecht, zynen *Bestiaris* of *der Naturen-Bloeme*, het oudste werk dat wy, in onze tael, over de natuerkundige geschiedenis voorhanden hebben. Dat het *Liber rerum* van Aelbrecht de stof van den *Bestiaris* opgeleverd heeft, blykt uit deze twee dichtregelen van Van Maerlant :

Die materie vergaderde recht
Van Coelne broeder Alebrecht.

Eenige jaren later stelde hy het *Speculum Historiale* van Vincentius Bellovacensis in nederduitsche rymen, onder den tytel van *Spiegel Historiael*.

Deze rymkronyk is eene soort van algemeene geschiedenis in vier deelen : zy begint met de schepping der wereld en breidt zich uit tot het jaer 1234 onzer tydrekening.

Van Maerlant heeft dit uitgebreid werk opgesteld op de aenbeveling van Floris V, graef van Holland, zoo als wy uit de opdracht kunnen opmaken :

Grave Florens! Conings Willems sone,
Ontfaet dit werc, ghi waert de ghone,
Die mi dit dede anevaen,
Ghenoughet u wildijt ontsaen
Danckelike, so bem ics vro,
Ende ic houts mi gepayt also.
God geve u leven sonder blame!
Ic beghinne in ons Heeren name.

In zyn leven van S. Franciscus legt Van Maerlant zich toe, om zyne landgenooten tot gevoelens van godsvrucht op te wekken.

Het oorspronkelykste en dichterlykste zyner werken is zonder twyfel zyn *Wapen Martyn*, waerin hy over de verschilligheid der staten, de bedorvenheid der zeden, de weerde des adeldoms en andere belangryke onderwerpen handelt.

In de volgende regelen toont hy dat de adeldom de deugd tot grondslag moet hebben :

My en roect (1) wien droech of wan ,
Daer trouwe ende Doghet es an ,
Ende reyne es van Seden :
Ut wat lande dat hi ran ,
Dien ic den name gan (2)
Van gherechte edelheden.
Al vercoft men Sulchen man ,
Nyemen hem gherouen en can
Syne doghetachticheden. (3)

In de volgende regelen spreekt hy op eene eenvoudige en treffende wyze over het geheim der H. Dryvuldigheid :

Martijn ! du vraghes mi te hoghe.
Al vloech ic boven der engelen vloghe (4)
Boven Serub en Seraph ,
Soe weet ic wel dat ic en moghe (5)
Berechten dat , ten vollen toghe
met woerden niet hier af.
Alle sinnen sijn te droghe ,
Alle Creatueren , hoement poghe ,
en doghen hier een caf.

In zyne strofen *van den Lande van over Zee*, moedigt Van Maerlant zyne landgenooten aen ter opvatting van het Kruis tegen de Saracenen, die alsdan Acre, het laetste bolwerk des Christenen in Palestienen, veroverd hadden.

Melis Stoke, tydgenoot van Van Maerlant, is gekend door eene rymkronyk, welke hy in het jaer 1303 voltooid heeft.

Volgens het gevoelen van sommige schryvers was hy een hollandsche geestelyke, in dienst van Floris V, graef van Holland. Dit gevoelen stemt overeen met de volgende rymregelen der dichters :

(1) My raekt niet.

(2) Gun.

(3) Niemand kan hem zyne deugden rooven.

(4) Al vloog ik boven de vlugt der Engelen.

(5) Dat ik het niet doen kan, namentlyk de H. Dryvuldigheid beschryven.

Here van Hollant; edele Grave,
U hevet ghemaect, teenre gave
Dit Boec ende dit werc
Melis Stoke, u armen Clerc.

De tael van Melis Stoke is tamelyk zuiver en vry van bastaerdwoorden. Waerschynelyk zullen de werken van Van Maerlant hem tot voorbeeld verstrekt hebben.

Met Van Maerlant leefde ook gelyktydig een andere dichter, genaemd Jan Van Helu.

Hy is gekend door eene berymde kronyk in 11 boeken verdeeld, en vervattende te samen omtrent 10,000 dichtregelen.

Deze kronyk behelst een verhael der krygshaftige daden van Jan I, hertog van Braband, en in 't byzonder, van den slag van Woeringen, by Keulen, door dezen gewonnen op Reinout, graef van Gelderland, ten jare 1288.

Van Helu droeg dit werk op aen Margareta van Engeland, gemalin van Jan II, opdat, zegt hy, de begeerte om de heldendaden van haren schoonvader te kennen, haer ook zoude aenmoedigen om de *dietsche* tael te leeren.

Hy schreef deze kronyk om de gebeurtenissen van den slag van Woeringen, welke door velen vervalscht en verdicht waren, in hare *hechte* waarheid te herstellen; zulks blykt uit de volgende dichtregelen :

Want ic hadde zonder waen
Hier af des dichtens nu ontboren (1)
Maer deze Yeeste was te voren
Beide in dietsch ende oec in Walsch
Van vele lieden gedicht valsch
Die der waerheit daer misten
Want si dystorie niet en wisten.

Hy kon deze taek zoo veel te gemakkelyker vervullen, daer hy dezen merkweerdigen slag zelf had bygewoond, zoo als zyne eigene getuigenis het ons leert :

(1) Nagelaten.

Hoet daer Verginc salic hierna
Vertellen alsoe als ict versta
Na die waerheit die ic sach
Want ic die screef
Dese Yeeste die ic met ogen sach.

Zyn beeld van hertog Jan is groot, en vertoont ons den waren
ridder dier eeuw; hy is een leeuw, wiens stem het mindere
gedierte doet vlieden :

Doen si vernamen dat hy kwam
Tornich te hemwert, doe nam
Elc sinen wech ende vloee
In sine Veste-Rechte alsoe,
Alsoe die dieren den leeu vlien
Daer sine (1) horen, eer sine sien.

Van Helu's verzen ontbloot van dichterlyken opschik, vloeijen
met eene natuerlyke eenvoudigheid, die de daedzaken vóór de
oogen brengt, als of wy ze bywoonden. In kracht en gevoel
heeft hy Melis Stoke somtyds verre overtroffen.

Tot de dertiende eeuw behoort nog een handschrift, gekend
onder den naem van *Fabelen van Esopet*, wier opsteller onge-
kend is.

Deze fabelen zyn deels getrokken uit Esopus, deels in zynen
smaek geschreven.

In 1819 heeft de tael- en oudheidkundige Clignett die uitge-
geven in een werk getyteld : *Bydragen tot de nederlandsche
letterkunde*. Deze kostbare verzameling bevat een aental van 67
fabelen, in eene zeer zuivere tael overgebragt en op rym gesteld.
De heer Clignett heeft deze uitgave met breedvoerige en geleerde
aanteekeningen doen vergezeld gaen.

(2) Sine, zy hem.

VEERTIENDE EEUW.

De veertiende eeuw is een tydstip van in- en uitlandsche onlusten. De steden, door nyd en tweespalt verdeeld, waren gestadig tegen elkander in oproer. De wetten, de zeden, de burgertucht, wierden door die hevige en aenhoudende worsteling ten onder gebragt; de koophandel en de landbouw, waerdoor België voortyds tot eenen zoo hoogen graed van voorspoed en welvaart geklommen was, waren in eenen ellendigen toestand vervallen.

Daerenboven was België, gedurende deze eeuw, onophoudelyk met zyne fransche vorsten in oorlog.

Deze oorzaken hebben eenen zeer nadeeligen invloed op de beoefening der nederduitsche tael- en dichtkunde uitgeoefend.

Ook levert dit tydvak maer een klein getal voortbrengselen op , die onzer aendacht weerdig zyn.

Onder de schryvers die tot deze eeuw behooren , vinden wy vooreerst Lodewyk van Velthem , waerschynelyk aldus genoemd naer zeker dorp in Braband , waer hy priester was.

Hy is schryver van een vervolg op Van Maerlants *Spieghel-Historiael* , de geschiedenis van ruim 60 jaren vervattende , namelyk van de dood van Frederik II in het jaer 1250 tot den jare 1316.

De inhoud van dit werk is grootendeels uit latynsche boeken getrokken.

De volgende regelen zullen ons toonen hoe zeer de dietsche tael in dit tydvak door het inmengen van fransche en latynsche woorden verbasterd was :

Doen die francoyse hadden vernomen
Dat si ten inden waren comen
Van den lande ; wildense over
In Vlaenderen ; ende deze waren pover...
Dit was manendages , vor werheit (1)
Vor onser Vrouwen nativiteit...
Doen wilden sy 't anders ordineren
Ende t'enen payse doen viseren ,
Hen was ontboden irst instrumenten.
Dat si quamen te parlementen (2).

Na Lodewyk van Velthem , treffen wy nog eenen anderen kronykschryver aen , met name Nikolaes de Klerck , geestelyke en geheimschryver der stad Antwerpen.

Hy wierd , zoo men meent , in voornoemde stad , omtrent het jaer 1280 geboren ; hy overleed in 1351.

Hy begon in 1318 eene berymde kronyk der hertogen van Braband , gekend onder den naem van *Brabandsche Yeesten* , welke hy in 1350 voleindigde.

(1) Ik zeg het u voor waerheid.

(2) Dat zy in onderhandeling kwamen.

Dat de dichter veel uit den *Spieghel-Historiael* van Van Maerlant getrokken heeft, blykt uit de volgende rymen :

In den Spiegele hystoriale
Daer ict nut trac altemale,
Dien Jacob van Maerlant maekte
Die goede dichtere.

In deze kronyk, waervan de inhoud niet zonder belang is voor onze geschiedenis, vindt men nog meer bastaerdwoorden dan in de voorgaende.

Jan Dekens volgde Nikolaes de Klerck op in de bediening van geheimschryver der Scheldestad.

Hy is schryver van een zedekundig rymwerk getyteld : *Die dietsche Doctrinale*, vertaeld uit het latyn en in 1489 te Delft gedrukt.

Het is een slach van leerdicht, verdeeld in dry boeken, bevattende 133 hoofdstukken en beveelt zich aan door eene duidelyke voordragt, eenen keurigen en bevalligen schryftrant. Ook wordt het van de taelkundigen als een der zuiverste voortbrengsels onzer oude nederduitsche letterkunde beschouwd.

Die dietsche Doctrinale is toegewyd aen Jan III, hertog van Braband, zoo als de schryver het in zyne opdracht getuigt :

Dit boek, op dat ik moet leven,
Sel ic minen here gheven
Den hertoge van Brabant,
Die die derde Jan is ghenant,
Ic bidde hem vriendelike
Dat hien ontfae lievelike.

Jan Dekens wordt aenzien als de schryver van het rymwerk : *Der leeken Spieghel*.

Dit werk behelst vier boeken, te samen 143 hoofdstukken beslaende.

Het eerste boek begint met de Schepping der wereld, en eindigt met de geboorte der moeder Gods, Maria; het tweede boek handelt over de geboorte, het leven en de dood des Zaligmakers,

over het begin des Christendoms, en bevat eene korte geschiedenis der Pauzen, tot aen de bestiering van Karel-den-Groote; en eindelyk eene verhandeling over de kerkgebruiken, geloofsartikelen, enz.

In het derde boek vindt men zedelessen, en 't schryft de voornaemste pligten voor welke de mensch in alle standen des levens te vervullen heeft.

Het vierde boek verhaelt de verwoesting van Jerusalem, den ondergang der Joden, het einde der wereld en den jongsten dag des oordeels.

De *leeken Spieghel* van Jan Dekens is een oorspronkelyk nederduitsch voortbrengsel, door weinige bastaerdwoorden ontsierd.

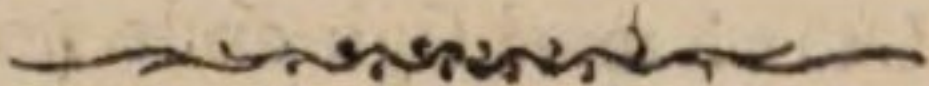
Dit werk is, even als *die dietsche Doctrinale*, aen Jan III, hertog van Braband, opgedragen; hiervan strekken de volgende rymregelen ten bewyze :

Edel Heere! machtigh ende hoghe,
Lottrijcs, Brabans, Limborchs hertoge,
Van Valkenborch daertoe meere
Van Hoesdein ende van Breedâ Heere,
Wien God noch heeft ghegeven
Voorspoed in al sijn leven
Ende sal oec al uwen tijt,
Dies ghij hem sculdich te dancken sijt.
Heere desen bouc ende dit werc
Soe heeft u Jan, u arme clerc,
Uwer eerliker ghewelt nu
Ontfanckelijk moet hij sijn u.

Ontleenen wy nog eenige regelen aen *der Leeken Spieghel*, om te toonen welke groote achting deze dichter had voor de schriften van Van Maerlant :

Daeromme wil ic die sake
Die Jacob maecte niet hermaken,
Want hy es thooft, wildijt weten
Van allen dietschen poëten.

Dewyl de veertiende eeuw, buiten de werken welke wy aen-
gehaeld hebben, niets meer oplevert dat onzer aendacht weerdig
zy, stappen wy tot de volgende over.

VYFTIENDE EEUW.

Onder het beheer van het huis van Burgondië, dat met het begin dezer eeuw aenvang neemt, zyn de nederlandsche provinciën, en vooral Vlaenderen, tot een hoog punt van stoffelyk welvaart geklommen.

De geest van twist en oproer, welke in de voorgaende eeuw, de steden tegen elkander aenhitste en zoo vele rampen over Nederland trok, was grootendeels uitgedoofd, dank zy der wyze regering van Philip-den-Goede, die alle middels aanwendde om de wetten en goede zeden te handhaven, de nyverheid en den koophandel te doen bloeijen, den in- en uitlandschen vrede in stand te houden, en zyne onderdanen gelukkig te maken.

De loffelyke poogingen van dezen vorst wierden met zoo goeden uitval bekroond, dat Philip de Comines, een schryver van dien tyd, Nederland een *land van belofte* noemde.

Die bloeiende toestand onzer landstreken groeide nog merkelyk aen onder Karel-den-Stoute en zyne opvolgers.

Kunsten en wetenschappen vonden toegenegene voorstaenders in de leden van het huis van Burgondië; zy vergrootten merkelyk de letterkundige rykdommen welke de voorgaende graven van Vlaenderen verzameld hadden; 't was grootendeels door hunne zorgvuldigheid dat de vermaerde *Boekzael van Burgondië*, welke in 1443, de rykste en belangrykste der wereld was, wierd opgeregt.

Het is ook in de eerste jaren der regering van het huis van Burgondië dat men de dichtgenootschappen, gekend onder den naem van *Kamers van Rhetoryken*, overal in onze streken zag ingerigt worden.

Deze instellingen die eerst in Vlaenderen tot stand kwamen en tot welker bloei het huis van Burgondië krachtdadig medewerkte, verspreidden zich welhaest in Braband en in Holland.

Hoe gunstig al deze omstandigheden mogen voorkomen, bleef echter de nederduitsche tael in eenen ellendigen staet voortslenteren; zy kon zich niet vry genoeg ontwikkelen en bloeijen, al te zeer benadeeligd zynde door het fransch, dat de tael van het Hof geworden was.

Indien men daerenboven in aendacht neemt dat een groot getal franschen in den dienst der hertogen van Burgondië leefden; dat eene groote menigte van vreemdelingen, in het openbaer bestuer gedrongen, met de voornaemste bedieningen bekleed waren, zoo zal men niet meer verwonderd zyn dat onze tael zoo kleine vorderingen gedurende dit tydstip gemaekt heeft.

Zeggen wy thans een woord over de byzonderste dichters, welke wy in dit onvruchtbaer tydstip ontmoeten.

Anthonis de Rouere, van Brugge, wierd van zyne tydgenooten Vlaemsch Doctoer en gheestigh Poëte genoemd.

Hy is schryver van een gedicht op de dood van hertog Philip, 't welk door vele bastaerdwoorden ontsierd is.

Onder zyne rhetorikale werken, die in 1362, te Antwerpen gedrukt zyn, vinden wy dry door hem gedichte spelen voor de stad Lier, en aldaer vertoond in het jaer 1466, ter gelegenheid der gilden van hand- en voetboog.

Hendrik Bal, van Mechelen, heeft ook eenige spelen opgesteld, onder andere, sint Gommars-Spel en het Spel van Onze Lieve Vrouwe, welke hy zelf met zyne gezellen te Lier kwam vertoonen. (Van 1452 tot 1475).

Onder de rederykers der vyftiende eeuw, verdient Jan Van Dale eene byzondere melding.

Deze dichter, die waerschynelyk een brusselaer was, onderscheidde zich in den letterstryd der brusselsche Kamer *Het Boek*, waer hy den eersten prys der Rhetoryken wegdroeg.

Deze prys, door Philip-den-Goede uitgelooft, bestond in eenen gouden ring met eenen ryken diamant bezet.

Hy had zich daerdoor grooten roem verworven en lang na zyne dood wierden zyne gedichten nog in achting gehouden.

Twee werkjes zyn ons van dezen dichter overgebleven, welke na zyne dood omtrent het midden der zestiende eeuw in druk gegeven wierden.

Het eerste : *De Stove*, is eene samenspraek tusschen twee vrouwen, de eene kwalyk, de andere wel gehuwd : de eerste klaegt over het onaengenaem leven dat zy met haren man leidt; de andere geeft aen hare gezellin wyze lessen om in vrede en eendragt het leven door te brengen.

Dit werkje, eenige denkbeelden inhoudende die met de staetkunde van Alva weinig overeenkomstig waren, werd in zynen index opgenomen.

Het tweede voert voor titel : *Die ure van der dood*.

Hoewel de tael van dezen dichter reeds veel van de zuiverheid der vroegere schryvers verloren heeft, is zy nogthans min ontluisterd door bastaerdwoorden dan de tael der meeste schryvers van dit tydstip.

Het laetste werkje van Van Dale, is verre boven die der rederykers, zyne tydgenooten, te stellen; het beveelt zich aen door rykdom in gedachten, welke dikwyls op eene verhevene wyze uitgedrukt worden. En ofschoon het werk niets is dan eene zedelyke allegorie, treft men er geenszins die vervelende langdradigheid, die eentonigheid aen, welke byna altyd de werken van dien aerd ontsieren.

ZESTIENDE EEUW.

Het huis van Burgondië, hoe luisterlyk ook voor België onder vele opzigten, is onzer tael zeer nadeelig geweest.

Ook hebben wy gedurende dit tydvak byna niets anders dan gewrongen spreekwyzen, weinig beduidende berymingen, met verbasterde woorden doormengd, aengetroffen.

In de zestiende eeuw blyft die ellendige toestand onzer tael en dichtkunde voortduren.

In den jare 1515 wierd de heerschappy van België, gedurende de minderjarigheit van Karel V, aen Margareta van Oostenryk, weduwe des hertogs van Savojen, opgedragen.

Deze vorstin, in het hof van Lodewyk XI, Koning van Frankryk, opgevoed zynde, wendde alle mogelyke middels aen om de fransche tael- en dichtkunst in België in te voeren en algemeen te maken.

De fransche dichters wierden door haer rykelyk beloond, en om des te beter haer oogwit te bereiken, stelde zy luisterlyke feesten in, waertoe de belgische adel uitgenoodigd wierd.

Door zulke handelwyze, zoo tegenstrydig met de vaderlandsche zeden en gebruiken, moest de nederduitsche tael- en letterkunde grootelyks benadeeligd worden.

Ook wierd onze tael byna uitsluitelyk aen de volksklassen overgelaten.

Na de dood van Margareta, den 50 November 1530 voorgevallen, wierd de Koningin Maria, zuster van Karel V, op den troon verheven.

Deze nieuwe landvoogdes heeft geene middels gebruikt om onze tael te doen herleven.

Intusschen was de fransche tael al meer en meer in het hoogere staetsbestuer ingevoerd.

Doch in de lagere besturen bleef men het nederduitsch behouden.

Zelfs blykt het uit de blyde Inkomsten onzer souverainen, dat vlaemsch België steeds in het vlaemsch bestierd werd.

By hunne blyde Inkomsten van den 5 juny 1549 beloofden Karel V en Philip II, dat alle wettelyke akten in den raed van Braband verveerdigd, in die tael zouden opgesteld worden, welke in gebruik was in de plaetsen waer die akten zouden gezonden worden.

Die belofte nopens het gebruik der tael was ook door hunne voorzaten gedaen geweest, en wierd in het vervolg by al de blyde Inkomsten onzer vorsten herhaeld.

Men kan hier nog doen opmerken dat de nederduitsche tael door al onze souverainen wettelyk erkend is voor de eenige vaderlandsche tael, aengezien al onze blyde Inkomsten of grondwetten in die tael zyn opgesteld.

Onder de schryvers welke in dit tydstip geleefd hebben, noemen wy vooreerst Anna Byns, geestelyke dochter en onderwysster te Antwerpen, waer zy in de eerste helft dezer eeuw bloeide.

Deze dichteres ontving van hare tydgenooten den naem van *Brabandsche Sapho*, om de sierlyke uitdrukking, de levendige

verbeelding en het vernuft welke in hare rymen doorstralen.

Sweertius vereerde hare nagedachtenis met het volgende latynsch gedicht :

Arte pares Lesbis Sapho et mea Bynsia distant
Hoc Solo : vitia hoc dedocet, illa docet.

Wy bezitten van haer de volgende gedichten :

1.° Refereinen tegen de Luthersche Secte; 2.° een werk handelende van de almogendheid Gods, over Christus genade jegens de zondaers en over andere zedelyke onderwerpen; en 3.° eindelyk *den Geestelyken Nachtegael*.

Ontleenen wy eenige regelen aan de werken dezer dichteres, ten einde haren rymtrant en den toestand der nederduitsche tael in dit tydstip beter te doen kennen.

REFEREIN TEGEN DE ACHTERKLAPPERS.

Wat vintmen heendaeghs al 's duivels kinderen,
Clappers ende clappeyen, die elcken hinderen?

Sien sy iemant eens onnooselyck vallen,
Seere selden sullen sy 't quaet verminderen,

Maer wat by hangen, als leughen vinden,

Wiens valsche tonghen zyn vol regallen;

Dese en sullen in Gots rijke niet stallen,

Maer rollen als ballen

Inde helsche wallen

By den boosen vyand, hunnen radere.

Onder 't volck en is gheen liefde met allen;

Sy clappen, sy callen;

Sy ghecken, sy mallen.

Sulck acht synen broeder een groot misdadere,

En selver is hy duysentmael quadere.

Wy dolen allegadere, ook niemant soo reen.

Hierom segghe ick wt minlycke adere :

Die sonder sonde is, die werp den eersten steen.

Een byna gelyktydige schryver, Matthys De Casteleyn, van Audenaerde, was factor by de Rederykkamer zyner geboortestad en bloeide aldaer omtrent het midden dezer eeuw.

Zyne dichtstukken, allen zeer gebrekkig ten opzichte van maet,

en ontsierd door bastaerdwoorden, hebben te weinig belang op dat wy ons er mede zouden ophouden.

Cornelis Van Ghistele, van Antwerpen, factor der rederyk-kamer : *De Goudbloeme*, aldaer gevestigd, schynt tusschen de jaren 1550 en 1560 geschreven te hebben.

De Eneis van Vergilius, de blyspelen van Terentius, de hekel-dichten van Horatius, en de heldinnen-brieven van Ovidius, zyn door hem in nederduitsche dichtmaet overgebracht.

Als dichterlyke navolgingen beschouwd, hebben deze berymde vertalingen weinig weerde; doch onder betrek van tael zyn zy niet zonder verdienste.

Men ontmoet er min bastaerdwoorden dan in de rymwerken van Casteleyn en andere schryvers van dien tyd.

Marcus Van Vaernewyck, van eene oude en adelyke familie afkomstig, is in het begin dezer eeuw te Gent geboren; en aldaer in het jaer 1570 overleden.

Van Vaernewyck, hoewel een edelman, achtte het niet beneden zyne waardigheid zyne moederspraek te beoefenen; ja zelfs, hy beroemde zich geene andere tael te kennen dan de nederduitsche, zoo als het blykt uit de volgende rymen :

Wat wilt ghy benyden een onconstich man
Oft begrypen, indien hy yeuwers ghefaelt heeft?
Die niet dan syns moeders tale en kan
Dunckt u niet dat hy hier ghenoech betaelt heeft?

De meest gekende werken van Van Vaernewyck zyn :

I. *Die historie van Belgis*; II. *Tractaet ende corte beschry-viughe van dat Edel Graefschap van Vlaenderen*, enz.

Volgens Paquot heeft hy nog menigvuldige andere werken, zoo in rym als in onrym, geschreven, die allen onuitgegeven zyn.

Een andere Gentenaar, met name *Jan Utenhove*, die, even als *Van Vaernewyck*, tot den hoogsten adel van Vlaenderen behoorde, heeft zich insgelyks door eenige, in 't nederduitsch geschrevene werken bekend gemaakt.

Doch 's mans schriften laten nog meer te wenschen over dan die van zynen edelen tyd- en stadsgenoot. Men oordeele er over

uit de volgende regelen ontleend aen zyn zoo gezeid *Symbolum Apostolorum* :

Wy gelooven in eenen God alleyn,
Schepper des hemels en der eerden,
Onser aller Vader gemeyn,
Die ons laet sijne kinders werden :
Hy wil ons altijd regneeren,
Lijf en siel oock wel bewaren,
Al ongeval wil hy weeren,
Geen leyt sal ons tegenvaren,
Hy sorget voor ons dach ende nacht,
Het staet alles in sijner macht, enz.

Tot deze eeuw behooren nog de *Nederduytsche Spelling* (1) door *Joost Lambrecht*, boekdrukker te Gent; en de *Orthographia van de Nederduytsche tael* (2), door *Antonius van t' Sestich*, of *Sexagius*, geboortig van Brussel en advokaet by den Hoogen Raed van Mechelen.

Cornelius Manilius of *de Man*, afkomstig van Brugge, die omtrent denzelfden tyd leefde, oefende te Gent het beroep van boekdrukker uit. Hy is schryver en drukker van een tooneelstukje waerin men het volgende leest :

Cornelius die het maekte, die hevet geprent
Manilius van Brugge, woonachtig te Ghendt.

Peeter De Herpener is slechts gekend door eene *factie* of *Spel voer den Coninck Philippus*. Dit spel wierd den 25 February 1556, te Antwerpen, in de rederykkamer *de Violiere*, ten tooneele gevoerd.

Van *Willem Van Haecht*, factor der gemelde rederykkamer hebben wy vier spelen van zinne, onder den titel van : *Spel van sinnen van 't werk der Apostelen*. Deze tooneelspelen, waer de bedryven der Apostelen, en voornamelyk de bedryven van den Apostel Paulus, in voorgedragen zyn, wierden den 9 April 1565

(1) Gedrukt te Gent, in 1550.

(2) Gedrukt te Leuven, by J. Maes, in 1576.

en den 9 April 1564, te Antwerpen in *de Violiere* vertoond. Wy ontleenen eenige rymregelen aen den slotzang van het eerste zinnespel :

D' licht is den heydenen gegeven
Dus terwyl gy 't hebt, wandelt daerin,
Soo comdy wt de doot int leven
En soeckt Christum alleen vuer u gewin,
Met hert en sin,
Wilt syn woort hooren, verstaen oft lesen.
Soo wie dat den naeme Godts gebenedyt
Gelooft en aenroept altyt,
Die sal door Christum salich wesen.

Wy hebben nog van dezen dichter eene berymde vertaling van de CL Psalmen Davids (1).

Een ander factor der Antwerpsche *Violiere*, met name *Frans Fraet*, is schryver van het rymwerk : *'t Paleis der Gheleerde Ingenien of der constige Gheesten*.

Het dunkt ons overbodig hier meer over de schriften van de laetst gemelde dichters uit te weiden, dewyl hunne ellendige en uitheemsche tael slechts weinige aendacht verdient.

De rymwerken van *Jan Fruytiers*, in zyn leven rekwestmeester van den prins van Oranje, hebben meer dichterlyke weerde. Zy zyn, over 't algemeen, krachtig en sierlyk, en overtreffen, door hunne zuivere tael de meeste rymdichten van deze eeuw. Zyn gedicht : *Ecclesiasticus, of de wyse sproken Jesu des soons Syrach*, verdient de eerste plaets.

Van hem zyn nog de volgende werken in druk gegeven : *Der Francoysen en haerder nagebueren Morghenwecker* (2); dit werk is uit het fransch in 't nederduitsch, deels in rym, deels in onrym, overgebracht; — *Korte beschryving van de strenghe belegheringhe ende wonderbaerlycke verlossing der stadt Leyden* (3), (eene vertaling uit het fransch); — *Den gulden A, B, C,*

(1) Te Antwerpen in 1579.

(2) Te Dortrecht in 1575.

(3) In 1577.

oft christelyke onderwysinghe voor de Jongheren en Dochters (1); — Waerachtige Legende van Jan de Witte, (eene vertaling uit het fransch).

Het eerste liedeken uit den *Ecclesiasticus* zal ons Fruytiers dichterlyke hoedanigheden genoegzaam leeren kennen :

Van Godt comt alle wysheyt goet.
Die staet altyt in sijn ghemoet
Wie telt met recht behaghen
De druypen des regens en tsant der vloet
Des tijts seer lange daghen.

Wie heeft des hemels hoocheyt ront,
Het aertrijck breedt oft den afgront
Met sijnder handt ghemeten?
Gods wysheyt voor alle dinghen stont
Wie sie al haer secreten?

De wysheyt was vooral bereyt
En des verstands voorsichtigheyt
Was eeuwich int ontspringhen
Des wysheyts fonteyn wordt Gods woort gheseyt,
Wiens wet tot Godt can bringhen.

Wie is ontdeect de wortel soet
Des wysheyts met haer cloeckheyt vroet,
Haer leeringh oock ontschuldigh?
Wie kent doch den wech en den rechten voet
Haers ganx, seer menichvuldich?

De Coninck vol almachtigheyt,
Een Schepper met eendrachticheyt,
Verschrickelyk in 't wesen,
Sit op synen troon in waerachticheyt,
Reegeert als Heer ghepresen.

(1) Te Antwerpen, by Willem Sylvius in 1579.

Dees eenich alderhoochtste Godt,
Schiep met sijns heylich Gheests ghebodt
Dees wysheyt reyn vol trouwen,
Hy teltse en matse in 't hemelsche slot
Doen ghingh hy die aenschouwen.

Hy stortse op syn wercken al
Op alle vleesch in 't aertsche dal
Die sijn goetheyt versinnen.
Oock schinkt hyse rechtelyk groot en smal
Die hem met herten beminnen.

Eduard De Deene, van Brugge, die omtrent dezen tyd leefde, is gekend door zyn rymwerk : *Waerachtige Fabelen der Dieren* (1). Deze beryming, tamelyk vry van bastaerdwoorden, is versierd met prenten door Marcus Gheeraerts, een vermaerden teekenaer en schilder van dien tyd.

Over 't algemeen, zyn de prozastukken dezes tydstips in eene vloeiender en zuiverder tael dan de rymwerken opgesteld; doch onder betrek van kunst en goeden smaek hebben beide maer luttel weerde.

Uit de aengehaelde proeven heeft men reeds kunnen afleiden, dat onze vaderlandsche tael- en dichtkunde weinig of geene vorderingen gemaekt heeft gedurende de eerste helft der zestiende eeuw en tot aan de komst des hertogen van Alva.

Deze kwynende toestand der dietsche letteren nam onder de regering van den hertog nog meer en meer toe. Hy, vreemd met de tael en den aerd des volks, van gemoede achterdochtig, hield onze instellingen, voorregten en gebruiken verdacht en wendde alle mogelyke middelen aan om ze te kortvleugelen.

Eenige dier instellingen, de negentien rederykkamers namelyk, in den jare 1539 ten landjuweele van Gent vergaderd, en wier zinnespelen van Kerk en Vorst gedoemd waren, verdienden, wel is waer, met strengheid behandeld te worden; doch dit misbruik mogt noch kon den gestrengen Spanjaerd tot voorwendsel dienen,

(1) Te Brugge, in 1567.

om al de andere tegen te streven. Gewis heeft dit slach van vervolging de beoefening der moedertaal grootelyks gestremd, en toch bleef de taal hare oude voorregten behouden, en kon Alva er niet in slagen haer uit te roeijen.

Ter staving van ons gezegde : Alva had den Staten van Braband in 't fransch opgestelde toebrieven gezonden. Deze, hierover verbitterd en de gramschap van den vreemden bestierder trotsend, zonden hem zyne brieven ongeopend terug.

Onder de volgende landvoogden trof zy niet éénen voorstaender aen en gedurende het laetste kwaertal dezer eeuw, wanneer Vlaenderen en Braband door den oorlog verwoest en in de uiterste ellende gedompeld lagen, is de beoefening der vaderlandsche letteren byna gansch verwaerloosd geworden.

Echter, in deze deernisweerdige omstandigheden, bleven de Belgen altyd hunne taal zoo sterk aengekleefd, dat de Vorsten, in de aflegging van den eed, by hunne inhuldiging verschuldigd, zich van het vlaemsch bedienen moesten.

Na dit kort overzicht van den toestand onzer taal, gaen wy over tot de werken der weinige voornamen schryvers die in de laetste helft der 16de eeuw hebben uitgemaakt.

Aen hun hoofd pryken vooral Plantyn, Kiliaen en Marnix Van St.-Aldegonde.

Christoffel Plantyn, vermaerde boekdrukker te Antwerpen, is opsteller van het woordenboek : *Thesaurus theutonicæ Linguae, Schat der Nederduytscher spraken* (1).

Cornelius Kiliaen zag het licht te Duffel. In zyn leven bekleedde hy het ambt van opzigter der boekdrukkery van Plantyn te Antwerpen, alwaer hy op 15 April des jaers 1607 overleed. Zyn *Etymologeticon Theutonicæ Linguae, sive Dictionarium Theutonico-latinum*, wordt te regt als een kostbaer en gewigtig gedenkstuk voor de neêrduitsche spraek beschouwd.

Deze verdienstelyke schryver heeft nog de volgende vertalingen gemaakt : *Guicciardyns beschryving der nederlandsche*

(1) Te Antwerpen, in 1576.

provintiën, de historiën van Comines ende Homeliën van Macaris den Egyptenaer (1).

Philip Van Marnix, Heer van S. Aldegonde, wierd, in 1538, te Brussel, uit eene aanzienlyke familie geboren. Hy overleed te Leyden, den 15 van Wintermaend des jaers 1598. Met eene nauwkeurige kennis van de doode en de levende talen paerde hy eene uitgebreide geleerdheid. Als dichter verdient hy byzonderen lof : zuiver- en deftigheid van tael kenschetsen zyne werken en zyne verzen zyn zeer vloeiend. Hy was de zoo gezeide Hervorming uiterst toegenegen, weshalve hy, onder zedelyk en godsdienstig betrek, met groote voorzorg moet gelezen worden.

Zyne voornaemste prozawerken zyn de volgende :

1. *Byenkorf der H. Roomsche Kerke*, een allerverderfelykst werk, vol hekelzin en laster tegen de Roomsche-katholyke Kerk ;

2. *Vriendelyke vermaning aen de Heeren Staeten van Brabant en Vlaenderen* (2) ;

3. *Brief van Philip van Marnix aengaende de kerckelycke tucht ende het danssen* (3).

4. *Trouwe vermaninghe aen de Christelyke gemeynte van Brabant, Vlaenderen, Henegouw, enz., grotelick dienende tot troost en versterckinghe in dese benaude tyden* (3) ;

5. *Onderzoekinge ende grondelycke wederlegginge der geestdryvische leere* (3).

Staet van Marnix gunstig bekend als prozaschryver, hy verdient geenen minderen lof als dichter.

Het eenig merkweerdige gedenkstuk dat wy van zyn dichtvermogen nog overig hebben, is de vertaling van Davids Psalmen, welke hy uit het oorspronkelyk hebreeuwsch in nederduitsche dichtmaat overbragt ; zy vloeit regelmatigiger dan alle dergelyke vertalingen, die wy in deze eeuw aentreffen. Men oordeele er over naer den volgenden uittrek :

(1) Gedrukt te Antwerpen, 1583, 88, 99, by Plantyn en Moretus, en sedert nog verscheidene malen (laetst met de keurige aanmerkingen van Van Hasselt) herdrukt.

(2) Te Delft, in 1574. — (3) Ibid. in 1577, en, te Antwerpen, in 1859. — (4) Te Leyden, in 1589 — (5) Te s' Hage, in 1595.

PSALM CIV, OVER DE GODHEID.

Die 't vast beschot van zyne hooge tent
Op 't water bout, end' waghenswyse ment
Der wolken drift, end' stuert der winden snede,
Als of hy self op hare vleugels rede.

PSALM LXXXV.

Genade gaet der waerheyt in 't gemoet,
Gerechtigheyt kust vreed aen haren mont.
De waerheyt spruyt uit d' eird in allen spoet,
Gerechtigheyt kykt in den hemel ront.

De beste uitgave van deze psalmberyming kwam in den jare 1617, naer de laetste verbetering van Van Marnix en met byvoeging van zyne *Vertaling der Psalmen in onrym*, in het licht.

Daer zyn er die vermeenen dat Van Marnix ook opsteller is van 't vermaerde volkslied, dat in dezer voege aenvangt:

Wilhelmus van Nassauwen
Ben ik van duytschen bloed,
Het Vaderland getrouwe
Blyf ik tot in den doedt (1).

Door anderen wordt dit lied aen Coornhert toegeschreven.

Dathenus, van Yperen, was een tydgenoot van Van Marnix. Zyne vertaling der psalmen: *Die Psalmen des konincklyken Propheten Davids* (2), is eene berymde navolging van Clement Marot's fransche psalmen. Hoewel tamelyk zuiver en vloeiend, kan zy toch met die van Van Marnix niet vergeleken worden.

Lucas de Heere, in het jaer 1534 te Gent geboren, een schilder van zonderlinge begaefdheden en een leerling van *Frans Floris*, bekleedt als dichter maer eene geringe plaets. Hy is schryver van

(1) Baile, Dict. à l'art. de Marnix de Ste Aldegonde.

(2) By Ghileyn Manilius, te Gent, in 1565.

eene berymde vertaling der psalmen naer die van *Clément Marot* nagevolgd; en van een ander rymwerk voor tytel voerende : *Hof en Boomgaert der Poesyen* (1).

Karel Wynck, van Yperen, Prioor der Predikheeren, heeft ons een deels in 't latyn, deels in 't nederduitsch geschreven rymwerk, *Geestelyke Himni* (2), nagelaten, dat krielt van bastaerdwoorden.

Peeter Heyns, in het jaer 1557 te Antwerpen geboren, en aldaer in den jare 1597 overleden, bekleedde in zyn leven ter gemelde stad het ambt van onderwyzer, en beoefende tevens de aerdrykskunde, de fransche en de nederduitsche tael. Hy is opsteller van een rymschrift, getrokken uit het groot werk van den beroemden Abraham Ortelius, waerin hy zich weinig boven den gewoonen kronyktrant van dien tyd verheft. Het draegt voor tytel : *De Spieghel der wereld, ghestelt in ryme, waerin letterlyk en figuerlyck de gelegenheit, natuure ende aerdt aller landen afgebeeldt ende beschreven werdt* (3).

Verder zullen wy spreken van zynen zoon, *Zaccharius Heyns*, dien men onder de beste dichters van dit tydvak rekent.

Jan Baptiste Houwaert, in den jare 1551 uit een aanzienlyk geslacht te Brussel geboren, en aldaer ten jare 1586 overleden, was in zyn leven Raed- en Rekenmeester van Braband.

De latynsche dichter *Bochius* heeft zyne nagedachtenis met een fraei grafscript vereerd, en Sweertius noemt hem *Poeta Belgicus inter primos*. By zyne tydgenooten voerde hy den naem van *Brabandschen Cats*, welken eeretytel hy echter, onzes dunkens, niet ten volle verdiende, dewyl menigvuldige bastaerdwoorden zyne gemakkelyke en vloeiende gedichten ontsieren.

De voornaemste werken dezès dichters zyn :

1. *Milenus Clachte over de dwingelandy der Romeinen* (4);
2. *De vier Wterste* (5); 3. *Den generalen loop der werelt*, (6) in

(1) In 1565. — (2) By Ghileyn Manilius, te Gent, in 1573.

(3) By Plantyn, te Antwerpen, in 1578. — (4) Te s' Gravenhage, in 1605. — (5) Te Amsterdam, in 1612. — (6) Te Leeuwaerden, in 1614.

vier boeken; 4. Politycke onderwysinghe tot dienste van alle menschen (1); 5. *Pegasides Pleyn ofte lusthof der Maeghden* (2), in XVI boeken.

Zyn tydgenoot en vriend, jonkheer *Jan Van der Noot*, van Antwerpen, is maker der volgende rymwerken : 1. *Cort begryp der XII boeken Olympiadōs* (3), in 't nederduitsch en in 't fransch; 2. *Lofzang van Braband* (4); — *Gedichten* (5) in 't nederduitsch en in 't fransch. Daerenboven heeft *Van der Noot* op elken boek van den *Lusthof der Maeghden* een punt-klink of lierdicht geschreven, waerin hy Houwaert, dien hy echter onder andere opzigten niet overtreft, te boven streeft.

Deze rymtjes zyn, inderdaed, in eene, voor dien tyd, tamelyk zuivere tael en vloeiende versmaet geschreven, en doen zien dat *Van der Noot* zyne voordragt merkelyk verbeterd had.

Philip Numan, geheimschryver van zyne geboorte-stad Brussel, alwaer hy in het jaer 1617 overleed, onderscheidt zich door vernuft van denkbeelden en door eene vloeiende voordragt.

Zyn zedekundig rymwerk, verdeeld in vyf boeken en getyteld : *Den stryd des gemoets in den wech der deugden* (6), is niet vry van bastaerdwoorden.

Karel Van Mander, wierd geboren te Meulebeke, by Kortryk, in 't jaer 1548, en overleed te Amsterdam, in den jare 1606.

Deze schryver, die tevens in de schilderkunst ervaren was, heeft verscheidene bewyzen nagelaten van zynen dichterlyken aenleg. Zyne schriften in rym en onrym zyn zeer talryk; zie hier de merkweerdigste :

I. Zeven treur- en blyspelen, meest ongedrukt en bekend onder den tytel : van Noë, Dina, David, Salomon, Hiram, de koningin van Saba, Nabuchodonosor; — II. Een leerdicht over de schilderkunst, voor tytel voerende : *De Grondt der edel vry schilderkunst* (2); — III. *Levens der schilders*; — IV. Onderscheidene

(1) By Plantyn, te Antwerpen, 1582-1585. — (2) Te Antwerpen, in 1574 en 1576. — (3) Te Antwerpen, in 1580. — (4) Te Antwerpen, in 1582, 1585 en 1589.

(5) By Jan Mommaert, te Brussel in 1590. — (6) Te Haerlem, in 1604. — (3) Te Leyden, in 1595.

geestelyke gedichten, als, *Schriftuerlyke Liedekens met nogh sommighe Lofzangen en Ghebeden* (1); — V. *De Gulde Harpe oft des herten snarenspeel* (2); VI. Eenige berymde vertalingen, als, *De eerste 12 boeken der Ilyados beschreven in 't GriECKs door Homerum en uyt francoyschen in nederduytschen dicht vertaeld* (3), *Bucolica en Georgica, dat is Ossenteelt en Landtwerk van P. Virgilii Maronis* (4); — VII. *Olyfberg of Poema van den laetsten dag* (5).

Van Mander wierd door zyne tydgenooten als een verdienstelyke dichter beschouwd. *Abraham Van der Myle* zong te zynere eere, ten jare 1597, ter gelegenheid der uitgave van de *Bucolica en Georgica*, de volgende rymen :

Van Mander heeft met vlyt en kloeke neerstigheid
Eerstmael den wegh deurboord, gewezen ende bereyt,
Hoe in ons eygen tael ons lantvolk ook mag zingen
Een lieflyk veltgezag.

En een weinig verder :

Dat hy zal overal doen blinken zyne faem,
Veel luider dan 't geschal des donders zich laet hooren,
Wanneer hy lucht, zee, aerd schynt gansch te willen schooren.
't Papier daer hy op schryft, zal heel zyn overtooyt,
Met allerhand gebloemt, zyn pen met thym vermooyt,
Een crans van maechedenpalm sal om zyn handen draeyen,
Een purpren rosenhoet zyn weeldrig hoofd befraeyen.

Dat Van Mander echter zoo grooten lof niet verdiend heeft, schynt uit de volgende regelen, zynere *gulde Harpe* ontleend, genoegzaam te blyken :

Wat vindt men nu al blinde liên
Met halcken in haer oogen,
Die noch naer een cleyn stofken zien;
Zy willen eens anders hofken wien.

(1) Te Haerlem, in 1599. — (2) Ibid. in 1611. — (3) Ibid. in 1597. —
(4) Ibid. in 1609.

Die selven niet veel en dooghen
't Is wel der hypocryten aert :
Veel schuldt een ander op te welven,
Daer over seer becommert, beswaert,
Te gaen en kyken elderswaert,
En nimmermeer op syn selven.

Vele bastaerdwoorden ontsieren Van Manders eerste schriften; maer zyne laetste, namelyk zyn *Olyfberg*, getuigen dat hy, ten aenzien van zuivere tael en vloeiende maet, groote vorderingen had gemaekt.

Dergelyke verbeteringen erkent men in de hierboven gemelde rymen van jonker Van der Noot.

Wy zouden hier nog andere voorbeelden kunnen aenhalen, waeruit blyken zou hoe overdreven sommige hollandsche schryvers zich getoond hebben door te beweeren dat de toenmalige vlaemsche en brabantische dichters de ellendigste wanspraek bleven behouden, terwyl de hollandsche schryvers hunnen tongval reeds merkelyk gezuiverd hadden.

ZEVENTIENDE EEUW.

Om een einde te stellen aan de beroerten en onlusten, aan welke onze zuidelyke streken sedert lang waren ter prooi gegeven, besloot Philip II het bewind van Belgie aan eenen Soeverein toe te vertrouwen, die van Spanje onafhankelyk wezen zou. Hy stond dus zyne kroon af aan zynen neef Albert, op voorwaerde dat deze de infante Isabella ten huwelyk zou nemen.

Dit middel, ware het eenige jaren vroeger genomen, zou zeker veel goed voortgebragt hebben; maer nu kwam het te laet. Sedert den jare 1581 hadden de afgevallene provinciën reeds hare onafhankelykheid bekomen en een afzonderlyk Gemeenebest daergesteld.

De voordeelen, welke zy met de vryheid verkregen hadden, waren haer te kostbaer om ze weder af te staen en zich nogmaels met het uitgeputte Belgie te vereenigen.

Het vorstelyk paer deed zyne plegtige intrede binnen Brussel in 1599, een jaer na de dood van Philip. De nieuwe Regenten verwaerloosden niets om den vrede te handhaven en het volk gelukkig te maken; hierdoor wonnen zy de herten der Belgen, die tot heden toe, zonder ze te zegenen, de namen van Albert en Isabella niet kunnen uitspreken. Men kent hunne aenhoudene zorgvuldigheid om de oude welvaart samen met de kunsten en wetenschappen te doen herleven. Doch het heilryk bestier dezer beminde Soevereinen was te kort van duer, en na hunne dood (13 July 1622 en 1 December 1633), moesten wy weder onder de heerschappy van Spanje het hoofd bukken.

Middelerwyl was Holland eene ryke mogendheid geworden. De voorspoedige toestand van dit nieuw gemeenebest begunstigde grootelyks de beoefening van tael, kunst en wetenschap; daer Belgie, integendeel, waer de vryheid van denken onderdrukt, de moedertael gestremd en veracht wierd, geene stoffe tot zingen opleverde. Ook zag men de beste belgische dichters, *Van Zevecote*, *Van Baerle*, *Daniel* en *Zacharias Heyns*, en meer anderen, deze zuidelyke provinciën verlaten om zich in Holland te gaen neêr-zetten. Deze oorzaken, maer vooral de strengheid met welke de drukpers behandeld wierd, verkaren ons hoe de letterkunde in Belgie gedurende een lang tydvak zoo zeer ten achter bleef, daer zy in Holland tot een zoo hoogen trap van volmaektheid klom.

De belgische geestelykheid, ten einde de vaderlandsche jeugd te bevryden van het vergif der kettery waer vele hollandsche boeken meê besmet waren, gaf den kinderen van jongs af latynsche of fransche schriften in handen. Zoo men hier nog byvoegt de onverschilligheid onzer vreemde landheeren voor de moedertael, dan zal men niet verwonderd zyn ze meer en meer te zien verkwynen.

Indien de vaderlandsche letteren, in den beginne der zeven-tiende eeuw, verwaerloosd wierden, zoo was het geheel anders gelegen met de latynsche taelkunde en met de beeldhouw- en schilderkunst.

Dat de beeldhouw- en schilderkunst in dit tydvak met een helderen luister schitterden, is eene onbetwistbare daedzaak voor al degenen, die met onze geschiedenis niet vreemd zyn. Ter staving hiervan hoeven wy slechts de namen aen te halen van *Rubens*, *Van Dyck*, *Jordaens*, *Teniers*, vader en zoon; van de gebroeders *Schut*; van *Frans Snyers*, *Gonzales Coques*, *Gaspard Crayer* en van de twee *Quesnoyen*.

Wat de latynsche tael betreft, is het insgelyks stellig dat deze by ons vele beoefenacs en voorstaenders vond. Aen hun hoofd prykte *Justus Lipsius*, die als een der herstellers van de goede latynsche studiën in ons land gehouden wordt, en die samen met *Scaliger* en *Casaubonius* het drymanschap van het toenmalig lettergemeenebest uitmaekte. Nevens hen muntten uit *Bochius*, van Brussel, bygenaemd *de Virgilius der Nederlanden*; *Wallius*, van Kortryk, een der verdienstelykste lierzangdichters zyner eeuw; *Gaspard Gevartius*, van Antwerpen, en de gevoelvolle idillendichters, *Becanus*, van Yperen, en *Sidronius Hoschius*, van Merkhem.

Doch deze vlytige beoefening der Roomsche tael en letteren duerde hier niet lang; trouwens, de verval en, als 't ware de ondergang der latynsche tael- en letterstudie dagteekent in onze provinciën met den Munsterschen vrede.

Terwyl men de nederduitsche tael- en letterkunde, in Vlaenderen en Braband, meer en meer verwaerloosde, wierd deze in Holland, met yver beoefend en beschaefd. Ook, sedert de XVIe eeuw, levert onze letterkundige geschiedenis niet eenen naem die met eenen *De Groot*, *Hooft*, *Vondel*, *Huygens*, *Cats*, *Rembrand* en meer andere voortreffelyke hollandsche schryvers, mag vergeleken worden.

Gedurende de XVIe en XVIIe eeuwen hield men Jakob Cats in groote achting : Zyne gemakkelyke, eenvoudige en natuerlyke voordragt wierd door het grootste deel der destydige dichters nagevolgd. Alvorens wy dezer gedichten onderzoeken, moeten wy een woord zeggen nopens dry mannen, die zich in den beginne dezer eeuw, door hunne werken in proza, zekeren letterroem hebben verworven : wy bedoelen *Simon Stevyn*, *Emmanuel Van Meteren* en *Adriaen Van Meerbeeck*.

Simon Stevyn, geboortig van Brugge, leermeester van Prins Maurits, en kwartiermeester-generael van het Staets-leger, heeft zich beroemd gemaakt door zyne wiskundige kennissen. Over deze wetenschap heeft hy een uitvoerig nederduitsch werk (1) geschreven, waerin hy door gegronde bewyzen toont dat de nederduitsche tael tot het uitdrukken van alle wiskundige bewoordingen hoogst geschikt is.

Emmanuel Van Meteren, in 1553 te Antwerpen geboren en in 1612 te Londen overleden, is gekend door zyne *Historie der Nederlandsche oorlogen*, die, alhoewel in een lossen en onbeschaefden trant geschreven, niet zonder weerde is.

Adriaen Van Meerbeeck wierd in het jaer 1563 te Antwerpen geboren, en overleed in zyne geboortestad omtrent den jare 1630. Behalve eene weinig beduidende kronyk, heeft hy nog een godvruchtig werk geschreven, dat voor tytel voert : *Lusthof der Gebeden* (2).

Laten wy thans zien welke de toestand was der nederduitsche dichtkunst tydens de zeventiende eeuw.

Onder de dichters dezes tydvaks verdient *Jakob Van Zevecote*, of *Zevecotius*, eene byzondere melding. Hy wierd geboren te Gent omtrent het jaer 1596.

Nog zeer jong, volgde hy, by de Hoogeschool van *Leuven*, de lessen van letterkunde en wysbegeerte, en maakte in beide vakken snellen voortgang. Vervolgens, zoo men vermeent, legde hy zich te Leuven op de studie der regten toe, en beklom er eenigen tyd het pleitgestoelte; maer welhaest, afkeerig van het advokatenleven, omhelsde hy den geestelyken staet in een Augustynerklooster. Toen hy den ouderdom van 28 jaren bereikt had, ondernam hy eene reis naer Italie, waer hy eenen schat van kennissen opzamelde en zynen smaek grootelyks volmaakte. Terug van zyne reis naer Italie, begaf hy zich naer Leyden, in Holland, alwaer hy de leer der hervorming omhelsde. In het jaer 1626 wierd hy tot hoogleeraer benoemd in de geschiedenis en wel-

(1) Gedrukt in het jaer 1603.

(2) Te Antwerpen, in 1602.

sprekendheid te Harderwyk, in welke stad hy den 17 Maert des jaers 1642 overleed.

Zyne gedichten onderscheiden zich door oorspronkelykheid en gevoel, door krachtige trekken en treffende vergelykenissen. De voornaemste zyn :

I. Zyne vertaling van de *verachting des doods*, gedicht naer het latyn van Heinsius; II. Een treurspel of allegorisch gedicht, getyteld : *Beleg van Leyden* (1); III. Eene verzameling van de door hem reeds elders in druk gegevene dichten, onder den tytel van : *Emblemata, ofte Sinnebeelden, met dichten versiert door Jacobus Zevecotius; item noch andere verscheydene dichten van den zelven* (2).

In het *Beleg van Leyden*, bestaende uit vyf bedryven, zyn de voornaemste personen verbeeld door : *de vryheid, den honger, de goddelyke Regtveerdigheid, Baldeus, Van der Does, en Van der Werff*. Elk der vier eerste bedryven wordt met eenen koorzang, door verschillende reijen gezongen, gesloten.

In de volgende vergelykenis, tamelyk overdreven en verschrikkelyk, schetst de dichter van het *Beleg van Leyden* de wreede inborst des hertogen Alva :

Gelyck een loos en vos, naer dat hy heeft verbeterd,
En eenig groot getal van hoenders opgeëten,
Ist dat hy d'ander siet vervremt en meer vervaert,
Deckt onder anderen schijn sijn ingeboren aert :
Hy houdt den adem in, syn ongeroerde beenen
Syn styf en uytgestrekt : de hoenders, die dan meenen
Dat hy gestorven is, verblyt en gans verheugt,
Gaen springen om syn lyf, bedryven groote vreugt.
Doch hy, verraderlick, lonckt toe met wacker oogen,
Tot dat hy heeft een deel, die naeder zyn, bedrogen ;
Die vat hy met den muyl, soo lange ligt hy stil,
Tot dat hy heeft de proey geheel tot zynen wil.
Soo is het spaensch gebruik.....

Uit deze krachtige, beeldryke en vloeiende verzen blykt, dat *Van Zevecote* zich nog al verre boven de meeste belgische dich-

(1) Te Antwerpen by de Elzeviers, in 1626.

(2) Te Amsterdam, in 1638.

ters van dezen tyd verhief. Doch, hy muntte vooral uit in het lierdicht, wesaengaende de volgende regelen uit het hier boven genoemde treurdicht ten bewyze kunnen dienen :

Geloof den wanckelbaren wint,
Geloof een ongestadig kint,
Geloof Neptuni baren,
Geloof het ys, geloof de maen,
Maer wacht u op de liën te staen,
Die noyt getrou en waren.

Zy hebben uyt haer moeders borst,
Versadende den eersten dorst,
Meyneedigheyt gesogen :
Daer door is menig edel lant
Van volck berooft verwoest, verbrant,
En onder 't jock gebogen.

De sneeu sal sonder kouwe zyn,
Den zomer sonder sonneschyn,
De wolken sonder dryven ;
De hooge duynen sonder sant,
De heete vlammen sonder brant,
Eer spaensche trouw zal blyven.

Zeër bevallig schynt ons zyne beschryving der wederkeerende lente, onder den tytel van :

GENUCHTE VAN 'T VELT.

Men ziet het gantsche lant
Met blommekens beplant,
Soo lustig hem vertoogen,
Dat Phæbus trager gaet,
En dikwils stille staet,
Om die wel te beoogen.

De beecxkens, onbelet
Van 's winters droeve wet,
Van ys en noordtsche boeijen,
Met slaperig gedruys,
En liefelick geruys,
Vol silver water vlocijen.

Den koelen sachten wint,
Die uyt het West begint,
Beademt al de kruijen,
Ontslaet het groene velt
Van Boreas gewelt,
Van bysen (1) en van buijen.

Daniel Heinsius, bloedverwant van *Van Zevecote*, wierd, gelyk deze, te Gent geboren, ten jare 1580.

Hoewel deze schryver het grootste gedeelte zyns levens in Holland doorgebracht en er al zyne gedichten opgesteld heeft, kan hy eventwel eeniger wyze onder het getal der vlaemsche dichters gerekend worden, en zulks niet alleen omdat hy vlaming van geboorte was, maer wel byzonderlyk omdat hy zyne jongelingsjaren in Zeeland heeft gesleten en zich van den zeeuwschen tongval bediend, die zoo nauw met den vlaemschen verbonden is.

Als latynsche en nederduitsche dichter, wierd hy by zyne land- en tydgenooten in groote achting gehouden.

Opitz, de vader der hoogduitsche dichtkunst, erkent, in de volgende lofrede, dat hy aen Heinsius alles verschuldigd was :

Ihr Heinsius, ihr Phönix unsrer zeiten,
Ihr, sohn der ewigkeit, begunstet auszubreiten
Die flügel der vernunft.....
Ich auch, weil ihr mir seid im schreiben vorgegangen,
Was ich für ehr und rhum durch hochdeutsch werd erlangen,
Will meinen Vaterland eröffnen rund und frei,
Das eure Poësie der meinen mutter sey (2).

De nederduitsche gedichten van Heinsius, die zich zelve *Theocritus a Ganda* of den *Theocritus van Gent* noemde, wierden eerst afzonderlyk in het licht gegeven, en zyn daerna meest al door P. Scriverius in eenen bundel verzameld en, onder den tytel van : *Dan. Heinsii Nederduytsehe Poemata*, uitgegeven (3).

(1) Vents de bise.

(2) Opitz, *Poëtische Wäldern*. I. B.

(3) Te Amsterdam, by W. Janssens, in 1618.

Heinsius' zachtvloeiende gedichten zyn met geestige en natuerlyke vergelykingen doorzaeid.

Justus Harduyn, Hardwyn of Harduinus, zag den 11 April 1582 te Gent het eerste daglicht en overleed in zyne geboortestad omtrent den jare 1650.

De dichter Hardwyn was ook een bloedverwant van Van Zevencote, zoo als het blykt uit de volgende latynsche treurverzen, welke deze laetste tot zynen vriend heeft gerigt :

Harduine, patriæ non infima cura Minervæ
Accipe cognati tristia fata tui.
Harduine, patriæ cui dictant carmina musæ,
Cui meritas cingit Daphnis honore comas (1).

Zyne voornaemste schriften zyn : 1° *Verzuchtingen der Bruyd tot haren goddelicken Bruydegom*, eene navolging van Salomons hooglied ; 2° *Goddelicke Lofsanghen tot vermaekinghe van alle gheestighe liefhebbers* (2), opgedragen aen *Jakob Boonen*, bisschop van Gent ; 3° *Den val en opstand van den koning David* (3) ; 4° Eene uitbreiding van Davids 88 psalm : *Misericordias Domini in æternum cantabo* (4) ; 5° *Goddelycke wenschen verlicht met sinnebeelden, ghedichten, enz.* (5).

Zyne gedichten zyn niet zonder kracht en zuiverheid van tael ; men oordeele over zynen dichterlyken aanleg en goeden smaek naer het volgende voorbeeld der *goddelicke lofsanghen*, getrokken uit den 105^{den} psalm :

Als een schoon pavilloen hebt gy de locht gespannen,
Ende daer boven op de wateren gebannen,
Die teenemael gestelt in blinckende cristael
Dienen tot solder-bert van uwe coninck-sael.

Op het onvast ghebindt der wolcken, die daer draeyen,
Uwen coets-wagen rolt op zyn vergulde raeyen,
Daer hy lanx eenen weg, ons ooghen onbekent,
Alleen door uwen wil wordt lichtelyk gement.

(1) *Zevencotii Poemata*, Amstelod., 1640. — (2) Te Gent, 1620. — (3) Te Gent, 1622. — (4) Ibid. 1620. — (5) Te Antwerpen, 1629.

Den rouw-snuyvenden windt die by u is ontbonden,
Die ook als 't u belieft van u wordt los ghesonden,
Den donder vol geclack, den blixem fel en snel,
Sijn dienaers allegaer uw's goddelyck's bevel.

Willem Van der Elst, een vlaming, in zyn leven pastoor van *Bouchout en Waterdyck*, heeft een rymwerk nagelaten, getyteld : *Geestelyke Dichten* (1), dat 72 gedichten van zedelyken inhoud bevat en gerigt is tot al de standen der maetschappy.

In de volgende regelen, aen gemelde werk ontleend, spreekt de dichter over de *Luiaerds* :

't Is wel eene droeve saeck, dat menschen, sterk van leden,
Vervremt van alle werk, de straeten luy betreden :
Of, als het teere kint, in doeken vast gevest,
Tot midden van den dagh noch liggen in den nest.
Alleens gelyck de deur haer keert in haere herre,
En draeyt nu hier nu daer, nu by en dan weer verre,
Soo keert den luyaert hem in 't bedde, moe en laf,
Tot dat hy, liggens moe, daer komt gekropen af.

Willem Van den Nieuwelandt wierd in den jare 1584 te Antwerpen geboren en overleed in zyne geboortestad ten jare 1655.

Deze dichter, die onder de beste schryvers van zynen tyd mag gerekend worden, heeft ons de volgende rymwerken nagelaten :
1° Zes treurspelen, namelyk *Saul*, *Claudius*, *Domitius Nero*, *Livia*, *De Egyptica* of *Cleopatra*, *Sophonisba* en *Salomon*; —
2° Een *Poema van den mensch inhoudende d'ydelheyt des werelts, d'ellende des levens en de ruste des doods*.

Opdat de lezer zyn dichterlyk talent beter zoude mogen waerden, laten wy hier eenige regels volgen van het gedicht *van den mensch* :

Maer die de wereldt siet met al haer sot ghelaet,
En hoe al haeren lust en ydelheydt vergaet,
Die sal al haeren schyn vol ydel wesen mercken,
En dat haer beste vrucht zijn goddeloose werken.

(1) Te Antwerpen, by H. Verdussen, in 1622.

Het ongetoomde peerdt loopt sonder onderscheydt,
En wordt door zyn natuer onredelyk gheleydt :
Soo doen de menschen ook die aen de wereldt hanghen,
En haer gheleende siel van lusten laeten vanghen.
De dulle gierichheydt haer edel siel benout,
Haer wenschen is altyd naer het onrustich goudt.
Haer onversadicheydt vervoert soo haer gedachten,
Dat sy haer salicheydt in haeren ryckdom achten.

Verder zingt de dichter van de wereld :

Haer cracht verslindt veel meer dan een verhonghert dier;
Sy snydt gelyck een sweerdt en brandt ghelyck een vier;
Sy vlieght gelyck den windt, en waer sy set haer voeten,
Maeckt alle reden plaets, en druck comt haer ontmoeten.

Olivier De Wree of *Vredius* wierd in den jare 1597 te Brugge, uit eene adelyke familie, geboren, en overleed in zyne geboortestad in 1652.

Deze schryver, die te gelyk een beroemde regsgeleerde was, staet byzonderlyk gunstig bekend om zyne latynsche werken *Sigilla, Genealogia et historia comitum Flandriae*.

Hy heeft ook eenige nederduitsche dichten opgesteld, waarvan de voornaemste zyn : 1. *Oorspronck ende voortganck der Carmeliten*; 2. *Vermaerde oorlogstucken van den Grave van Bucquoy*; 3. *Mengeldichten*; 4. *Fyghesnoeper*.

Zacharias Heyns, zoon van Pieter Heyns, welken laetste wy hiervoren onder de dichters der XVIe eeuw ontmoet hebben, wierd omtrent het jaer 1560 te Antwerpen geboren; hy overleed op het einde der eerste helft van de zeventiende eeuw.

Na de dood van zynen vader, verliet Zacharias, met vele andere land- en kunstgenooten, deze zuidelyke provinciën; verbleef eenigen tyd te Amsterdam, en vestigde zich later te Zwolle, alwaer hy het ambt van boekdrukker uitoefende.

Wy geven hier de lyst der werken, die hy achtergelaten heeft : 1. *Den Nederlandschen Landspiegel*; 2. *Het Dracht-tooneel van de gansche wereld*; 3. *De weke van den edelen gheestrijcken Willem van Saluste, Heere van Bartas*; 4. *Emblemata of Sinnebeelden tot christelyke bedenkingen*; 5. *Sinnespel van de*

dry hoofddeuchden; 6. Emblemata moralia; 7. Deuchden-schole; 8. Wegwyzer ter salicheyt; 9. Voorbeeldsels der oude wyzen.

« De verzen van dezen dichter, zegt de Vries, zyn zinryk, zuiver, vloeiend en welluidend. »

Onder de menigvuldige dichters, die Antwerpen in deze eeuw opleverde, treffen wy zekeren *Richard Verstegen* aen.

Behalve de volgende latynsche schriften : *Theatrum crudelitatum hæreticorum nostri temporis*; — *Antiquitates Britannicæ*; — *Antiquitates Belgicæ*; hebben wy nog van hem : *Nederduytsche Epigrammen op verscheyden saecken, soo wel om te stichten als den geest te vermaecken, met genuchelijke Epitaphien*; — *Gazette van Nieuw-maeren van de gheheele wereldt*.

De verzen dezès dichters zyn gebrekkig; doch zyne puntdichten en grafschriften zyn niet ontbloot van geestigheid : hiervan kunnen de volgende voorbeelden ten bewyze verstrekken :

Nr 10. Toen een persoon een rinck verloor van weerden,
Dede hy door eenen roeper die oirconden :
Dat hy met eenen drinck-penninck begeerde
Hem te beloonen, die hem hadde gevonden.
Maer soo den vinder quam daermeê niet voort,
Hy 'n wist niet wat de oorsaek wesen mocht;
En daer wesende al wat verstoort,
Vraeghde hy eenen, wat hy daervan docht?
Dat hy (sey dezen) dat niet weer en gheeft,
Is een teecken dat hy geen dorst en heeft.

Nr 64. Fatsoen gevolcht in volle perfectie
Francois soo hy onlancks wt Vranekryck quam,
Het scheen hy en wou geen Nederlander wesen.
Alsmen hem duyts aensprac, dan was hy gram;
Niet als *francois* hy spreken wou noch lesen.
Al opse frans, hy droeg een franschen hoet,
Mantel en wambas, broeck en cousebanden,
Met eenen franschen schoen aen eleken voet,
Een frans handtschoen ook aen beyde handen,
En om heel frans te wezen, sonder jocken,
Hy was versien oock van de fransche pocken.

Franciscus Sweertius, dien wy reeds hierboven hebben vermeld, was ook geboortig van Antwerpen. Daer hy, als nederduit-

sche dichter, maer geringe verdiensten heeft, gaen wy over tot een anderen Antwerpschen dichter, genaemd *Kasper Van Baerle* (*Barlæus*), die zich in de geleerde wereld door zyne latynsche schriften heeft vermaerd gemaakt; eventwel, dewyl hy door en by de Hollanders gevormd is, halen wy hier slechts eene proef uit zyne gedichten aen, om te doen zien hoe zeer de toenmalige hollandsche dichtkunst, door hare zuivere tael en vloeienden verzenbouw, reeds uitmuntte en hoe zeer zy desaengaende de belgische te boven streefde :

LOF-GEDICHT OP HET EEUWIGHSTROOMENDE BEEKJEN
VAN DEN HEER BAECK :

Beekjen, daer het duyn haer droppen
't Saem vergadert in een bron,
Als sy met haer witte toppen
Glinstert in de morgen-son.

Beekjen, opent al uw ad'ren
Die verhoelen gaen door 't sandt;
Wilt op myne komst vergad'ren
Al de stroomtjens van het landt.

Streelt myn opgetooge sinnen
Met uw heldre waterval,
Soo sal ick uw lof beginnen
In het haselare dal.....

Beekjen, als men u siet vloeijen,
Als men hoort uw soet geruys,
Voelt men al syn geestjens gloeijen,
En verhuïsen druck en kruijs.

Hier is 't beekje der Poëten,
Niet in 't liegend Griekenlandt :
Hier heeft *Perseus* paert gesmeten
't Hippocreentjen uijt het sandt.

Hier heeft *Hooft* gescherpt zyn veder,
Als hy wrocht syn krachtig dicht;
Hier sat *Vondel* dickwyls neder,
Als hy, van der aerd gelicht,

Drongh om hoogh door al de wolken,
Boven bergen, boven locht,
En verliet de aerdsche kolcken,
Van dit Beeckjen nat bevocht.

.

Beeckjen vol van minlyckheden,
Beeckjen vol van alle lust,
Vloeijs in alle eeuwicheden,
Nooijs verdroogh uw vochte kust.

Willem Van der Borch (*à Castro*), geboortig van Brussel, mag onder de beste dichters van zynen tyd gerekend worden. Hy heeft ons twee dichtwerken, *Den Brusselschen Bloemhof van Cupido*, en *Den Spieghel der eyghen-kennisse*, nagelaten. Zyn *Spieghel*, in afwisselend rym en onrym opgesteld, is ryk aen zedelyke waerheden en dichterlyke denkbeelden, welke er onder den vorm van dichtverhalen in aangeboden worden. Het gedicht opent zich met eenen droom :

't Zy dat een teghenheydt van 't wanckelbaer versieren,
Oft van 't veranderen in arghere manieren
My warde in den kop en maelde door het hooft,
't Zy dat ick oock met lust ['t welk beter waer gelooft]
Gheprickelt tot wat nieuws verslechte myn bedaren;
[Het vaderlandtsch verderf soeckt weynigh doch te sparen],
't Zy datter studie-sorgh my knaegde in het breyn,
Oft eenen soeten smaek van Castalis fonteyn
Bedompte 't herssendeel, door-kittelde myn longhen,
En weekte myn verstandt tot viese kromme spronghen,
Om door een schimpigh dicht my en myn vaderlant
Te thoonen 't etter-vuyl van sulcken mis-verstandt :
Dat wy soo veerdigh zyn in stadigh naer te toetsen
Het grilligh kleed-geswier en al de narre boetsen
Oock van ons' vyanden; waerdoor ons' kloekheyt
[Gedurigh meer vervrout] schier heel verwonnen leyt.
Meer kommer geeft ons doch de kraghen wel te setten,
Het kleed te snippen of met brocken en met sletten,
Dan onsen mannen-aerdt te oeffenen in deught,
Te wackren tot bescherm der Nederlantsche jeught.

.

Sulcks iets dan scheen my vast ghewortelt in 't gedacht,
Als ick lest, sluymerigh, in 't holste van den nacht,
Tot waken half gheterght, gheterght half tot het slapen,
Het eynd' van myn ghepeys noch dachte naer te gapen,
Herwesent in een droom.

Dit gedicht levert nog andere merkweerdige plaetsen op, welke wy korthedshalve overschryden.

Claude De Grieck, geboortig van Brussel, is schryver der volgende gedichten en treurspelen : *Den godtvruchtigen Pellegrim*; — *Den Boom des levens*; — *Sampson*, *Hermelius*, *Bellisarius* en *Don Japhet van Armenien*. Zyn broeder, *Jan De Grieck*, heeft *De heerelycke ende vrolycke daeden van Keyser Carel den V* op rym gesteld. In dit berymd werkje vinden wy het volgende grafschrift op keizer Karel-den-Vyfde :

Hier leydt den glans van Oostenryck :
Den waren schrick van Vranckeryck :
Die Hesch en Sax heeft overwonnen,
Doch weder vryheydt quam te jonnen.
Hier rust dat moedigh Prinsenhert,
Der Turken gheessel ende smert,
Die, naer hy ander braght uyt lyden,
Ten lesten voor sich self gingh stryden.
Daerom verliet hy 's wereldts troon,
Op hoop van meerder ryck en kroon.

Pieter Gheschier, in zyn leven pastoor van het Begynhof te Brugge, heeft een latynsch werk van *Ant. à Burgundiâ*, onder den tytel van : *Des wereldts Proefsteen*, in dietsche rymen overgebracht. Het beveelt zich aen door vloeibaerheid en zuiverheid van tael, welke hoedanigheden men ook aentrest in de inleiding, die oorspronkelyk nederduitsch is :

Och! hoe dolen hier de menschen,
Soo in wercken als in wenschen,
Raden, daden en bedryf!
Och! hoe worden se bedroghen
Door den schyn en valsche loghen,
Van een lommer sonder lyf!

Ydelheydt compt aenghestreken
Met een winckel vol ghebreken;
Toegerust door enckel schyn,
En wy loopen recht als dwasen
Tot de slimme vise vassen,
Die met hoopen by haer zijn.
Wy en kennen noch haer spreken,
Noch haer vleyen, noch haer treken,
En wy prijsen niet-te-min
Haer bedrieghelijcke tooghen
Die ons glinsteren in d'ooghen
En verdraeyen onsen sin.

.
.

Adriaen Poirters, in den jare 1606 te Oosterwyk, by Herenthaels, geboren, is te Mechelen op den 4 July des jaers 1673 overleden.

Deze priester des gezelschaps van Jesus heeft zyne studiën te Mechelen begonnen, te Maestricht voortgezet en te Leuven voltooid.

Poirters had een zeldzaam gemak om alles op rym te stellen; zyne voordragt is klaer en zachtvloeiend: byna nooit gebruikte hy oneigene of verbasterde uitdrukkingen.

Wy bezitten van hem de volgende werken: 1. *Het Masker van de Wereldt*; 2. *Den Allerheyligsten Naem I. H. S.*; 3. *Het Heyligh Hof van den Keyser Theodosius*; 4. *De Ydelheydt der Werelt*; 5. *Het Duyfken in de Steenrots*; 6. *Het Leven van S. Rosalia*; 7. *Het Heyligh Hert*; 8. *Den Spieghel van Philagie*.

Pater Poirters, zoo als Cats, is een ware volksdichter: zyn toon is altyd eenvoudig en ongedwongen; maer verhevenheid van verbeelding, stouthed van gedachten, levendigheid van kleuren zyn by hem niet te vinden. Eenige proeven uit zyne werken zullen de juistheid van ons gezegde doen uitschynen.

I. Uit *Het Masker van de Wereldt*:

GEESTIGE VERTELLING DER NACHT-HISTORIEN VAN
HANNEKEN-UYT.

Als ieder is in huys, en als de son is slapen,
Dan ben ick op de been, dan ben ick in de wapen;

Als 't rondom is in rust, als 't overal is stil,
Dan doen ick mynen *tour*, dan ben ick op den dril;
Dan roep ick : *Hannen-uyt*, de klock heeft een gheslaghen.
Myn honden leyde ick meê, want ziet, ik moet gaen jagen,
En met mijn Hellebaert stoot ik voor ieders deur,
En sie of daer het slot is met de grendels yeur.
En als ick, *Hannen-uyt*, den *tour* doe achter straeten
Dan doen er veel den *tour*, die 't vry wel mochten laeten.

II. Uit *Het Duyfken in de Steenrots* :

Hoe blind, eylaes, hoe blind voorwaer
Syn Evas kinders allegaer!
Een kroontje dat soo haest verslenst
Wordt van den meesten hoop gewenscht;
Een bloemken dat een weynigh groeyt;
Een taxken, dat een weynigh bloeyt,
Een lustje, dat een weynigh duert;
Een windje, dat soo haest versuert;
Wat ydelheyt, wat mooyigheyt,
Wat lachen, dat met traenen scheyt.

III. Uit *Het Heyligh Hof van Keyser Theodosius* :

Wie sijnen geest maer weynigh scherpt,
En op den daeghsen handel werpt,
Oock als hy ledich achter straet,
Alleen een luchtjen raepen gaet,
Die wordt, eer hy t' huiswaerts keert,
Door d' een of d' ander al geleert.
Ick self, die my noyt roemen magh,
Dat in myn breyn vernuftheyt lagh;
Ick vat wel, uyt een kleyne saeck,
Een groote les tot mijn vermaeck :
Gelijck ick deser dagen nam,
Als ick ontrent de vesten kwam.

IV. Uit *Den Spieghel van Philagie* :

O klaer, o schoon', o Maget reyn,
Veel suyverder dan een fonteyn!
Veel schooner dan den dageraet,
Veel soeter dan den honigraet :

De gulde son, de silvre maen
Die moeten voor u ondergaen ;
De bloemen van den schoonsten hof
Beroofdet gy van haeren lof.
Den diamant, saphier, robyn
Verduystert gy door uwen schyn ;
Aen u moet wyken het cristael,
Gy bloost al soeter dan corael.
De luyster van het gierig goud
Die wordt door uwen glans verflaut ;
De mynen van den Indiaen
Die schaemen haer by u te staen ;
De cederboomen ter uwer eer
Die buyghen al hun tackken neêr.
De lauwerkrans daelt op uw handt,
En segt dat gy de kroone spant.
De meeste roem van al den roem
Dat is uw schoon genades-bloem :
Want gy verbidt en sweerdte en stael,
Dat is uw kroon-Imperiael.

Willem Caudron, in den jare 1607 te Aelst geboren en aldaer in 1692 overleden, droeg by zyne tydgenooten de eerenamen van *gelaurierden Poeët* en *Catharinist*. De naem van *gelaurierden Poeët* wierd hem gegeven, omdat hy in verscheidene rederykkamers, zoo in zyn vaderland als in vreemde streken, menigvuldige pryzen had behaeld ; en de naem van *Catharinist*, omdat hy factor was van de rederykkamer : *De Catharinisten*, te Aelst, onder de zinspreuk : *konste verheugt*. Hy heeft zich byzonderlyk doen kennen door zyn berymd werk : *Het leven der groote Catharina van Alexandrien gelaurierde Maegd en Martelaresse*, en door eene nederduitsche vertaling van het latynsche treurdicht *Rosemunda* van Zevecotius.

Zyn Leven der H. Katharina, een soort van heldendicht, schynt ons in een vry stout nederduitsch opgesteld te zyn. Wy geven er hier een staeltje van, waeruit blykt dat het hem aen geen en dichterlyken aenleg ontbrak :

Gelyk den wilden stier getergd en horendul
Niet kunnende zyns gals gestuymde prickels breken
Noch d'ingeslorpten wrok op zynen boesem vrekten,

Koelt den ontsteken torn op hagen en geboomt,
Tot dat d'onsonken kracht met tydverloop hem toomt :
Zoo borrelt Maximin, enz.

Jan Lambrecht, van Brugge, heeft ook eenige gerymde werken opgesteld, die niet teenemael zonder weerde zyn. Hy was een moedige voorstaender der nederduitsche tael, zoo als het blykt uit deze aen een zyner kluchtspelen ontleende rymregelen :

Die van syn ouders schaemt en is geen man van eeren,
En die haer moedertael zich schamen, syn dat heeren?
Ba, foy van sulcken volk ! maer wat ik bidden magh,
Leest uwen Vader-Ons gelyk u moertje plagh !
Die van syn ambacht schaemt en sal noyt neeringh krygen,
En die syn tael veracht, zou dikwils beter zwynen.

K. Het vlaemsch is bot en zwaer.....

P. Voor bottemuylen : Jae't,
Omdat een kromme tong daertoe niet wel en staet.

De aengehaelde rymtjes doen genoegzaam zien dat de franschgezindheid in de XVII^{de} eeuw tamelyk groot moest zyn.

Een tydgenoot van gemelden dichter was *Lambert De Vos*, of *Vossius*, in zyn leven advokaet te Brugge, by wien de tael meer kracht en zwier heeft dan by vele andere schryvers dezès tydstips.

Pater *Petrus Croon*, een opvolger van P. Poirters, verdient hier eene byzondere melding. Deze verdienstelyke dichter was reguliere Kanonik en Religieus van S. Marten, te Leuven. Hy heeft de volgende rymwerken geschreven :

1. *Almanach van heden en morgen*; 2. *Den goeden Kock, of geestelycke Sinnebeelden en godtvruchtige uytleggingen op alle de gereedtschappen van den Kock*; 3. *Keers en Kandelaer*; 4. *Vermakelycke Raedsels*; 5. *Den Moey-Al, of Vermakelycke beschryving op verscheydene ambachten*; 6. *Historie van Onse-Lieve-Vrouwe van Hanswyck*.

Al de rymwerken van Pater Croon, zoowel als die van P. Poirters, aanbevelen zich, over 't algemeen, door eene eenvoudige, gemakkelyke, en tamelyk zuivere voordragt. Zy zyn in afwisselend rym en onrym opgesteld en hebben alle eene zedelyke en stichtende strekking. De volgende rymregelen ontleend aen *den Moey-Al* zullen daer een duidelyk bewys van opleveren :

DE LYNDRAEYER.

Wanneer ik deser dagen stont
Daer gy met uwe gasten spont
Soo sag ik wat op uw gespin,
En vondt daer sinnebeelden in.
Ik sag er wat ik schryven sou
En vont er 't geen u leeren sou.
Vooraen sag ik een wiel of rat
Daerby een kleynen jongen sat,
Die deed dat wiel geduerig gaen
En wendet, zonder rusten, aen,
En met de peze van dat wiel
(Die boven op dry rollen hiel),
Daer rolden ook dry haeckxkens mé
Twelk al de koorden draeyen dé.
Voorts sag ik eenen die begon,
En noch niet verr' van 't wiel en spon
Met sijnen schoot vol kennep-vlas :
Den tweeden, die ten halven was,
Die had ook vlas, maer half soo veel :
Den derden had het minste deel,
Want dezen was de lange baen
Bynaer ten eynden uyt gegaen.
En deze gasten alle dry
En gongen niet, gelyk als wy,
Maer voet voor voetjen achterwaert,
Sy schenen schier van kreften aert.
't Gesicht naer 't vlas geslagen neêr,
Ook wiggelwaggel gins en weer
Gelyk een schuytjen over kant :
Sy beten somtyds met den tant
Om hier en daer een kennepvlok
(Noch ongebroken op den blok,
En daerom al te grof en straf),
Te byten van het garen af.
Dit gonck soo voort, tot dat het vlas
Allengskens afgesponnen was.
Hoort, vriend, by wie dat ik dit al
Gelyken en toepassen sal.
Het wiel, of rat, dat is het jaer,
Dat draeyt d'een voor en d'ander naer ;
Den jongen, die daer sit en went
Die heb ik voor den tyd bekend.

De pees en rollen sijn het lot
Dat ons is opgeleyd van God,
Waerom en hoe dat ons den tyd
Door 't draeyen van de jaeren slyt.
Die spinnen, syn de menschen al,
Die leven in dit ballingdal,
Het kennep is ons levenspael
Die God verleent aen altemael.
Die voren aen het wiel begint,
Ten halven, oft ten eynde spint,
Syn kinders, jongmans, oude liên,
Gelyk wy in de wereld sien :
Sy gaen al wiggelwaggel voort,
Soo krank, soo los, soo licht gestoort,
En soo verzekert als een schip
Dat helt en swaeyt omtrent een klip.
Sy byten somtyds met den tant,
Wanneer de reden en 't verstant
Hun ondertusschen doen verstaen
Dat zy te grove wegen gaen ;
Dat spyt hun dan, zy maeken staet
Voortaen te myden alle quaet,
En soo loopt hunnen tyt voorby
Tot dat het vlas versponnen sy.

Wy gaen de bly-, of liever, kluchtspelen, welke in dit tydstip het licht zagen, stilzwygend voorby; het meeste deel dier onbeduidende tooneelstukjes waren, zoo als het heden nog maer al te dikwyls het geval is, met lagen straetpraet doormengd.

Het bevalt ons meer hier eenige nog al zachtvloeiende rymen aen te halen uit het leven van den H. Bruno, beschreven door *Pieter Mallandts*, karthuizer in het klooster van Lier (1673, in 8°):

Beroert wort syn gemoet, terstond de lauwe traenen,
Die komen evenseer syn natte wangen baenen ;
Veelmeer wort hy gheraekt in 't binnenste van syn hert,
Waer hy ghestadigh lydt een bitter ziele-smert.
Hy sucht, hy bidt, hy weent, hy woelt met syn gedachten
En sluyt wat wereltsch is voor goet te gaen verachten.
Hy treedt nu met den voet al wat de werelt mint,
En seght : 't is eens genoegh de ydelheyt gedint.
Ick laete 's wereldts troost, en trekke naer de kuylen,
Om uyt de ruyme locht, om in een hol te schuylen,

Daer ik den zielen-lust gheduerigh voeden mag.
Daer ick myn leven langh magh weenen, nacht en dag.
Ick wil dan, segh ick, ziel, ick wil gaen henendwaelen
Door wegghen noyt bezocht van onbekende paelen,
Tot ick eens vinden sal een aerdryck sonder gras,
Daer tot op heden toe geen levend dier en was :
Daer niet een voghel singht, daer nimmer frissche boomen
Haer toonen op het veldt, oft groeyen aen de stroomen,
Daer niet als rotsen staen, ontbloot van alle groen,
Die niemant dienstig zyn oft eenig voordeel doen.
Soo dan, almachtig Godt, die straelt met uw ghesichten
En raeckt het binnenste van allen ons ghevrachten ;
Aen wie dat is bekend het alderkleynste sier,
En oock staegh sorghe draegt voor 't alderkleynste dier.
Hoeveel en zynder niet al stonden van myn leven
Met haest voorbygegaen als van den wind ghedreven ?
Eylaes ! myn schoonen tydt is dickmael wegh ghevlucht,
Ach sonder eenigh nut, en zonder rechte vrucht.
Den geest is wel bereydt om hooger op te sweven,
En met een innigh hert aen Godt te mogen kleven,
Maer dit ellendigh vleesch, gheneyght tot aerdschen draf,
Dat snyt my even staegh myn beste veeren af...
Kloeck aen dan, myn ghemoet, wilt u niet meer vermaeken,
Maer capt den anker af van alle 's werelts saecken,
En spant de seylen op uwe ziel met haest,
Terwyl Godts gratie een hemels koeltjen blaest.

Niet minder lof verdient *Pater Oliverius à S. Anastasio*, anders genaemd *De Crock*, een karmeliet van Yperen, in den jare 1674 te Brussel overleden.

Wy hebben van dezen verdienstelyken schryver de volgende rymwerken : 1. *Den Geestelyken Lusthof der Carmelieten* (1), in twee deelen ; 2. *De onderwysende tsaemenspraecken der beesten, eerst in het Griecx beschreven door den H. Cyrillus ; met Dichten en Sluytredens verciert* (2) ; 3. *Den Triumph van de H. Maria Magdalena van Pazzi* (3) ; 4. Een gedichtje op den deugdzaemen.

In de voorrede zyner *onderwysende tsaemenspraecken*, over het nut der fabelen, leest men het volgende :

(1) Te Antwerpen, in 1659. — 1661. — (2) Ibid. in 1661. — (3) Te Brugge, in 1669.

Die op den hoogsten trap der deugden wilt geraecken,
Moet onderwesen syn met alderhande saecken;
Een wel begaeft gemoet, een redelycken geest,
Wort menichmael geleerd oock van een stomme beest.
Natuer heeft yder saeck verscheyden kracht gegeven,
Omdat de reden sou daer trachten naer te leven:
Een peert, een schaep, een koy ja oock het vuile swyn
Kan aen een reyne ziel een spoor ter deuchden zyn.

In het gemelde werk hekelt hy de kwaedsprekende tongen in
dezer voege :

Teghen tonghen is den stryd
Voortgebracht van vreedde slangen,
Die uyt etter voetsel langen,
Opgekoestert van den nydt,
Aen de phlegetonsche stranden,
En gewapendt in den mondt
Met de scherpverstaelde tanden
Van Cerbeer den helschen hondt.

Geven wy nog van dezen dichter eenige regelen ontleend aen
zyn gedichtje *op den deugdzaemen* : Zy brengen ons den *Justum
et tenacem propositi virum* van Horatius in het geheugen :

Niet en is dat sulck een man
Deeren of beschaeden kan;
Dat de zee haer dullen tocht
Hefte tot aen d'hoogste locht:
Meent gy dat hy 't ongeval
Van de baeren vreesen sal?
Dat den grammen hemel spauwt
Blixem, daer de ziel af grauwt,
Meent gy dat hy wordt beducht
Oft van vreesse sit en sucht?
Verr' van daer! hy is gestelt
Als een onversaegden helt,
Of als een onwinbaer slot
'Twelck met gans een legher spot;
Hy en vreest geen aertsche kracht,
'Tzy fortuna weent of lacht;
't Is hem altyt even goet,
Want hy weet dat Godt het doet.

In het laetstgenoemde schrift vindt men verscheidene aengehaelde stukjes uit *den Vlaemschen Boëtius*, eene verzameling van gedichten, onder welke er eenige in een nog al goed nederduitsch geschreven zyn; het volgende op de *Geldzucht* heeft ons vooral befallen :

Geltsucht is den eyghen broeder
Van de bleecke watersucht,
En den dorst is waere moeder
Van dees onghetyde vrucht.
Hoe gy wilt meer water schincken
Aen de water-siecke borst,
Hoe sy wilt meer water drincken;
Naer het water groeyt den dorst.
Gheeft den vreckaert al de schatten
Van den naeckten Indiaen,
Al de spaensche silvre matten
Die er in een vlote gaen;
Brenghet hem al de fraeyste dinghen
Van den rycken Persiaen,
Al de ketens en de ringhen
Van den swarten Moriaen;
Gheeft syn lichaem syden laecken,
Elcken vinger een robyn,
Overvloet van alle saecken,
't Sal hem nog te luttel syn!

Onder de dichters van dit tydvak bekleedt *Daniel Bellemans*, kanonik Norbertyn van Grimberghen, eene eervolle plaets. Hy wierd in den jare 1640 te Antwerpen geboren, en overleed in den ouderdom van twee en dertig jaren. Hy heeft zich door de volgende schriften gunstig bekend gemaekt : 1. *Het Cyterken van Jesus*; 2. *Den Lieffelycken Paradysvoghel tot Godt omhoog vliegende*.

De liederen welke in het laetst aengeduide werk voorkomen, dragen, over 't algemeen, het kenmerk eener zuivere en vloeiende tael; volgens den geleerden Paquot, zyn zy *alle stichtende* : het meestendeel zyn vol gevoel en teederheid; en eenige bevelen zich aen door hunne sierlykheid en zelfs door hunne hoogdragendheid.

Het volgende mag hiervan ten bewyze strekken :

LIEFDE VAN GOD TOT DEN MENSCH.

Siet, den goeden Herder
Acht syn schaepkens weerder
Als syn hemels Hof;
Hy daelt neer in 't stof.
Hy kreyt hier,
Hy schreyt hier
En leyt hier in doecken,
In een arm spelonk,
Om het schaep te soecken,
Dat verloren gonck.
D'hemelsche genuchten
Ligghen hier en suchten.
Sal dan 't tranendal
Maken bly geschal?
Godt sucht hier,
Godt ducht hier :
Kan soo soeten reghen
En den tranendouw
Uw hert niet bewegen
Tot een goed berouw?
Komt met 't duyfken weenen
In de holle steenen
Van den armen stal!
Sucht in 't tranendal!

.

Benevens Daniel Bellemans verdient ook vermeld te worden *Joannes a Castro*, *Minderbroeder*, *Priester*, *Predicant* en *Biechtvader tot Antwerpen*.

Hy heeft de volgende werken geschreven : 1. *De onghemaskerde liefde des hemels* (1), een tegenhanger van Pater Poirters' *Masker van de Weireld*; 2. *Den boeck van het stervende leven der menschen, bevattende hunne toevallen en korte neepdichten oft Epigrammata* (2); 3. *Sedige sinnebeelden uyt den ongeschreven boeck van den aerdt der Schepselen* (3).

Al deze schriften, met plaetjes versierd en in afwisselend rym en onrym opgesteld, hebben eene stichtende en zedelyke strekking; doch weinig dichterlyke weerde.

(1) Te Antwerpen, in 1689. — (2) Ibid. in 1689. — (3) Ibid. in 1694.

Met meerdere onderscheiding mag de naem hier aengestipt worden van *Judocus van der Cruycen, Priester ende Religieus van het clooster van O. L. V. van Waerschoot, der orden van Cisteaux binnen Gendt.*

Hy is schryver van een rymwerk, voor tytel voerende : *De Spreeckwoorden van Salomon in dicht verlicht* (1).

In stede der voorrede geeft de dichter de volgende rymen :

GHEBEDT.

Godt der giften !
Door uw schriften
Dempt de driften
Van ons bloet !
Laet uw pennen
Ons ghewennen
U te kennen,
Hoogste Goet !
Leert ons singhen
Nutte dinghen
Leert volbringhen
Uwen sin ;
En door desen
Boeck te lesen
Eeuwigh wesen
In uw minn'.
Doet uw stralen
Op ons dalen
Of wy dwalen
Van het pad,
Want wy steken
Vol van treken,
Vol ghebreken,
Sonder dat.

Eenige andere nog al goede dichters, vooral onder de belgische geestelyken, hebben in deze eeuw gebloeid : hunne gedichten hier aen te stippen en te beoordeelen is buiten ons bestek ; derhalve staken wy hier onze aanmerkingen en gaen wy eenen vluggen oogslag werpen op den toestand van tael en letteren in de achttiende eeuw.

(1) Te Gent, in 1687.

ACHTTIENDE EEUW.

Wat wy over den kwynenden toestand der nederduitsche tael en letteren gedurende de laetste helft der zeventiende eeuw gezegd hebben, kan nagenoeg ten volle op de achttiende eeuw worden toegepast.

Door het *vredes-verdrag van Utrecht*, waren de Nederlanden tot het huis van Oostenryk overgegaen : landbouw en nyverheid begonnen te herbloeijen en wierden eerlang voor onze gewesten eene bron van welvaart. Maria Theresia, die over Belgie als eene zorgvolle moeder heerschte, wist die welvaart ten hoogsten top te voeren. Zy gaf aen de Belgen landvoogden, die niets anders dan hun geluk beoogden en wier nagedachtenis daerom by ons, zoo in de steden als ten platten lande, nog dankbaer gevierd wordt.

Prins Karel van Lorreinen, onder anderen, wendde alle middels aan om kunsten en wetenschappen in Belgie, benevens landbouw en nyverheid, te bevorderen. Het was door zyn toedoen, dat er den 16 December 1772, binnen Brussel, eene *Académie des Sciences et Belles-Lettres* wierd opgerecht. Deze akademie, welke in hare zittingen en in hare schriften uitsluitelyk fransch gebruikte, heeft echter weinig of niets bygedragen om de nederduitsche tael- en letterkunde by ons weder op te beuren.

In de lagere scholen was en bleef het onderwys ellendig slecht; en de plaetselyke Regering, ofschoon zy in het naschryven der oude formulieren, de volkstaal bezigde, toonde zich voor de beoefening der vaderlandsche spraek en literatuer teenemael onverschillig.

Onder Joseph II, zoon en opvolger van Maria Theresia, toen Belgie aen oproer en oorlog was ten prooi gegeven, waren de tydsomstandigheden tot het beoefenen van tael en letteren weinig gunstig: derhalve moet men niet verwonderd zyn, indien men in de achttiende eeuw maer een klein getal goede schryvers aentrest.

Aen het hoofd der belgische dichters dezer eeuw prykt *Lieven de Meyer*, van het gezelschap van Jesus, geboren te Gent, ten jare 1633, en gestorven te Leuven, den 19 Maert 1730.

Hy is vooral gekend door een voortreffelyk leerdicht, eerst door hem in 't latyn geschreven, en naderhand in 't nederduitsch vertaald onder den tytel van: *DE GRAMSCHAP, in dry boeken verdeelt*.

Dit dichtstuk is, over 't algemeen, deftig bewerkt; in het eerste Boek bezingt de dichter *den oorsprong*; in het tweede, *de schade-lykheid*; in het derde, *de geneesmiddelen der gramschap*.

Laten wy het tweede Boek openslaen en luisteren hoe de Meyer de voortteekens der gramschap heeft bezongen:

Als in de sonneschyn de meirkol speelt op 't zand,
En als de grauwe meeuw komt vluchten naer het land,
En als de zee begint heel stillekens te beven,
En eene swarte wolck wordt voor de son gedreven,
En als men hoort van ver gedommel in den vloed,
't Is teeken dat welhaest het onweer volgen moet.

Terstond de zee swilt op, de son verliest haer stralen,
De baren doen het schip nu klimmen, en nu dalen.
Een dikke duysternis verjaegt den hellen dag,
Den schipper roept dat hy nooyt booser weêr en sag.
De wolken spouwen vier, men hoort de donderslagen ;
De blixems slingeren door 't midden van de vlagen.
Den stierman kan het roer niet dwingen door den stroom,
Den wind scheurt in het bosch de takken van den boom.
Wanneer de gramschap gaet een swaer tempeest ontsteken,
Kan men de teekens sien eer 't vier komt uyt te breken,
De oogen glinsteren, de hairen rysen op ;
Men knersetandt, men trekt den hoed diep in den kop.
't Kolor verandert ook ; men siet de kaken beven.
Die rood was, wordt heel bleek : 't schynt hy den geest gaet geven,
Hy stamp, hy gaet, hy keert, hy kan niet stille staen.
Dit syn de teekenen die 't onweêr vooregaen.

Benevens de Meyer, komt den Eerweerden Heere *Reinerus Vichet*, Kanonik-Norbertyn des kloosters van *Tongerloo*, als dichter, eene eervolle melding toe. In zyn gewrocht : *Het leven van den edelen Ridder en H. Martelaer Sebastianus* (1), onderscheidt men het volgende gedichtje :

HET CRUYS.

O Cruys, o liefde van den Heer,
Der aerden vreught, des hemels eer,
Die ons den soeten weg bereidt
Die tot het eeuwig leven leydt !
O Cruys, die door een wonder kracht
Gebreydelt hebt de helsche macht,
O troost, o hope van den mensch,
Der Martelaeren hoogsten wensch !
O Cruys die 't soete Lamken gaf,
Die neemt des werelts sonden af,
Die ons versoent hebt met een Godt
Wanneer den hemel was in 't slot.
't Waer licht is uyt u opgestaen ;
De duysternissen zyn vergaen ;
De tempels hebt gy neêrgevelt
Aen vreemde goden opgesteld.

(1) Te Antwerpen, in 1719.

Ghy syt den waeren bandt van vree,
Die Christus met ons deê.
O Cruys, die ons hebt vrygecocht
En uyt de slaverny gebrocht!
Ghy zyt (ten eynde hier geseyt)
Den grondsteen van ons saligheyt.

Jan Laurens Krafft, in zyn leven plaetsnyder te Brussel, heeft zich doen kennen door zynen *Schat der fabels, gekozen uyt de voornaemste verdichtschryvers*, een rymwerk, dat in den jare 1740 in de hoofdstad het licht zag, en, over 't algemeen, in een nog al vloeiend nederduitsch geschreven is.

Een andere verdienstelyke dichter, met name *Lieven-Frans van Bouchaute*, geboortig van Gent, was Kanonik-regulier der Abtdye van Drongen en Pastoor te Baerle, zoo als het blykt uit den tytel van zyn werk : *Tafereel der Penetentie, Historigewys opgehaelt* (1).

In dit werk, waerin er, onder andere, een *treurspel van Joseph* voorkomt, leest men de volgende alleenspraek van *Lucifer* :

O dwaesheyt! waer ben ick door hoogmoet heengevaeren?
Ick, die was 't flickrend licht van zooveel duysent schaeren,
In 't hemels hof geplaetst, die bracht den luyster aen,
Wat heeft myn boosheyt my niet grouwelen doen bestaen!
Vervloekt zy het beg'in, wanneer ick ben geschapen!
Had ick in mynen niet voor eeuwig blyven slapen,
Soo soud' ick voor geen eeuw tot 't helsche vuer gedoemt
Verwenschen mynen staet, in d'hemel zoo geroemt.
'k Berst van wanhope en spyt. Ick die was in den hemel
De glinstrend morgensterr', die door myn glansgewemel,
Den luyster van een Godt aen d'engelen deed sien,
En was het fackellicht des hemels. Kan 't geschiên!

Omtrent dezen tyd kwamen er menigvuldige tooneelstukken in het licht; doch, behalve een treurspel over hetwelk wy verder een woord zullen reppen, hebben wy er geene aengetroffen, of zy leveren te weinig letterkundig en zedelyk belang op om ons met derzelve opnoeming en beoordeeling bezig te houden.

(1) Te Gent, in 1734.

Onder de dichters welke in de laetste helft dezer eeuw gebloeid hebben, ontmoet men er eenigen die den zedelyken rymtrant van *Poirters*, *Croon* en *à Castro* min of meer navolgden : onder dezen heeft *J. Moons*, *Canonink der orde van Premonstreijt uyt de Abtdy van St. Michiels te Antwerpen en Pastoor te Borsbeek*, uitgemunt. Hy schreef de volgende rymwerken : I. *Het sedelyk vermaek-tooneel*; II. *De sedelyke Lustwarande*; III. *Den sedelyken vreugdenberg*; IV. *Vreugde-Perk*; V. *Vermaek-Spiegel*; VI. *Vermaek-veld en vermaek-troost*.

Wy ontleenen hier, tot eene proeve, aen het *Vreugde-Perk*, het volgende verdichtsel :

DEN VOS EN DE SIM.

Als den Leeuw was aengekomen,
En het ryk had ingenomen,
Niet door keus, maer door geweld,
Heeft hy zyn party gespelt.
Hy gaet al de beesten quellen,
En veel harde wetten stellen ;
Want soo haest hy koning was,
Van de rest gaf hy den bras.
Hy doet vele beesten beven,
Want hy had een wet gegeven,
Dat uyt 't ryk zy moesten gaen,
Die geen steerten hebben aen.
Al de steerteloose dieren,
Om den boosen Leeuw te vieren,
Maken strak all' pak en sak,
En gaen wech op hun gemak.
Als *Vos* siet dees beesten vlugten,
Vreest hy ook voor ongenugten ;
Hierom dunkt hem ook het best,
Dat hy wech trekt met de rest.
Als de *Sim* hem op siet kramen,
Vos, roept sy, gy moest u schamen,
Dat gy vreest, daer gy zyt vry,
Want den schoonsten steert hebt gy.
Waerom is uw hert benepen ?
Gy met ons niet zyt begrepen,
Want des konings harde wet
Is voor ons alleen geset.

Koning Leeuw mag u niet vangen,
Want gy lang uw steert laet hangen.
Waerom hebt gy ydel vrees?
Uwen steert bevryd uw vleesch. —
't Is al waer, zegt Vos daertegen,
Maer ik heb dees vrees gekregen.
Leeuw, hy 't steerteloos getal,
Als hy 't wilt, my voegen sal,
Want men ziet dat de tyrannen
Ook de beste menschen bannen.
Als het Leeuw schiet in den kop,
Van myn steert maekt hy myn strop.

Het treurspel, hetwelk wy hierboven hebben aengeduid, heeft voor dichter *Pater Stevens*, van Lier, en draegt den tytel : *Sodoma en Gomorrha*; treurspel dat, naer ons inzien, eene byzondere melding verdient.

De vloek, dien de wraeknemende Engel over de twee ongelukkige steden uitspreekt, komt ons schoon en treffend voor :

Staet, trotsen ! heeft voor hem,
Wiens wraek u aengrynst ! heeft op 't donderen van zyn stem !
Schrikt voor het vlammend zwaerd dat g'in myn vuyst ziet blinken !
Hoort d'ysselyksten vloek u in de ooren klinken.....
Gedoemd' inwoonders van een gruwelkweekend land !
't Is God die tot u spreekt. Hy, die in zyne hand
De dood en 't leven draegt, den straffer van de zonden,
Die vloekt en zegent ! Hy, die d'aerdbol op zyn rond
Onwrikbaer heeft gevest ; wiens almagt alles schiep,
En uyt den nacht van 't niet de stervelingen riep ;
Die d'eeuwen aenwyst hun bepaeld, of voort doet rennen ;
De zon en maen haer loop aen 't sterrendak doet kennen ;
Aen zynen wenk den wil van alle wezens bond,
En hen verslinden kan door d'adem van zyn mond ;
Die, als hy d'aerde met het water had bedolven,
Noach alleen onttrok aen 't woên der woeste golven ;
Die voor all' eeuwen had beschoren uwen val —
Loth begenadigen, u streng'lyk straffen zal !

.
.
'k Zal die verwaten steên in eenen poel verkeeren ! —
Uw hooggebouwden muer, uw bolwerk, daer g'op stoft,
Uw grootschen tempelbouw, uw torens, neêrgeploft,

Verteerd, vergruysd, verbrand — herschaepen in ruïnen,
Op dat z' in laeter tyd tot sprekend voorbeeld dienen,
En toonen waer Gomorr, waer Sodom is vergaen,
Waer dat den gruwel van al d'aerde heeft gestaen !
Dan zal de reyziger dees doodsche streek ontvlugten,
Niet nadren, maer altyd voor eenig jammer dugten,
En met den vinger slechts, van verr', den vremdeling
Het zwarte puyn doen zien van dees gedoemden kring,
En zeggen (wyl syn hert uw misdaên zal verfoeyen),
Daer deed een hemelbrand de stad van Sodom gloeyen !....
Zoo strekk' uw straf aen elk tot voorbeeld, elk tot leer,
En toon' aen 't gansch heelal wat straf den Opperheer
Bewaert voor die natuer, het bloed, de reden smooen !

Deze eeuw heeft een groot getal prozaschryvers, en onder deze vele bekwame en kundige mannen uit den geestelyken stand, voortgebragt. Zy kunnen echter, ten aenzien van tael en voordragt, met de reeds vermelde dichters niet vergeleken worden. Daer de schriften die zy ons hebben nagelaten, over 't algemeen, belangweerdiger zyn om hunnen stichtenden inhoud dan om hunne tael- en letterkundige weerde, zoo aenzien wy het als eene onnutte zaak er ons mede bezig te houden.

Ondertusschen was het openbaer onderwys hier te lande, in de hoogere zoowel als in de lagere scholen, in eenen zeer ellendigen toestand blyven voortkwynen. Om daerin te voorzien, nam de Keizerin Maria-Theresia haren toevlugt tot de Brusselsche Akademie.

Hare Majesteit legde aen een groot deel der leden van dat geleerde genootschap de taek op, het onderwys op eenen beteren voet in te rigten. Welhaest wierd er een plan van verbetering ontworpen en daergesteld, krachtens welk de nederduitsche tael voortaan tot grondslag dienen zou in het aanleeren der oude talen.

Het dunkt ons niet zonder belang te zyn de merkweerdige woorden van den Heer *Les Broussart*, aengaende de verbeteringen door dit nieuw studieplan aen het onderwys toegebragt, hier neêr te schryven; des te meer omdat de onpartydige fransche schryver regt laet wedervaren aen die *ryke en krachtige tael des Lands*, welke zoovele verfranschte Belgen, in hunne onwetendheid, durven laken en beknibbelen :

Ceux qui reprochent au Gouvernement d'avoir introduit des nouveautés dangereuses dans les collèges des Pays-Bas, devraient au moins donner des éloges à ce qu'il prescrit en faveur de la langue flamande. On sait jusqu'à quel point elle était négligée dans les écoles. Les livres élémentaires, destinés à en faire connaître les principes, étaient inconnus aux jeunes gens, et jamais on n'avait exigé qu'ils en fissent usage. On ne prenait aucun soin de les prémunir contre les fautes inévitables dans le langage, lorsqu'il n'est appuyé sur aucune règle; ou de relever celles qui devaient nécessairement leur échapper, soit en parlant, soit en écrivant...

Il est étonnant que le bon sens n'ait pas fait longtemps auparavant ce que le gouvernement a prescrit depuis avec sagesse. La langue flamande fût-elle aussi pauvre et aussi faible qu'elle est *riche et énergique*, puisqu'elle est la *langue du pays*, elle devait nécessairement faire partie de l'instruction.

Quoi de plus fatigant et de plus désagréable que d'entendre des hommes, ornés d'ailleurs de certaines connaissances, s'exprimer dans leur langue avec une barbarie et une trivialité qui annoncent presque l'impéritie..... *Les règles de la grammaire flamande devaient donc être la base de la nouvelle méthode....* En employant tous les jours, pendant quelques années, une légère portion du travail à l'étude de la *langue nationale*, on parviendra insensiblement à lui rendre son énergie et sa dignité, en s'accoutumant à la parler et l'écrire correctement. Ceux qui conservent encore un sentiment d'amour pour la gloire de leur Patrie, voyaient avec peine qu'elle fut tombée dans l'avilissement et le mépris. Le Gouvernement des Pays-Bas, jaloux des progrès de la jeunesse et de la gloire de la nation, n'a prescrit à Bruxelles pour l'étude du flamand que ce qu'on a conseillé à Paris pour le français (1).

Een ander beroemde schryver bloeide in deze eeuw : wy bedoelen *J. Des Roches*, die aen het openbaer onderwys en aen de dietsche tael groote diensten heeft bewezen, door zyne menigvuldige werken, maer byzonderlyk door zyn *Nederduytsch Woordenboek* en zyne *Nederduytsche Spraekkonst*. In de voorrede van dit laetste werkje, dat in den jare 1761 voor de eerste mael het licht zag, en sedertdien nog meermaels herdrukt wierd, beklagt de schryver zich met regt en reden omdat de studie der moedertaal, wier gegronde kennis zoo geschikt is tot het aenleeren der latynsche en grieksche talen, in de kollegiën een voorwerp van onachtzaamheid en vergetelheid geworden was.

Hy drukt zich uit in dezer voege :

(1) *De l'Éducation belgeque*, bladz. 59-45.

« Men behoeft niet te vreezen, dat de jongheid met het leeren der regelen » van het nederduytsch eenen tyd zal verliezen, die zy nuttiger aen het » latyn of andere taelen zou kunnen besteéden. Welhoe! zal men zes, zeven, » acht jaeren bezig zyn met eene vremde tael, om die nog somtyds maer » ten halven te leeren, en dan zyn leven lang misschien zeven of acht » occasiën hebben om die duergekogte weétenschap te doen gelden, en voor » de grondige kennis zyner moedertaal, die ons dagelyks te pas komt, zal » eenen kleynen tyd ons te kostelyk, een weynig moeyte ons te zwaer » dunken? Zoo worden wy gelyk aen die groote reizigers, die alles weéten » wat in China of groot Tartarien te weéten is, en in hun eygen vaderland » vremdelingen en onkundigen zyn. »

Vele andere schoolwerken ter beoefening der nederduitsche taal, omtrent dezen tyd in 't licht gekomen, schynen ons van een te gering belang te zyn om hier opgegeven en beoordeeld te worden.

Wy willen slechts nog, vooraleer de negentiende eeuw in oogenschouw te nemen, de aandacht onzer lezers inroepen op de *Verhandeling op d'onacht* [de niet in achtneming] *der moederlyke taal in de Nederlanden* (1), welke door den uitgever van het *Codex Brabanticus*, den Brusselschen advokaet *Verloo*, schynt geschreven te zyn. Deze regtsgeleerde wist de zaak der moedertaal en de belangen des vaderlands behendig te bepleiten en voor te staen, zoo als het blykt uit de volgende plaetsen van zyn werkje :

« Wy vinden ons in de Nederlanden, — zegt hy, — byzonder hier in de Oostenryksche, in kunsten en wetenschappen verre beneden onze nabueren. Het is niet noodig dit te bewyzen : want eenieder houdt zich, helaes! by ons hier zoo vast van overtuygd, dat men niet het minste twyffelt of het is aen eenen Nederlander volstrekt onmogelyk in eenige kunsten de Franschen te overtreffen. Deze overtuygdheyd gaet zoo verre dat ons niets schoon noch groot dunkt of 't moet uyt Vrankryk zyn. En inderdaed wat zyn wy in de kunsten ten aanzien van de Franschen? Hoe weinig smaek, wat ongesierdheyd in onze tooneelstukken en gedichten! Wat gebrek van netheyd en welsprekendheyd in onze regtshoven en op den predikstoel! Wat verbassterde, veronachtzaemde taal en uitdrukking!.... Waerby komt dit? Hoe zyn wy zoo verachterd? Zyn wy dan iets minder dan andere natien? Zekerlyk neen; onzen landaerd moet in grootheid, edelmoed en vernuft voor geene andere ter wereld wyken. Wy zyn het, die door onze aloude dapperheyd en liefde tot de vryheyd, door onze voorheen zoo luysterryke schipvaart en

(1) Te Maestricht, in 1788.

koophandel met alle volkeren der aerde, door eene menigte van allerheylzaamste uytvindingen, door de eertyds zoo beroemde kunst- en stoffbewerkingen, door onze oude zoo voortreffelyke staetsinrigting en wyze wetten, tot het herzedigen van 't verwilderde menschdom wel den eersten naem verdienen. »

En na hier al de uitstekende tytels te hebben aengehaeld, om welke ons land eertyds als eene roemweerdige natie uitscheen, gaet de schryver voort in dezer voege :

« En waerom komt nochtans, dat wy met den mond wyd open staen, als wy eenen *Linguet* of andere vremdelingen hooren spreken? Ons altyd achter den Franschman houden, en hem den toon boven ons laeten neemen?

» Wy moeten deéze vernedering van onzen landaerd en het afneemen onzer kunsten alleen wyten aen het Huis van Burgondie. Toen dit aen de Souvereiniteit deézer landen kwam, heeft het hier een groot huysgezin met zich gesleept. Het stelde terstond een fransch Gouvernement en de eerste Raeden in 't fransch. Naer het Hof moest zich den adel voegen; en naer de eerste raedsheeren alle de voornaemste abtenaeren. Dus wat iet was, of iet wilde weézen sprak fransch. Door dit woelig en talryk Hof, door zoo menige fransche opper- en onderbedienden van de Raeden, die men moest uit Vrankryk trekken, werd Brussel overstroomt van franschen, en nam zoo veel mogelyk hunne tael aen. Die spraek dus, welke die van het Hof was, van de Gouverneurs, van de eerste Raeden, van den Adel, door de hoofdstad aengenomen en vereerd, kon niet missen het geheel land doór met eene blinde ingenomenheyd boven de onze in agting te komen.

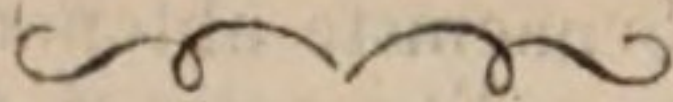
» Toen alle natien hunne moedertael begonnen te oefenen en bemerkten hoezeer de kunsten leden door het gebruyk eener doode tael (het latyn), zyn wy, in plaets van ons aen het eygene gelegen te laeten, van vreemd op vreemd gevallen; of, 't geen nog erger is, wy hebben het kwaed verdubbeld, het fransch genomen by 't latyn.

« Hierdoor moest den franschman in spreéken en schryven by ons veel voorhebben. Dit moesten wy noodzaeklyk wel gevoelen, en dus hem niet zonder reden de voórhand geven. Hierdoór moeten wy altyd, zoolang wy het fransch voor de tael zullen houden, die de onze weézen moet, ons in de redevoeringen, in de gezelschappen, en overal waer net en sierlyk spreéken een voordeel is, achter den franschman houden; van daer de waere oorzaak van het verval en veragtering onzer kunsten.

» Nooyt is onzer taele eenige aendagt verleend van het hooggezag. Noch de Hoogschool van Leuven noch de Academie van Brussel hebben haer ooyt meer gedaen, dan niet verworpen. Daer komt byna niets uyt in 't vlaemsch; byna alle onze nieuwsbladeren en andere voortbrengsels der pers zyn fransch; en 't zyn de franschen alleen die daarvan de eer hebben; zy zyn het die

meest de secretarissen en pedagogen zyn der grooten, onze journalisten, onze gazettiers.

» In deéze franschdolheyd woelen wy nog tot op den dag van heden; ja, nu nog meer dan ooyt, en men ziet in onze tegenwoordige staetsomstandigheden de schoonste zaeken miskleed of ontsierd door onze onbekwaemheid in die tael; ja men ziet er sommige, terwyl het hun vrystaet de moedertael te gebruyken, zoo onverdraeglyk fransch schryven, dat zy daertoe schynen gedoemd geweest te zyn by wyze van schandboete. »

NEGENTIENDE EEUW.

De geschiedenis getuigt dat Frankryk sedert lang onze schoone en ryke gewesten met nydige oogen heeft aengestaerd.

Van in den jare 1535, had Frankryk met de Vereenigde-Provinciën een vredesverdrag gesloten, door hetwelk beide mogendheden overeenkwamen wegens de verdeeling onder haer te maken van al de Nederlanden, na dat zy er de Spanjaerds volstrekt zouden uit verjaegd hebben (1).

De gebeurtenissen van 1792-1793 verschaften aen Frankryk de gelegenheid om tot zyn sints zoolang gewenschte oogwit te geraken. De nationale Conventie, zonder naer den wensch der

(1) Histoire du traité de Westphalie, aengehaeld in het recueil des discours sur la réunion de la Belgique à la France, imprimés par ordre de la Convention-Nationale. Paris, an V, page 170.

Belgen te luisteren, die zich genegen toonden om eene onafhankelyke natie uit te maken, besloot, in hare zittingen van den 8sten en 9^{den} *Vendémiaire*, jaer IV (30 September en 18 October 1795), de vereeniging van Belgie met Frankryk te verwezentlyken.

Dat die gedwongene vereeniging van het Noorden met het Zuiden voor ons land zeer nadeelig is geweest; dat de verpestende ongodsdienstigheid en zedeloosheid, die langs dien weg alhier ingeslopen zyn, ons vroom karakter en onze manuelyke zeden grootelyks moeten gekrenkt hebben, zal ongetwyfeld door niemand betwist worden.

Wat onze moedertael betreft, deze moest welhaest plaets maken voor het Fransch, dat overal de overhand bekwam en eerlang in de officiële akten uitsluitelyk ging gebezigd worden. Inderdaed, de verdrukking ging zoo verre, dat een besluit van den 13 Juny 1803 bevoel : *Al de openbare akten, die zouden gesloten worden in de departementen van het voordezen Belgie, alwaer deze akten gewoonlyk in het vlaemsch geschreven wierden, een jaer na de afkondiging van dit besluit, in de fransche tael op te stellen.* — Een keizerlyk besluit, dat den 12 December 1812 wierd uitgegeven, dreef de dwingelandy jegens het overheerschte volk nog verder : dit besluit schreef voor : *dat de vlaemsche dagbladen eene fransche vertaling hebben moesten...*

De vreemde dwang opzigtens onze lieve moedertael duerde voort tot in den jare 1814, toen de Franschen ons land verlieten en de verbondene mogendheden in Belgie een nieuw goevernement aenstelden.

By besluit van den 18 Juny 1814, stond dit nieuw Bestuer toe : *dat de notariële akten ook in de landstael zouden opgesteld worden, mits de notarissen eene fransche vertaling by die akten voegden, wanneer zy dezelve aen de Registratie onderwierpen.* — Later, by achtereenvolgende besluiten van den 15 September 1819 en van den 26 December 1822, wierd er vastgesteld : *Dat de nederduitsche tael, te rekenen van den 1sten January 1823, al hare oude en natuerlyke regten derwyze zoude hernemen, dat van dan af in de Provinciën Limburg, Oostvlaenderen, Westvlaenderen en Antwerpen, in de arrondissemementen Brussel en Leuven, en in de provincie Zuid-Braband, geene andere tael*

dan de tael des lands, voor de behandeling van openbare zaken, erkend of gewettigd zoude wezen.

Alhoewel door de fransche overheerschers onderdrukt, vond de dietsche tael echter in de eerste jaren dezer eeuw een zeker aental vlytige beoefenaers. Zulks blykt vooreerst uit den kampstryd, die in 1812 te Gent plaets greep, en wiens onderwerp was : *Een vlaemsch dichtstuk opstellen over den veldslag van Friedland en den vrede van Tilsit* : meer dan dertig dichtstukken wierden op deze prysvraag ter beantwoording ingezonden, waarvan er zeven- en twintig door *de Fonteinisten*, te Gent, in druk gegeven zyn (1). (Wy zullen er verder een uittreksel van geven.) Het was in dezen kampstryd dat de taelkundige en geleerde Willems, over wien wy verder breeder zullen spreken, de eerste proef gaf van zyn dichterlyk talent : zyn gedicht wierd er met den eersten prys bekroond.

Zulks blykt nog uit de merkelyke verbetering, onder betrek van tael en voordragt, welke men in de voortbrengsels der toenmalige dichters en prozaschryvers alreede erkennen mogt.

Onder de verdienstelyke mannen, die alsdan de moedertael beoefenden, noemen wy vooreerst *Frans van Daele*, geneesheer, te Yperen in den jare 1757 geboren en aldaer den 27 November 1818 overleden.

Reeds tydens de regering van Maria-Theresia, onderhield deze vlytige en kundige beoefenaar der dietsche letteren met *Des Roches* en naderhand, namelyk in 1805-1806, met *Van der Palm*, leeraer te Leyden, eene belangryke briefwisseling. Hy bezorgde tevens, in den loop der twee hierboven genoemde jaren, het eerste letterkundig maendschrift (*Tydverdryf door Vaelande, in 8°.*), dat destyds de algemeene aendacht verwekte en in hetwelk de schryver zyne gegronde kennissen nopens tael- en dichtkunde heeft ten toon gespreid (2).

(1) Verzameling der nederduytsche dichtstukken, die medegedongen hebben naer de lauwerkroon, uytgegeven door de maetschappy van het Rhetorica binnen Gent, den 27 July 1812, Gent, by Begyn.

(2) Het tydschrift : *Le Spectateur Belge*, door wylen den eerw. Heer de Foere, Boekd. VIII, Bladz. 61-69, behelst eene levensschets van dezen schryver.

Alberik Stichebaut, een Gentenaar, bespeelde in dien tyd ook de dietsche lier, en niet zonder verdienste.

Zyn *Jerusalem's herstelling* in XII boeken bevat eenige plaetsen die niet oneigenaerdig geschilderd voorkomen. In den aenvang zyns gedichts bezingt hy de heilige stad uit hare puinen opgerezen : (1).

Het lust my uit myn harp een blyden toon te wringen,
Gods tempel en altaer met Sions muer te zingen,
Die tot den gronde toe door Babels volk verbrand,
Hersteld zyn in hun glans door Cyrus onderstand;
En dus uit hunnen val roemruchtig opgerezen,
Zyn weder ingewyd aen 't eeuwig Opperwezen.
O glorieryke en nooit volprezen heldendaed!
Vergeefs stond Cyrus op met Sidon, vol van haet,
Staroogende vol list om de aenhef te verhindren
En in den wind te slaen den moed van Jakobs kindren;
Vergeefs schoot, vol van wraek, het magtig Gyria
Op deze helden uit, en zocht met schande en schâ
Hen uit hun heilige stad en vaderland te bannen...

Dan verder schetst hy met aenvallige kleuren het opstaen der zon :

Nu trok de dageraad de lichtgordynen open
En deê naer 't westen af den sombren nacht verloopenen,
Terwyl de morgenster met haren lieven glans
Nog voor een wyle blonk op 's hemels hoogen trans,
En 't wakrig pluimgedierte alom met open kelen
Begon in hage en bosch en 't groene veld te kwelen,
En 't eerste morgenlicht, zoo aengenaem, zoo schoon,
Ging geestig in 't gemoed, elk met verscheiden toon.
Men zag de zon welhaest op haren gulden wagen,
Door peerden vol van vuer, in 't luchtgareel geslagen,

(1) Dewyl de tael gedurende een gedeelte der negentiende eeuw, wat de spelling betreft, nagenoeg de zelfde bleef als in de voorgaende eeuw, en daer de lezer met die tael, (een mengelmoes, als 't ware, van allerhande schryfwyzen), uit de aengehaelde proeven van dichters en prozaschryvers der vorige eeuw reeds genoegzaam bekend is, zoo hebben wy het geraedzaam gevonden, by al de aengehaelde stukken tot de negentiende eeuw behorende, de gezuiverde spelling door de koninglyke Commissie voorgesteld en goedgekeurd, te gebruiken.

Aennaedren met meer gloed en glans aen de oostèrpoort,
Tot dat zy op het lest vol majesteit kwam voort,
En 't rondvuervlammig hoofd opheffende uit de kringen,
Zich gansch uit de oogen trok der tegenvoetelingen.

De verschyning van den aertsengel Michaël, die den wil des Allerhoogsten komt boodschappen, getuigt vooral van een kleur-ryk palet en heeft my meest befallen :

. Dit zeggende, zoo staet
Verheven regt voor hem, in 't blinkende gewaed,
Die herout Gods, van 't hoogst des hemels afgetreden,
Verschynende in gedaente eens jongelings, wiens leden
Uitblinken als de zon. Twee vleugels, hagelwit,
Zyn aen zyn schouders vast; zyn stralend oogengit
Vlamt levendiger dan safiren en robynen,
Die in het kroonegoud der aerdsche vorsten schynen;
De regenboog, (ginds) op den vochten hemelstrant,
Zoo schoon, zoo liefelyk geschilderd door Gods hand,
Praelt nooit zoo mooi in gele en purpre wolksieraden,
Gelyk die hemeling hier blinkt in zyn gewaden.
Zyn aengezigt werpt uit een zwier van majesteit,
Waer al haer minzaemheên de liefde op heeft verspreid.

Uit de aengehaelde uittreksels zal de lezer zich reeds een denkbeeld kunnen maken over den toestand der dietsche letterkunde, alsmede over het dichttalent der vlaemsche schryvers in het begin dezer eeuw.

Naer ons inzien, verdienen die schryvers, voornamelyk *Robyn* en *de Borchgrave*, uit wier gedichten wy thans eenige proeven gaen geven, meer in Vlaemsch-Belgie gekend te zyn dan het op heden het geval is.

Robyn, in 1768 te Vracene geboren en in 1823 te Gent overleden, heeft zich door een gedicht, getyteld *de Belgen*, en door twee andere, namelyk, *de Belgische Schilders*, en *de Offerhande van Abraham*, gunstig bekend gemaakt.

In *de Offerhande van Abraham*, heeft de Waesche dichter den Aertsvader en zynen zoon op den berg treffender wyze geschetst :

Zy klimmen op den berg, en vlyen zich in 't groen.
Na eenig rustens, zegt de vader : « Wil u spoên »

Myn waerde zoon, welaen, wil sprokkels samen gaëren,
Gehoorzaam! » en gezwind ziet m'Isaek henenvaren,
Die 't noodig hout verschaft ter spys der offervlam.
Thans wordt de vader doodsch en bleek, en kil en klam.
Hy siddert, 't angstzweet druipt van zyne zilvren haren.
Zyn spraektuig wordt beklemd : hy durft zich niet verklaren,
Natuer en godsdienst strydt hier ieder voor zyn regt.
Doch eindlyk wordt het pleit in zyne ziel beslecht.
Wen Isaek nogmaels naer het offerdier komt vergen :
« Ik mag u, waerde kind, niet langer meer verbergen,
(zegt hem de grysaerd met een stamelenden mond),
Waerom de Hemelvorst ons beiden herwaerts zond :
Gy, al myn troost en heul en 't heil der nageslachten,
Dewyl me uit u een zwerm van telgen was te wachten,
Gy, die zoo wonderbaer ons gul wierdt aengeboôn,
U moet ik — 'k yze en beef — met eigen handen, doën! »
— O vader (spreekt de zoon) moest ge u daerom ontstellen?
Moest gy uw deugdzaam hert zoo byster hiermeê kwellen?
O! stort geen tranen meer : zy biggelen by uw voet.
Kom, bind me op 't heilig rys; kom, pleng 't gevergde bloed.
Wie mag des Hemels wil onzinnig tegenstreven?
Kom, vader, aerzel niet : waerom dus lang te beven?
Zie me op den stapel reeds; kom, bind my ylins vast.
Kom, waerde vader, kom! volvoer des Scheppers last. » —
De gryze Godsheld vat met huiverende handen,
Daer hem het herte bonst, de sterke en taeije banden,
En strengelt ze om de leên van zyn zoo dierbaer kind.
Hy tast naer de offerbyl, die hy van schrik niet vindt...
Doch eindlyk treft hy ze aen!

De Borchgrave, die de bediening van ontvanger der direkte belastingen te *Wacken* uitoefende, bekwam in zynen tyd byna in alle pryskampen den lauwertak. Zyn gedicht op *De Belgen* werd in 1807, te samen met het fransche stuk van *Les Broussart* op het zelfde onderwerp, door het genootschap : *De Catharinisten* te Aelst, bekroond. Met een ander gedicht op *Abraham*, in den pryskamp ten jare 1810 te Deynze uitgeschreven, behaelde hy ook de zege op zyne mededingers.

In *De Borchgrave's Belgen*, hebben wy eenige wel gedichte plaetsen aangetroffen. In den aenvang van zyn gedicht, bezingt hy de Belgen, die door hunne geleerdheid hebben uitgemunt :

De faem kroont niet alleen hun' schorre krygstrompetten ;
Zy weet de schranderheid een' glorie by te zetten,
Die zich niet schamen moet voor die van 't veld van eer.
Wat zuilen voor de kerk, wat fakkels voor Gods leer,
Wat mannen voor den staet, wat vaders voor 't gemeente
Vervoegden niet hun roem by 't edel puikgesteente,
't Geen om den schedel gloort van 't dierbaer Vaderland ?
Zwygt, Grieken ! roemt niet meer ; de zetel van 't verstand,
De sierbloem van Euroop, het uitgeleerde Athenen,
Duikt zyn verzilverd hoofd ; uw luister is verdwenen :
Uw wyzen, die weleer met zoo veel heldren glans,
Om 's wysheids heiligdom en trotschen tempeltrans,
In 't aenzien van 't heelal, als zeven sterren blonken,
Zyn voor het sterfelyk oog in eeuwigheid ontzonken.
Zwygt, zeg ik, roemt niet meer ; den edelen *Belgier*
Ontwong reeds lang uw schim dien gulden eerlouwrier,
En steeg uw kundigheid oneindig ver te boven.
Wat vloed van wetenschap is uit het heerlyk Loven,
Uit 's lands beroemde school, ontstaen en voortgevloed !
In wat een werelds stad heeft zoo de kunst gebloeid,
Het nut der uitvinding en hooge wetenschappen !
Het oog vindt zich verward in de onderscheiden trappen,
Waerop, als met de hand, Minerv' haer kindren leidt.
Hier weidt men met den geest in Gods verholenheid,
En vest het verr'ziende oog in wondervolle boeken ;
Daer weet de kracht der kunst natuer zoo te onderzoeken,
Dat ze in het verste pit van haer geheimen dringt,
En aen de onvatlykheid, die haer zoo dicht omringt,
Op vleuglen van den geest behendig weet te ontdragen.
Ginds wikt men 't heilig regt in Themis gouden wagen,
En schift met ryp beleid het onwaer van het waer,
Terwyl een Esculaep oogt kracht en werking naer
Van kruid en artzeny tot in de fynste deelen.
Wie voelt op dit gezigt niet oog en geesten streelen !

Verder schildert hy dichterlyk de vruchtbare landeryen van
Vlaenderen :

Waer Ceres en Dian' verrukt ter reije gaen.

By 't ryzend koormuziek van schelle filomelen,
Van dartlend pluimgejuich en vliegende orgelkelen,
Die, wyl dat Phebus slaet zyn rossen in 't gespan,
Begroeten om te meest den noesten akkerman,

En schynen 't bigglend zweet aen 't aengezigt te ontdragen.
O veld! o lustpriëel! o Eden onzer dagen!
Waer voert gy mynen geest door uw aenvallig schoon,
Hetgeen van plant tot plant zoo sierlyk staet ten toon:
Hier ziet men 't goudgeel graen en oog en geest verrukken!
't Gewigt van zyne bloem doet aer en halem bukken,
En blinkt door 't donzig vlies, dat haer besloten houdt.
Daer ziet men een gezigt, een stroom van golvend goud,
Een uitgestrekte vlakt' schier zonder perk of palen,
Met ryp en ryzig vlas, in vollen luister pralen.
Ginds levert ons het veld een koolzaed-schildery,
Zoo heerlyk voor natuer, zoo nut en vol waerdy,
Die overvloeit en giet een zee van oliedroppen,
Terwyl de klimmend' hopp' haer groene malsche toppen
Voert hutslend langs de stang gedreven door de lucht.
O siersel van het veld! o wonderbare vrucht!

.
Dat vry Oost-Indie zyn roem drage op muskaden,
Japan en Borneo met kampfer overladen,
Zich kroonen met de bloem van dit welriekend hout:
Dat Tymor en Solor in 't schoone zandelwoud,
Hetgeen hun eiland siert, een trotschen toon doen hooren:
Ja, dat Amerika zyn kakauw sta te voren,
En Java zich verheffe om zyne koffyplant:
De vrucht die 't lachend veld van 't dierbaer vaderland
Verschaft uit zynen schoot en reikt door duizend handen,
Trotseert, in heerlykheid, die roostende Oostelanden,
Ja, streeft hun vreemd gewas, hun heete specery
En geurig balsemhout, oneindig ver voorby.

Hoewel De Borchgrave meer verkleefd was aen de rhetorikale vormen dan zyn tyd- en kunstgenoot Robyn, — die, over 't algemeen, eene vryere poëtische vlugt nam, — mag eventwel de eerstgenoemde onder de beste dichters van zynen tyd gerangschikt worden. Wy geven hier nog het volgende gedichtje, als een ander doorslaende bewys van 's mans talent en als eene godsdienstige hulde aen zyne nagedachtenis:

'S MENSCHEN LEVEN.

O God! wat is de mensch? waer is de vreugd van 't leven?
Is ze in de kindschheid die voor enkle schaduw heeft?
Of in de jeugd, toen vaek de liefde ons heil weêrstreeft?

In rypre jaren, als de zorgen ons verbinden!
Of in de grysheid, — die in all's zich stoort, — te vinden?
Een enkle glim van heil zweeft door ons leven heên :
't Bejagen dezer schim ontrust ons in 't gemeen;
De vrees dat ze ons ontslipt verschrikt het boos geweten;
Wyl wraek, bedrog en list, op ware deugd gebeten,
Zich saêm-vereengen, tot ons ondergang alom.
In alles tast de mensch als naer zyn schaduw' om,
En nauwlyks opent hy eens in diên droom zyn' oogen;
Straks stronkelt hy in 't graf.... 't Is al in rook vervlogen!

Aen de hierboven gemelde verzameling van gedichten, door de *Fonteinisten* in druk gegeven, ontleenen wy hier het begin van een gedicht dat geenen prys behaalde, ofschoon er dry eerepenningen uitgelooft waren :

Wat schorre krygsbazuin heft zich door 't ruim der wolken
En wekt een kille vrees in 't hert van zooveel volken!
Laet Cesar, laet die held zich weêr in 't harnas zien
Om in Pharsalie Pompejus 't hoofd te biên?
Neen, Frankryks Herkules, Bellona's oorlogswonder,
De vorst Napoleon, laet zyn geduchten donder
Met onweêrstaenbre kracht door Fredriks Polen slaen,
Getart tot in de ziel, door wraekzucht aengedaen...

Auroor had nauw de kuif ter oostkim uitgesteken,
Met glimmend roozenrood de velden overstreken,
Of *Mavors* liet alom zyn holle trommels slaen,
Gordt 's vorsten heldendrom pantsier en sabel aen,
Ja, weet hun beider heir in rep en roer te stellen.
Men ziet het kookend bloed in 's veldsheers aedren zwellen;
Een gloeiend bliksemvuer straelt hem ten oogen uit.
De Rus, die Friedland dekt, 't gejang dier burgers stuit,
Laet van zyn bruggenhoofd het zwaer geschut ontbranden,
De leus, het sprekend merk om Frankryk aen te randen :
Maer vorst Napoleon, in rust zoo als een leeuw,
Wiens geest geen bits gedreig, geen loeiend krygsgeschreeuw,
Geen togt naer Kolchos, hoe afschuwlyk, kón vervaren,
Rent, vlugger dan de wind, in 't midden van zyn scharen,
Voerspelt het krygsgeluk, zoo lachend, zoo naby,
Vervaerd, door 't schoon der feest, Marengo's jaergety,
Wier gloor geen onweerswolk, hoe aeklig, zal bezwalken.
Gelyk een adelaer, die eene vlugt van valken

Weet in te vliegen, als een snelle bliksemschicht,
Zoo vliegt Napoleon den vyand in 't gezigt,
En stuit zyn pooging af by 't buldren der kartouwen :
Vergeefs laet Paulowitz zyn tegenstand beschouwen,
Gesterkt door 't overschot der Brandenburgsche magt.
Men draeit de vleugels om, men dringt met alle kracht
Door 't vuerbrakend metael in 't midden der geledren.
De noordschen adelaer strykt ylins zyne vedren,
En aerzelt in 't bereik van Friedlands ruw geschut.
De Cesar onzer eeuw, die, strydend, voor geen stut,
Geen hinderpalen ducht, maer, als de Salamander,
Leeft juichend in het vuer, volgt eensslags Alexander,
Gezweept door de ysren vuist der woedende Bellon.
De stryd wordt algemeen, het donderend kanon,
Aen Moskauw, Seine en Sprée tot eer te spelen,
Braekt thans een moordend schroot uit duizend kopren kelen ;
En barst een hagelvlaeg van vuergranaten uit,
Het briesschen van het paerd, het domlend krygsgeluid,
En 't omgehaspeld stof verliest zich in de wolken :
Ja, 't schynt dat uit de grot van Etnas gloënde kolken
Een nieuwe vuerstroom welt, vermengd van damp en smook :
't Wordt nacht in 't schoonst des dags door saëmgevlokten rook,
Die weërslaet van 't gewelf der hooge hemeldaken ;
De dood grimt overal met opgespalkte kaken,
Daer alles om haer heën van woede en trotschheid blaekt.
Het kroost van Peters kroost, wier magt aen 't hollen raekt,
Ploft als een Faëton in All'stroom en moerassen,
En doet het zwalpend nat uit zyne boorden wassen.
De vrye en *franke* Frank, onstuitbaer in zyn vaert,
Dringt door den hollen weg, die zich om Friedland schaert,
En rigt een slagting aen waervoor elks hert moet yzen,
En schoon de Moskoviet laet zyn verwoedheid ryzen,
En gaert, als op een blik, zyn benden by elkaer,
Om, 't zy tot wat een prys, by 't barnen van 't gevaer,
Tot in den muil des doods zyn moed te doen herblyken,
Hy snelt door vuer en zwaerd, langs heuvelen van lyken,
In weërwil van den nacht, in Friedlands gryze vest.
En bange jammerkreet vervult dit veeg gewest,
En kaetst zyn yslykheid langs Alle- en Pregel-stroomen.
De woede en razerny, ontdaen van perk en toomen,
Slaen, warlend heën en weër, hun eeuwigkennend merk
In Friedlands praelsieraden en heerlyk bytelwerk,
Trots borstweer en geweld der *norsche Noordelingen*.
De lucht, in vlam en vuer, door 't bliksemen der klingen,
Bauwt 't yslyk krygsgeschut met Friedlands wouden na.

De poëzy van dit dichtstuk, dat zich door gepaste beelden en vergelykingen aanbeveelt, komt my krachtig en tamelyk vloeiend voor.

Min vloeiend en meer naer het fransch verwrongen schynt my het bekroonde dichtstuk van *Theodoor Vermandele, leerling in het kleyn Bisschoppelyk Seminarie te Rousselaere* (1).

Daer het echter, ten bpsigte van dichterlyke verbeelding, eenige uitstekende plaetsen vervat, laten wy er hier de volgende regelen, tot een staeltje, uit volgen :

Gy wint het, God van wraek ! uwe gramme bliksemvuist
Der hemeltergers heeft het woedend heir vergruisd.
Te lang de boosheid van die rockelooze benden
Bestond het heilig regt van God en mensch te schenden :
Te lang van haren troon de fransche Babel-hoer
Stak naer de volken uit haer dronken paerle-moer.
De schreeuw des euvels is tot aen uw oor geklommen ;
Het bloed der onschuld kwam tot u, o wraek-Heer brommen.
De jeugd, ter dood gedoemd, de schrikkende ouderdom,
Het regt, zieltogend, en het veege priesterdom
Zyn met hun smeekstem tot Jehova's troon gestegen.
En God, op hunne beê, komt neêr het misdaed wegen.....
Ziet, de Eeuwige treedt af van zyn gestrengen troon !
De gloed van zyn sieraed, de zonnen zyner kroon,
Stelt hy ter neêr, en zegt : « Ik zal, o goddeloosheid,
Beschouwen of de maet vervuld is van uw boosheid. »
Geschoten in 't harnas, omgord met zyne magt,
Het slagzweerd aen de zy, hy grypt zyn bliksemkracht,
En aen zyn dyë hangt het merk van 't alvermogen.
De hemel kromt zich als hy aenstapt : en de bogen
Van 't zwerk, ontsloten, staen in heilge siddering,
Wanneer de dondergod treedt op den blauwen kring....

Een jonge veel belovende dichter, *J. Van der Maesen*, van Antwerpen, dien de dood te vroegtydig (den 4 Juny 1820) aen de vaderlandsche letteren ontrukte, heeft ons het volgend keurig gedichtje, als eenen zwanenzang, nagelaten :

(1) Verzameling der byzonderste dichtwerken op het voorwerp : *De beschouwing van 't slagveld van Waterloo*, enz., te Rousselaere, by Beyaert-Feys, 1816.

HOE LANG ZAL 'T DUREN?

Treur niet langer, deugdzaam hert,
Staeg vervuld van rouw en smert,
Ach! vergeet die pynlyke uren!
Ziet gy de ondeugd vol geluk,
Daer gy kwynt in angst en druk :
Troost u, want *hoe lang zal 't duren?*

Laet den laster, onbeschroomd,
Vry vertellen wat hy droomt,
Zelfs al moest gy 't hard bezuren,
Hy verwint de waarheid niet :
Baert de laster u verdriet,
Denk gerust : *hoe lang zal 't duren?*

Laet den vrek, die 't nietig geld
Boven de eêlste gaven stelt,
't Jaren lang, verrukt, begluren:
Eens toch randt de doed hem aen,
't Geld zal naer een neefje gaen,
En gy vraegt : *hoe lang zal 't duren?*

Waer de godsdienst triomfeert,
Wordt de staetshulk geregeerd
Door bekwame Palinuren :
Heilryk is het volk dat God
Eert en dient ; maer als het spot
Met zyn leer — *hoe lang zal 't duren?*

Houdt een vorst den handel vry,
Dan zyn veld- en steedling bly,
Welvaert stroomt in huis en schuren :
Maer belemmert hy de bron,
Waer zyn ryk uit putten kon,
'k Vraeg u toch : *hoe lang zal 't duren?*

Maetschappyyen, waer de vlyt
Ieder bezig houdt om stryd,
Staen gegrond op vaste muren :
Is er werkzaamheid niet by,
Welk genootschap het ook zy,
'k Vraeg u toch : *hoe lang zal 't duren?*

Eedle liefde! nooit gesmaekt
Dan als 't hert voor immer blaekt,

Koopen kan m'u niet, noch huren!
Wulpsch vermaek, bezorgd voor goud;
Laet niet slechts de herten koud,
Maer, eilaes! *hoe lang zal 't duren?*

Ziet ge, uit kracht van huwelykstrouw,
Vroeg en laet, zoo man als vrouw,
Saëm vereend hun huis besturen;
Heil en welvaart wonen daer:
Maer vlugt de eendragt van het paer.
Ach! dat heil, *hoe lang zal 't duren?*

Als gezondheids inkarnaet
Gloeit op 't lachende gelaet,
Vreest men ziekten, noch kwetsuren;
Maer verjaegt de koorts dat rood,
En bedreigt ze ons met den dood,
Dan is 't : ach! *hoe lang zal 't duren?*

Even als de zedigheid
Wordt geacht ten allen tyd,
Ziet men nooit de dwaze kuren,
Die de hoogmoed durft bestaen,
Dan met haet en afkeer aen,
En men vraegt : *hoe lang zal 't duren?*

Ware, doch verheven tael,
Zonder ydlen woordenprael
Kan alleen het hert aenvuren :
Valsche, drooge tael verveelt;
Hem, die slechts met woorden speelt,
Vraegt men haest : *hoe lang zal 't duren?*

Dramaschryvers, die uw held,
Tot het plegen van geweld,
Leidt langs de yslykste avonturen!
Gy verdriet my; maer niet ligt,
Als Molière lachend sticht,
Klaeg ik van : *hoe lang zal 't duren?*

Hy die nooit krakeel verwekt,
Nooit zyns naestens eer bevlekt,
Wordt bemind van zyn geburen,
En alom vereerd — maer hy....
Doch ik voeg hier niets meer by,
Eer men vraegt : *hoe lang zal 't duren?*

Onder de dichters die omtrent dezen tyd de dietsche lier besnaerden, behooren nog met onderscheiding vermeld te worden Karel Broeckaert, Jan Jakob Lambin, Thomas Van Loo, A. D'Huygelaere en David Desimpel.

Karel Broeckaert, in den jare 1767 te Gent geboren, overleed den 11 Augusty 1826 te Aelst, alwaer hy de plaets van greffier des vredegeregts bekleedde.

Reeds in de jaren 1792 en 1793, toen ons Land het tooneel was der noodlottige overweldiging der Franschen, gaf *Karel Broeckaert*, onder den tytel van : *Dagelyks Nieuws van vader Roeland*, (1) een schrift in 't licht, waervan dagelyks een blaedje verscheen. In dit werkje werpt de schryver al schertsende eenen oogslag op de eerste jaren der fransche overheersching in Vlaenderen; en, onder schyn van aenpryzing, laekt hy de willekeurige veranderingen welke in het politiek stelsel onzes Lands wierden ingevoerd.

Hy beoefende de vlaemsche dichtkunst met vlyt, en met zoo goeden uitval, dat zyne gedichten meermalen in pryskampen, door letterkundige maetschappyyen uitgeschreven, bekroond wierden. Zyn gedicht *over den laster* wierd in het begin dezer eeuw, door de Maetschappy van Rhetorika te Brugge, met het gouden eermetael vereerd. In hetzelfde worden de kwade gevolgen der lastertael in de volgende regelen opgegeven :

Wie schetst met regte verw de wederwaardigheden,
Die menig huisgezin door lastring heeft geleden !
Hier wordt een menschenvriend verraderlyk gedood,
Ginds vlugt een kuische vrouw den trouwen echtgenoot :
De valsche minnenyd, in hare ziel ontstoken,
Heeft zelfs in haren mond het scheidwoord afgebroken,
Terwyl de zuigeling aen haer verteerde borst
Zyn drooge lipjes klist en sterven moet van dorst.

In 1806, bezong hy 's *Menschedoms val en verlossing*, onderwerp door de letterkundige Maetschappy van Wacken voorgesteld.

De aenvang, waer hy den val des menschen bezingt, is niet onverdienstelyk verhandeld :

(1) Te Gent, in 1792-1793 (in-8°, blz. 280).

De dageraad, bekleed met puer, goud en stralen,
Doet met zyn eersten blik dit al ten afgrond dalen;
Strooit roozen op de aerd, en brengt voor ons gezigt
De lachende natuer, bestraeld door 't hemellicht.
Eens stak de Schepper d'hand aen deez' ontelbre bollen,
Deed sterren, zon en maen op vaste assen rollen;
Hy strooide bloem en vrucht op 't dor geblakerd veld
En heeft de zeeën in haer oevers vastgesteld.
Dit alles wat gy ziet, was voor den mensch geschapen,
't Waer hem gejongd gêweest hier eeuwig vreugd te rapen,
Indien de booze geest, gezwollen door den nyd,
Niet Eva had getergd en zoo den mensch verleid.

.
Herinner u, myn zoon, hoe na een zwaren regen,
Het water zich verspreidt, langs velden, bosschen, wegen,
En door den rassen val te sterk op een gehoopt,
Waer het maer uitgang vindt, op nieuwe paden loopt :
Zoo wierd ook alle kwaed, duizend uit een geboren;
Men gaf het zelfs een kleur die menschen kon bekoren.

.
Toen, in den jare 1810, Borchgrave en Robyn door het letterkundig Genootschap van Aelst, dat *den lof der Belgen* tot zangstof had uitgeschreven, bekroond wierden, was Broeckaert geheim-schryver van gemelde maetschappy.

Hy bewees, te dezer gelegenheid, hoe zeer hy aen eigene zeden en Landswetten verknocht was; daer hy, by de uitreiking der *medaillen*, 's Lands verlossing voorspellende, met geestdrift de verledene glorieryke dagen bezong, in de volgende aenspraak tot de bekroonde Dichters :

O Barden dezer eeuw ! gy hebt naer eisch bezongen
De deugd van 't voorgeslacht, den roem van Nederland;
Uw schrandre geest heeft zich door 't ruim des tyds gedrongen;
Wat is uw dichtwerk ons een waerd en heilig pand !
Gy opent Clio's boek; doorloopt de wyde kringen
Der eeuwen, langs een smal en nauw begangbaer pad.
Wie kan in het geheim van Belgie's oorsprong dringen?
Een ondoorzienbaer floers bedekt ons bakermat.
Gy schetst den heldenmoed der kloekste van de Gallen,
Toen Cesar aen het hoofd der Roomren hier verscheen;
Gy zingt hoe Godefried het Turkenryk deed vallen,
En hoe de Halvemaen voor Vlaendrens Leeuw verdween.

Uw vindingryk penseel verbeeldt ons, naer het leven,
Der oudren vryheidsmin, hun dappre heldendaên,
Die 't spaensche juk verbrak, den grooten Philip deed beven,
En 't monster Alva dierf manmoedig wederstaen.

Dezelfde zucht naer 's Lands vryheid en onafhankelykheid,
doch meer onbewimpeld, heerscht in het gedicht dat hy verveerdigde in 1816, toen het tafereel van Rubens, verbeeldende den H. Rochus, aen de stad Aelst wierd teruggegeven :

Een wreed en snood geboeft ontvloog de fransche landen,
En zweefde twintig jaer 't gestoord Europa rond ;
Dit zwart en helsch gebroed sloeg zyn bevlekte handen
Aen 't heiligdom der kunst, waer het dit ergens vond.
De stad van Romulus ziet al haer pronksieraden,
Haer Troyens priester en haer hemelschoon' Apol,
Den Vatikaenschen schat, bedrukt op wagens laden ;
Zoo raekt met 't puik der kunst het fransche roofnest vol.
De onschatbre Venus en Urbino's meesterstukken,
Den roem van Angelo's en Annibal's penseel,
Ziet men, met 't zwaerd in d'hand, Italiën ontrukken.
Zoo valt de Vlaemsche School ook hunnen roof ten deel.
Maer de Eeuwige die, uit het hoogst der hemelkooren,
Ontelbre werelden naer zynen wil bestiert,
Stelt aen die woede pael en leent meêdoogend de ooren
Naer 't zuchtend menschdom dat tot Hem zyn beden stiert.
De wapenkreet gaet op, weerklinkt door allen lande ;
De volken stroomen saëm om 't monster 't hoofd te biën ;
Germanje grypt naer 't stael, steekt tent en schans in brande,
En doet voor zyne magt die snoô Wandalen vliën.
Het plein van Waterloo moet hun tot graf verstrekken ;
Daer bukt hun hoogmoed neêr voor 't zwaerd van Wellington ;
Hier weet ons Prins zyn kruin met lauwren te bedekken,
Waer, onder zyn beleid, de dappre Belg verwon ;
Parys moet bukken en de trotsche Belus vallen ;
Jehova's Vaderhand geleidt de legermagt ;
De vlag der vorsten prykt op Frankryks hooge wallen,
En 't heilverbond behoudt den vrede aen 't nageslacht.
't Ontroofde heiligdom, uit tempels en paleizen,
Wordt aen den eigennaer regtveerdig toegestierd,
En u, myn Vaderstad ! komt men ook toe te wyzen
Deez' vrucht van Rubens hand, die weêr uw outer siert.

Treffend komen ons de slotverzen voor :

O Heilge Rochus, dien wy geven eer en dank,
Bewaer ons van de pest en van den snooden Frank.

Broeckaert heeft ook eenige prozaschriften in 't licht gegeven. Behalve zyne *Dobbele Schapers Almanakken* van 1813, 1816 en 1817, te Gent verschenen, heeft hy, onder de benaming van *Jellen en Mietje*, eenen kleinen roman geschreven, waerin eene schets van Gentsche volkszedes gegeven wordt. « Jammer, — zegt Jonkheer Blommaert, over dit werk sprekende, — dat de schryver, de gewoonten der lagere klas afschetsende, hierdoor soms in onsierlyke uitdrukkingen vervalt. »

Wy deelen desaengaende het gevoelen des Gentschen taelkundigen; ja, zulk een onderwerp, als de roman van Jellen en Mietje, — hy moge dan ook, onder betrek van kunst, een *geschreven Teniersken* heeten, — dat voor geene godsdienstige, zedelyke of maetschappelyke strekking vatbaer schynt, ware, naer ons inzien, beter door den schryver van de hand gewezen geworden.

Jan Jakob Lambin, den 13 July 1765 te Yperen geboren, overleed in zyne vaderstad den 17 January 1841.

Lambin, die den eervollen naem heeft achtergelaten van werkzaam geleerde en waren vaderlander, bezat uitgebreide kennis, voornamelyk in de geschiedenis zynen geboortestad en van Westvlaanderen. Behalve zyne gedrukte werken die menigvuldig zyn, heeft hy nog twee en dertig onuitgegeven handschriften nagelaten, welke ten minste veertig boekdeelen in-8° zouden beslaen, en waeronder men bescheeden vindt die voor de geschiedenis, inzonderheid van Westvlaanderen, van het grootste belang zyn.

Alhoewel tot de rethorikale school van zynen tyd behoorende, is Lambin, als dichter, niet ongunstig bekend.

Met zyn gedicht op : *De veldslag van Friedland en de vrede van Tilsit*, behaalde hy, benevens zynen overwinnaer Willems, toen in de volle kracht der jeugd, den tweeden eereprys. Zyn vers op *Het nut van den vrede* wierd den 19 Augusty 1818 door de Kortryksche *Vredeminnaers* insgelyks met den tweeden prys bekroond. Te Nieuport (in 1816, zoo wy het wel hebben) droeg

hy den eersten eerepenning weg met de verhandelde prysstof : *De veldslag van Nieuport*; terwyl hy in 1825 te Dixmude, in 1824 te Veurne, met een dubbelen lauwer bekroond wierd. Eindelijk wierd hem in 1827, ten wedstryde van Deynze, de tweede prys toegekend voor een lierdicht op : *Het nut der Broedermin*.

Thomas Van Loo, die even als Lambin, tot de rethorikale school behoorde, was geboortig van Oostende, maer bragt het grootste gedeelte zyns levens door te Brugge, alwaer hy in of omstreeks de maend February 1851 overleed.

Van zyne eerste jeugd beoefende hy de dietsche dichtkunst, en had een zoo goeden aanleg in het vak, dat hem reeds in den jare 1814 door de tael- en letterkundige Maetschappy *De Kersouwie-ren*, te Audenaerde, het gouden eeremetael wierd toegewezen. Het onderwerp des pryskamp was vervat in de volgende berymde kamervraag :

I.

Schets met uw dichtpenseel ons af Napoleon,
Die door zyn gruweldaën, geput in d'helsche bron,
Bezoedeld heeft den roem van zooveel zegepralen.
Hersnaer daerna uw luit en zing, op blydren toon,
Hoe God dat schrikdier heeft ontruikt de fransche kroon,
Om met de vredezon Europa te bestralen.

II.

Wy wenschen ook te zien Paus Pius afgemaeld,
Door de onweêrstaenbre magt des dwingelands gevangen.
Hoe hy, na druk en smaed, ten laetste zegepraelt,
En op het praelrykst wordt in 's werelds stad ontvangen.

Niet min dan zes en dertig dichtstukken, die alle gedrukt zyn (1), dongen naer den prys. Dat van Thomas Van Loo verheft zich verreweg boven de andere; het heeft echter minder weerde dan zyne voorlezingen, welke hy in September en October 1822, in de zael den koninglyke Maetschappy van Vaderlandsche tael- en letterkunde, te Brugge, deed. Wy kunnen aen den lust niet

(1) *Verzameling der nae prysdingende dichtwerken op het voorwerp, enz., te Gent, by de wed.^e A. B. Steven.*

wederstaen die fraeije dichterlyke gewrochten door eenige aenhalingen te doen kennen.

In de volgende strofen, moedigt Van Loo de vlaemsche dichters tot het beoefenen der moedertaal aan.

Geen traegheid houde u op, laet u geen vrees verdrukken!

Ja, ook op onzen grond zyn lauwren nog te plukken :

Een pooging, wel bedacht, door moed en kracht bestierd,

Rukt hinderpalen weg, verwint en zegeviert.

Neemt in uw moedertaal, o dichters, meest behagen,

En 't zy u zoet een blyk van liefde haer op te dragen,

Een kroon van lettergoud, gelouterd in den gloed

Van vaderlandsche min, die 't hert ontsteken moet.

O waerde moedertaal! o pronkstuk aller talen!

Gy zult niet langer meer, verstooten, moeten dwalen;

Het tydstip nadert dat gy uit het ballingschap

Welhaest zult klimmen op den hoogsten gloriëtrap;

Dat gy den schampren hoon der dwaesheid zult verdooven.

.

.

.

Zoo ging men schaemtloos heên van 't licht der rede dolên,

Terwyl een schat by ons berustte en lag verholên;

Ja, zoo was de eêlste spraek verneêrd, gehoond, verfoeid,

Zoo hoog was 't snood gebied van slechten smaek gegroeid.

Maer gy, van dit bedryf met geestdrift afgezonderd,

Gy, letterminnaers, die haer schoonheid steeds bewondert,

Die niets zoo zeer bemint als 't vaderlandsch geluid,

Roept, met gepaerde stem, met my ten boezem uit :

« O taal, met de eerste melk uit 's moeders borst getrokken,

» Alleen in zuivren gloed ons waerdig aen te lokken :

» Kom, voeg en strengel weêr de broeders hand aen hand,

» En blyf het ryk sieraed van 't dierbaer Nederland. »

De edele poëzy verthoont zich aen den zanger, en hy maelt dichterlyk hare schoonheid af :

Maer welk een stroom van glans ontluikt zich voor myn oogên!

Wat licht omstraelt ons hier, in wellust opgetogên!

Treed nader, lieve jeugd! beschouw een eedle maegd,

Die 't merk van godlykheid op 't hooge voorhoofd draegt.

Verschyn voor uw geliefde, o bron van zielsgenugten!

Doe slechts 't onheilich volk, het kroost van Midas vlugten;

Verschyn, men roept u aen, o prachtigst lentebeeld,
Zoo vol bekoorlykheid, in hemelvreugd geteeld!

Daer is de schoone! Zie, daer komt zy aengetreden!
Hoe lief is haer gelaet, hoe waerdig aengebeden!
Wat eedle houding! neen, geen sterfelyke kracht
Heeft zulk een pronkstuk van volmaektheid voortgebragt.
Zie 't eeuwig lauwergrœn op haren schedel pralen,
Verhoogd door zuivren gloed van duizend gouden stralen,
Waarmede Phebus haer vol heerlykheid beschonk,
Toen haer zoo lief gelaet hem eerst in de oogen blonk!
Een kleed, dat overtreft alle aerdsche kostbaerheden,
Van luchtig hemelsblauw golft om de frissche leden;
Een kleed, dat zelfs de nacht met luister heeft verfraeid,
En met een weemlend licht van sterren ryk bezaeid.

Haer stem bedwingt, verrukt en klinkt de schepping door;
De barre rots gevoelt, 't gebergte krygt gehoor!
Zoo kan ze door gestreel de woeste zeden tammen,
Zoo doet ze boosheids klauw op haer gezigt verstrammen;
De tweedragt beeft van schrik, de woeste nacht verdwynt,
Wyl uit haer schittrend oog een enkel staeltje schynt.
Hoe maelt ze een dwingeland in vreesselyke trekken,
Die afschrik, haet en vloek en wraek alom verwekken!
Zy bonst hem eindelyk in 't eeuwigduister diep,
Dat Gods getergde wraek tot straf der boozen schiep.
Maer met wat hemelglans zal zy de faem verryken
Der vorsten, die door deugd op aerde een God gelyken,
Wier liefste bezigheid, wier lust is wel te doen!
Haer stem is 't aerdsch ontward en klinkt op hemeltongen,
Wanneer het loflied wordt de Godheid toegezongen;
Wanneer ze voor haer troon de gouden snaren drukt,
Het koor der Englen juicht en luistert diep verrukt.

Van Loo schreef eene *vlaemsche dichtkunst in vier zangen*,
gevolgd door de *vlaemsche Prosodia*, van ongeveer 4000 verzen.

Ofschoon in die *Dichtkunst* niet alles dichtterlyk is, vindt men
er echter waerlyk schoone plaetsen in, getuige de *Lof van Vondel*,
dien wy hier overnemen :

Waer is de kunstvriend, die niet vol verwondring staert
Op 't overgroot getal van Vondels dichttafreelen,
Die ons zoo mildlyk als met gouden glansen streelen?

Met wat verhevenheid blinkt Vondels kunst alom !
Men vindt in hem alleen der oudheid dichterdom.
In hem schynt Sophocles weêr 't schouwburg op te tred
Een nieuwe Juvenael zweept de ongetemde zeden
Van zyn bedorven tyd. Steekt hy de lofbazuin,
't Is Flaccus' gouden lier, die naer Olympus' kruin
De brave helden weet vol geestdrift op te voeren ;
Maer komt de godsdienstmin zyn teedre borst ontroeren
't Is alles deftig, onnavolgbaer in sieraed,
Wanneer hy toonen voor den ongeschapen slaet.
Met wat verhevenheid in zyn bespiegelingen,
Weet zyn verrukte geest Gods wondren te bezingen,
Waer 't al door zynen wil bestaen en leven voelt,
Waer 't al door zyn beschik zyn eeuwig wit bedoelt.
Hoe doet hy 't kunststuk der *Altaergeheimenissen*
De onfeilbre waarheid van het heilig woord beslissen !...
Hy sloeg zyn oogen op : hy zag dat schitterend licht,
En 't straelde niet vergeefs op zulk een vroom gezigt ...
O Neêrlands Dichterprins, die 't hert met hemelspreuken
Kunt voeden, en de ziel met onvergankbre reuken
Verlustigt door den geur van 't lieflyk bloemgewas,
Dat uwe hand in Godgewyde beemden las,
Ja, Sions harpenaer is in dien tuin herboren.
O Wysheidslieveling, o baek van kunst en tael,
Hoe heerlyk is uw roem, hoe ryk uw zegepraël !
Kunstvoênde dichtzon, die zoo duerzaam hebt geschenen,
En echter nog te vroeg van de aerde zyt verdwenen....
Zoo lang de kunstvlam ryst op 't sprekende tafreel,
Ontvangt uw eedle faem een uitgelezen deel.

In zyn treurdicht aen zyne oude moeder, by haer overlyden,
heft Van Loo zielroerende toonen aen die, naer ons inzien, voor
echte poëzy gelden mogen.

De volgende aenhaling zal ons een denkbeeld geven van het
geheele dichtstuk :

Neen, 't stomme graf zal niet uw ryke deugden smooren :
Ook onverganklyke eer wordt uit zyn nacht geboren
Die door de erkentenis, vol min daer opgewekt,
Zich aen vergetenheid met hooger magt onttrekt.
« Vergeet hen, — roept de dwaes, — wie grys en vol gebreken,
Ver van uwe oogen in het duister zyn geweken ! »
Welnu, dat hy zyn vriend, zyn naeste bloed vergeet,
Die van geen vriendschapsband of ouderliefde weet ;

Maer ik..... myn droefheid kan geen zomerbui gelyken,
Die voor een enklen strael der zonne plag te wyken;
Ze is met geen floers alleen gewonden om dien hoed,
Zy huisvest in myn ziel, zy wortelt me in 't gemoed.

Uit de aengehaelde plaetsen zal de lezer zich ligt een denkbeeld kunnen maken over Van Loo's dichterlyken aenleg.

Als dichter, nam hy zelden eene hooge vlugt, maer onderscheidde zich door eenen gladen en regelmatigigen versbouw; en, ofschoon hy met D'Hulster, — over wien wy verder zullen spreken, — niet mag vergeleken worden, heeft hy echter dezen, — naer het gevoelen van wylen Prudens Van Duyse zelven, — van al zyne kunst- en tydgenooten het meest naby gestreefd.

Als spraekkundige, mogt of kon hy op geene groote verdienste aanspraak maken.

Trouwens Prof. Bormans, in zyn verslag over de verhandelingen wegens de spelling, ingekomen by het Staetsbestuer van Belgie, (Gent, 1841, blz. 62), drukt zich over degene van Th. Van Loo, die insgelyks in den wedstryd had medegedongen, in dezer voege uit :

« De zesde verhandeling strekt ons tot bewys dat men een tamelyk goed dichter zyn kan, gelyk de heer V. L. het, naer veler gevoelen, is, zonder daerom een *grammaticus* te wezen. »

De lezer herinnere zich dat Van Loo deel maekte van de weinige *protestanten* tegen de thans algemeen gevolgde spelling, gezegd *van de koninglyke Tael-Kommissie*.

A. D'Huygelaere wierd den 18 Maert 1774, te Deynze, geboren, en overleed den 9 December 1849, te Audenaerde, waer hy de plaets van ryksontvanger bekleedde.

Vroeger dong hy onvermoeid mede in de dichtstryden welke door de Vlaemsche Rederykkamers uitgeschreven wierden. Reeds in den jare 1812, ten pryskampe der *Fonteinisten*, te Gent, bezong hy den *Slag van Friedland*.

De eermetalen, welke nog ten huidigen dage by de achtbare leden zyner familie, te Audenaerde, pryken, getuigen van de talryke lauweren, die de verdienstelyke dichter in vermelde dichtstryden heeft behaeld. In 1844 gaf hy, onder den tytel van

Nationale poëzy, by Landrien, te St. Nikolaes, eenen dichtbundel uit, meestal prysverzen vervattende.

Zyn volksverhael : *Arnoud, vryheer van Pamele*, wierd in Willems' *Belgisch Museum*, opgenomen. Ook bezong hy den Gentschen held der Rekelingbrug : *Willem Wenemaer*, daerby vermeldende dat hy tot het nakomelingschap van dien held behoorde. Enkele zyner luimige stukjes, als : *De naïeve aenklagt*, *De zieke Mulder* en dergelyke puntige anekdootjes meer, zyn niet onbevallig. Het beste echter zyner verhaeltjes is een gedichtje voor tytel voerende : *Frans Hals*.

Zyne liefde tot de moedertael ging tot zyne zonen over; en eene zyner dochteren, Maria, (thans Mevrouw Verwee), heeft ook de dietsche poëzy niet onverdienstig beoefend, zoo als het blykt uit de sierlyke stukjes die uit hare dichterlyke veder zyn gevloeid.

David De Simpel, in den jare 1788 te Moorslede, in West-Vlaenderen, geboren, overleed te Staden, den 9 July 1851.

Van jongs af toonde hy eene groote geneigdheid voor de wetenschappen; doch de landbouw, die 't beroep zyner ouders was, verhinderde hem grootelyks zyne weetzucht te voldoen.

Hy had in de school, welke hy slechts des winters kon bywoonen, eenige kennissen verkregen, die hy later door eigene vlyt steeds wist uit te breiden, daer hy al zyne snoeperuren aan de letteroefeningen en aan het aanleeren der fransche en latynsche talen toewydde.

Even als D'Huygelaere, was De Simpel een onvermoeibare mededinger in de letterkundige wedstryden, in welke hy meermalen den eersten lauwer behaalde.

Behalve zyne in druk verschenen prysverzen, alle min of meer op de Rhetorikale leest van zynen tyd geschoeid, zyn nog door hem de volgende schriften in 't licht gegeven :

1.° *Boileau's beredeneerde ontleding der dichtkunde* (Yperen, 1825, 2 Deelen in-8°); 2.° *Taelkundige tweespraek*, enz. (Yperen, 1827), (1); 3.° *Samenspraek over den oorlog tusschen Rusland*

(1) Voor ieder dezer twee werken schonk Koning Willem hem eene gratificatie van honderd guldens.

en *Turkyen*; 4.º *Verhandeling over de Philosophen van dezen tyd* (1829); 5.º *De ware Vaderlander*; 6.º *Uromantes of de Pisbeker* (1830); 7.º *Het Beleg van 't Antwerpsch Kasteel* (1832); 8.º *De priesters of den priesterlyken staet verdedigd* (1839).

Boven achttien tooneelstukjes voor kostscholen, zyn er mede ontelbare gelegenheids-gedichten door hem opgesteld.

David De Simpel was lid van verscheidene tael- en letterkundige genootschappen. Doch, volgens hem, was zyn grootste roem Mejufvrouw Maria Doolaeghe (thans Mevrouw Van Acker) tot de dichtkunst aangemoedigd en haer in de tael onderwezen te hebben.

Niets verheugde hem meer dan het welslagen der jonge dichteres, zoo als hy zelf getuigt :

« Na den Dixmudschen pryskamp van 1823, toonde my de kunstminnende heer *L. Van Roo* eenige verzen van een meiske dier stad, *Mietje Doolaeghe* genaemd. Hoe kreupel zy ook gingen, vond ik er dichterlyken aenleg in : « Dit meisje is eene geboren dichteres ! » riep ik nu mede uit. De heer Van Roo en ik wekten haren moed op, en onderwezen haer in de tael. En ziet, de jonge spruit wies welig op, zette hare bloesems uit, en weldra overwaste zy verreweg mynen Rhetorikalen lauwer. Nu, zoo moest het zyn : had zy my niet overtroffen, haer roem ware niet hoog genoeg geklommen om er te blijven by stilstaen. Een ander roeme op zyne werken, dit is *myn* beste werk : hierin stel ik mynen roem. »

Wy moeten hier nog spreken over den verdienstelyken prozaschryver en geschiedkundigen, *Jan Adriaen Snyers*.

Hy wierd in den jare 1773 te Antwerpen geboren en stierf in zyne geboortestad in 1841.

Als leeraer in de oudheidkunde en geschiedenis by de koninglyke Akademie van beeldende kunsten te Antwerpen, en later als geheimschryver van dit gesticht, heeft hy aen Nederlands beroemste school geene geringe diensten bewezen. Ambtgenoot van *Matthys Van Brée*, toonde hy zich immer diens waerdigen wedyveraer, en wist aen zyne leerlingen eene rigting te geven, strookende met de ware begrippen der kunst en met de overleveringen der schole van Rubens. *Wappers*, *De Keyser*, *Wirtz*, de twee *Geefsens* en zoo vele andere sieraden van 't Vaderland, door hem gevormd, spreken zynen lof als leeraer uit en zyn de beste

waerborgen van het deugdelyk onderwys, dat door hem over de theorie der kunst gegeven wierd.

De redevoeringen, die hy jaerlyks, ter gelegenheid der algemeene prysdeeling, uitsprak, toonen genoeg hoe zeer zyne lessen moesten geschikt zyn om den kunstzin by zyne leerlingen doelmatig te ontwikkelen. Vyf dezer redevoeringen, waerin de gedachten dikwyls gelukkig uitgedrukt en op eene voor de toehoorders steeds geschikte wyze voorgedragen wierden, alhoewel de tael niet altyd even zuiver is, dragen de volgende tytels :

1825. — *Wat zyn de Kunsten en wat behoeft gevolgentlyk de Kunstoefenaer?*

1826. — *Oogslag op eenige hoedanigheden die de kunst in hare beoefenaren vordert.*

1827. — *Over de verbeelding opzigtelyk den samenstel.*

1828. — *Over het ideale schoone.*

1830. — *Geest en inspraek zyn de twee hoofdraderen der Kunsten.*

Snyers was lid van het Antwerpsch koninglyk Genootschap van tael- en dichtkunde. Onder de redevoeringen die hy aldaer voorlas, verdient eene inzonderheid hier vermeld te worden : wy bedoelen degene waerin hy zich ter take heeft gesteld te bewyzen, dat *Kunsten en Wetenschappen bestaen in het belang van het huishoudelyke en zedelyke van den mensch.*

Deze redevoering, welke opgenomen is in den bundel *Gedichten en Verhandelingen*, ten jare 1825 door het hierboven gemelde Genootschap uitgegeven, komt ons belangryk voor om de hoogwysgeerige denkbeelden die er in eene evenredige tael in ontwikkeld zyn.

Zoo als wy het hierboven hebben opgemerkt, wierd de beoefening der nederduitsche tael- en letterkunde, gedurende de fransche overheersching, door alle slach van hinderpalen grootelyks gestremd; zelfs later, onder het vyftienjarige bewind van koning Willem, wierden de Belgen te sterk onderdrukt om zich met moed en vlyt aen den opbouw hunner tael- en letterkunde toe te wyden. Onze dierbare moedertaal bleef voortkwynen; het was slechts sedert 1850, dat zy begon te herbloeyen.

Vooraleer wy de voornaemste letterkundigen, die het meest,

door merkweerdige schriften, tot hare opbeuring hebben medegearheid, omstandig doen kennen, willen wy eenen snellen oogslag werpen op den toestand der nederduitsehe tael- en letterkunde sedert 1850.

Nauwelyks had Belgie zyne onafhankelykheid wederbekomen, of de nederduitsehe tael- en letterkunde wierd het voorwerp eener algemeene belangstelling. In alle streken van Vlaemsch-Belgie wedereischte men de zoo lang miskende regten der landtael, die, ondanks den veelvermogenden invloed van Frankryks verleidende letterkunde, meer en meer veld won; en eerlang ontstond er by het vlaemsche volk eene algemeene beweging.

Deze beweging begon te Gent, alwaer Jonkheer Philip Blommaert een letterkundig maendschrift stichtte, onder den tytel van : *Nederduitsehe Letteroefeningen* (1854), waerin de regten der Vlamingen duidelyk wierden bewezen en krachtig teruggeëischt.

Dit maendschrift vond yverige medewerkers in de heeren Willems, Ledeganck, Van Duyse, Blicck, Serrure en Mejusvrouw Doolaeghe (Mevrouw Van Acker).

Willems, het edele opperhoofd der vlaemsche letterkunde, liet toen ter tyd het zoo vermaerde Dierenëpos, *Reinaert de Vos*, in eene gezuiverde spelling door hem bewerkt, in 't licht verschynen; en in eene krachtige voorrede, die hy by dit gedicht had geplacet, gaf hy den Vlamingen moed en deed het Opperbestuer nadenken.

Het Goevernement, ziende dat Vlaenderen eene eigene letterkunde bezat, begon ze te herkennen en te eerbiedigen. Liet het der tale van de meerderheid van 's Lands bevolking nog geen regt wedervaren, althans dorst het haer zyne aenmoediging niet meer weigeren. Reeds in 1854 noodigde het Opperbestuer de Belgische dichters tot eenen pryskamp uit met de volgende zangstof : *Zegeprael van 's Lands onafhankelykheid; lotbestemming des Vaderlands*. Ledeganck's vers wierd met den eersten lauwer bekroond.

Nog wierd de nederduitsehe tael- en letterkunde door velen met onverschilligheid bejegend, toen Hendrik Conscience voor tael en land te velde trok. Hy worstelde met een stalen geduld en met zulken onverschrokken moed tegen de vyanden van vaderland en moederspraek, dat hy alle hinderpalen te boven-

kwam; zyne krachtige stem steeg in de Scheldestad op, weërgalmde heel Vlaenderen en Brabant door, en wierd overal met geestdrift toegejuicht. Zy verwekte bewondering en moed by de echte vrienden des Vaderlands, verbaesdheid en angst by de vrienden van den vreemde. Een grootmoedige schryver was in Vlaemsch-Belgie opgestaen; alles voorspelde dat de vaderlandsche zaak eindelyk over hare onbezonnen tegenstrevers ging zegevieren.

Echter was er nog eene groote moeiljykheid uit den weg te ruimen. Tot dus verre bestond er onder de vlaemsche schryvers eene willekeurigheid van spelling, welke natuerlyk der regelmatige ontwikkeling der nederduitsche tael hoogst nadeelig moest wezen.

Om aen deze willekeurigheid opzigtens de spelling een einde te stellen, deden eenige nederduitsche letterkundigen in 1856 aen het Staetsbestuer het voorstel, om in eenen openbaren wedstryd de volgende vraag uit te schryven: *Welke ware het natuerlykste middel om tot eene algemeene schryfwyze te komen?*

Menigvuldige verhandelingen wierden ter oplossing dezes vraagstukks naer het Staetsbestuer opgezonden. De kommissie, by koninglyk besluit van 15 July 1856 benoemd om de ingezonden stukken te beoordeelen, was samengesteld uit de volgende leden:

Bormans, hoogleeraer by de Hoogschool van Luik; *David*, hoogleeraer by de Hoogschool van Leuven; *D'Hulster*, leeraer by het Atheneum van Gent; *Willems*, lid der koninglyke Akademie en der kommissie van Geschiedenis; kanonik *De Smet*, lid derzelfde geleerde maetschappyyen; *Ledeganck*, lid des provincialen Raeds van Oostvlaenderen en provinciale Schoolopziener des lageren onderwyzes; *Verspreewen*, leeraer by het Atheneum van Antwerpen.

Deze waren de zeven leden, uit welke de kommissie was samengesteld. Dry leden vertegenwoordigden er de twee Vlaenderen; dry anderen, de provinciën van Brabant en Antwerpen; een andere, de provincie van Limburg. Deze namen boden voorzeker alle waerborgen aen van onpartydigheid en taelkunde.

De kommissie kwam meermalen byeen om de ingezondene verhandelingen te onderzoeken. Bormans wierd den 6 October 1858 tot verslaggever benoemd, en een jaer nadien gaf hy zyn verslag over gemelde verhandelingen uit.

De grondstelsels van dit verslag waren den 17^{den} en 18^{den} der maend Augusty door al de leden der kommissie onderzocht geworden. Al degenen die het verslag des heeren Bormans hebben gelezen zyn het eens om te verklaren, dat het zekerlyk een der merkweerdigste gewrochten is, die sedert lang over de taelkunde verschenen zyn; wy aanzien het mede als een gedenkstuk van diepgegronde geleerdheid en taelkundige schranderheid.

Nadat de kommissie de verschillende betwiste vraegpunten onderzocht en eenige spraekregelen had aenbevolen, wilde men weten of de kommissie wezentlyk de meening der vlaemsche letterkundigen had uitgedrukt. Hare handelwys en voorstellen moesten bekrachtigd worden: te dezen einde riep men, onder de benaming van Tael-kongres, eene algemeene vergadering byeen.

Het Tael-kongres greep in de maend October 1841, te Gent, plaets. De voornaemste vlaemsche letterkundigen kwamen het bywoonen. De werkzaamheden van het Tael-kongres waren ernstig en nuttig. Gedurende twee dagen wierden de betwiste vraegpunten weder met zorg onderzocht en bepleit.

Na hevige redetwisten, wierden er acht door de kommissie voorgestelde punten, deels met eenparigheid van stemmen, deels met eene overgroote meerderheid, door de geleerden en letterkundigen te Gent vergaderd, aengenomen.

De spelling door de kommissie voorgesteld en door het Gentsch Tael-kongres aengenomen en bekrachtigd, is de hollandsche spelling niet. Alhoewel het hollandsch en het vlaemsch twee tongvallen zyn van *eene en dezelfde tael*, heeft de kommissie het echter geraedzaam gevonden een wezentlyk onderscheid, dat aen de vlaemsche schryfwyze, als 't ware, eene belgische gedaente geeft, tusschen de beide spellingen te laten bestaen: dit onderscheid is gelegen in het verdubbelen der klinkers *a* en *u*: in 't hollandsch worden deze klinkers met dezelfde letters verdubbeld; in 't vlaemsch gebeurt, naer aloud gebruik, deze verdubbeling door achter de klinkers *a* en *u* eene *e* te voegen.

Wy zeggen naer *aloud gebruik*, want de spelling der kommissie is gegrond op de gedenkstukken onzer oude nederduitsche letterkunde; het is de spelling die gevolgd wierd sedert Van Maerlant tot Vondel en Cats. Tot het tydstip als de Vereenigde-Provinciën

hare onafhankelykheid bekwamen, waren de twee verschillende tongvallen, *het hollandsch en het vlaemsch*, nog niet geboren: het nederduitsch was tot dan toe, in zynen aerd zoowel als in zyne vormen, voor geheel Nederland eene en dezelfde tael; er bestond geen hoegenaemd onderscheid; immers tot in de XVI^{de} eeuw, gebruikten al onze oude vlaemsche en hollandsche schryvers dezelfde spelling.

Het is slechts sedert de hervorming, sedert dat de noorderlyke provinciën zich van de zuiderlyke hebben afgescheiden, dat Holland de hierboven gemelde wyziging in de nederduitsche tael heeft ingevoerd. Deze wyziging mag derhalve aangezien worden als eene nieuwigheid, welke op onze oude nederduitsche letterkunde niet gegrond is.

Hebben wy dus niet eenige reden om verwonderd te zyn by het zien dat menig vlaemsche schryver thans deze nieuwigheid wederheftig bytreedt en alzoo, in zake van spelling, eene nieuwe oorzaak van verdeeldheid en verwarring daerstelt? Wy zyn niet bevoegd om over deze vraag te beslissen, en laten de oplossing derzelve aan taelkundigen, zoo als de heeren Bormans, David en anderen, gereedelyk over.

Na dit kortbondig geschiedkundig overzigt onzer tael- en letterkunde, gaen wy de namen opgeven der voornaemste reeds overledene letterkundigen, die door hunne aenhoudende werkzaamheid voor de vlaemsche zaak, zoowel als door hunne voortreffelyke schriften, magtig hebben bygedragen om het verhandeld tydvak op te helderen.

Wy vangen aan met eenen Westvlaenderschen dichter, die in de letterkundige wereld eenen welverdienden roem heeft verworven.

Leo D'Hulster wierd te Thielt, in 1784, geboren, en overleed te Gent, den 13 Mei 1843.

Geheel 's mans leven was eene gedurige letteroefening, en hy bekleedde opvolgelyk met eere verscheidene leerstoelen, tot dat hy, in 1838, van krachten uitgeput door den schoolarbeid, zyn eervol ontslag van leeraer by het Atheneum te Gent verwierf.

Onze verdienstelyke belgische lettergenootschappen erkennen gereedelyk 's mans bekwaamheden, en benoemden hem onder hunne briefwisselende leden; zoo als: het Antwerpsch tael- en

letterlievend Genootschap, benevens de koninglyke Maetschappy van Rhetorika te Gent, in 1820; het Rhetorika *Alpha en Omega*, te Yperen, in 1824; het koninglyk Genootschap *Concordia*, te Brussel, in 1828; terwyl hem later dezelfde eer wierd toegekend door de Maetschappy van tooneel- en letterkunde : *Yver en Broemin*, te Brugge, en door het nederduitsch tael- en letterkundig Genootschap, te Brussel.

In 1822 nam hem de Rotterdamsche Maetschappy : *Verscheidenheid en overeenkomst*, onder de haren op. Een jaer vroeger was hy werkend lid geworden van de Gentsche Maetschappy van nederduitsche tael- en letterkunde : *Regat prudentia vires*, waarvan hy, tydens derzelve slooping in 1830 geheimschryver, was. Ook maekte hy deel van de Gentsche *Maetschappg van schoone kunsten en letteren*, sedert 1813.

Voor het gemelde Antwerpsch genootschap, dat by ons het eerst een soort van Letterkundig Jaerboekje uitgaf, schreef hy eene *Ode* op de tooneelkunst, en eene vertaling van Horatius (*Solvitur acris hyems*).

Voor de maetschappy van schoone kunsten en letteren schreef hy een fraeijen lierzang : *De Fraeije Kunsten*; doch nog voortreffelyker was die, welken hy in den bundel van *Regat prudentia vires* heeft geplaatst (*Het Vaderland*).

Ook deed hy in dit genootschap voorlezing eener verhandeling over de voornaemste wetenschappelyke uitvindingen der Nederlanders. Voor den Belgischen Muzen-almanak schreef hy eene Romance op de ongelukkige *Philippine van Vlaenderen*, terwyl hy aen hetzelfde Jaerboeke (1826) een hekeldichtje, onder den tytel van *Het Nederlandsch en de basterdtael*, leverde.

Jammer is het, dat hy, al te welwillend by het aendringen om gelegenheidversjes, meermaels stukken opstelde, die noodwendig veel van hunne weerde met de omstandigheid verloren hebben. Eene eervolle uitzondering verdient zyn werk : *Moederlyke Toejuiching*, eene uitboezeming by de eerste misse zyns broeders.

By de opgesomde eerbewyzen, hem door kunstbroeders toegebracht, moeten wy nog eenige andere voegen. Het Belgische Bestuer benoemde hem, in 1854, eenen der regters over den

dichtstryd, namens hetzelfde uitgeschreven, op 's *Lands onafhankelykheid en toekomst*, en deed hem, twee jaren later, plaets nemen by de regters, die de verhandelingen over de nederduitsche spelling in de weegschael moesten leggen. Eindelyk en ten laetste riep hem de bestendige deputatie van de provincie Oostvlaenderen, om een der vier leden te zyn van de besturende kommissie der Normale school, en dit wel, gelyk zich de benoemingsbrief uitdrukt, « *pour son caractère honorable et ses lumières.* »

De laetste pooging, die D'Hulster deed ten beste der letteren, gelyk wy hierboven zeiden, was tegen Behaeghel ingespannen. Hy wierp ridderlyk den letterhandschoen den man toe, wiens geheime zinspreuk was : *Divide, ut imperes*; « *Baer twist en gy zult heerschen.* »

Buiten eene *Woordenlyst volgens de spelling der Commissie*, stelde hy de verhandeling op den toets, die Behaeghel, in druk, aan de kommissie, als eene mededingende memorie, had ingezonden. Met zyn verslag over Behaeghels *factum* tegen de kommissie en de spelling die zy dorst voorstellen, sloot D'Hulster zyne openbare letterkundige loopbaen (1838). Dit was zyn laetste groet aan de moedertaal.

Op D'Hulster's lettervruchten past de vaderlandsche spreuk : *Niet wat veel is, is wel; maer wat wel is, is veel.*

Het bestuderen en verklaren der meesterstukken van de oude letterkunde heeft een gelukkigen invloed op den kunstzin van dezen schryver gehad; zyn smaek, ook in het luimige, was gelouterd. Hem houden wy voor den besten onzer overledene dichters van Westvlaenderen. Wie hunner verhief zich zoo hoog in de lyrische poëzy als onze Thieltenaer in zyne vaderlandsche uitboezemingen? Men luistere slechts naer de volgende klanken, aan de ziel ontsprongen :

Van waer toch, zoo die zucht der menschen
Niet door natuer ware ingeplant,
Die algemeene zegewensen
Voor al wie strydt voor 't Vaderland?
Van waer die blyde zegeningen
Waermeê, na honderd eeuwenkringen,

De naem alom herinnerd wordt
Van al wie ooit, in lyfsgevaren,
Op 's Vaderlands gewyde altaren,
Zyn bloed ten offer heeft gestort?

Wat tyd doet ooit uw glorie tannen,
O Gy, voor 't menschdom halve goôn,
Wier moed, en krygs- of staetsorkanen,
Den roem verwierf der burgerkroon!
Schoon oorlogswuede uw volk ontzielde,
Uw vaderstad en land vernielde,
De vreemdling, die uwe asch beschreit,
Ziet nog uw schimmen, fier, verheven,
Op die vergruisde puinen zweven,
Op vleugelen der onsterfelykheid!

De dichter, na vervolgens den smaed op Gracchus uitgestort,
en Brutus, den vaderlandschen beul zyner zonen, Cicero en Cato
van Uttika, verheven te hebben, zingt aldus :

Gy, die aen 's Nyls of Ganges zoomen
Naer schatten streeft of lauwerblaên,
Hoe voelt ge, ontwaekt uit diepe droomen,
Met hevigheid uw hert niet slaen,
Zoo ge in die vreemde wereldstreken
De tael hoort uwer vaedren spreken!
O wonderkracht diens broedersbands!
Hy, dien gy nimmer zaegt voordezen,
Zal straks uw vriend, uw broeder wezen :
Hy is een zoon uws vaderlands!

En eindelyk dryft het hert uw schreden
Naer uw geliefde vaderstad ;
Gy nadert : door wat zaligheden
Wordt uw verrukt gemoed omvat!
Die school waer eerst uw leeftyd vloeiide,
Die boomen waer uw naem in groeide,
Dat torenspits, deez' lindelaen,
Dat klokgebrom, die landverschieten,
Doen u weêr nieuwe vreugd genieten,
Doen u met geestvervoering aen!

Zoo ook, wanneer de lentedagen
De zwaluw wenken naer het noord,
Waeruit 't geloei der wintervlagen,
Haer bande naer een zachter oord;
Hoe groet zy 't nestje dat zy bouwde,
En 't dak waer ze eerst het licht aenschouwde!
Hoe vliegt zy 't stulpjen uit en in!
En kliëft in duizend kronkelvlugten,
Het ruim der vaderlandsche luchten,
En zwelt van dartle vreugd en min!

Een dwingland had uw landgenooten
Aen zyn triomfkar trotsch geboeid,
En, met versmading overgoten,
Zelfs uit der volken rang geroeid;
Maer als, na smaedvolle eeuwenkringen,
Uw Vaderland mag vryheid zingen,
En weêr zyn heilzon glansryk daegt,
Zult gy, ontaerde! in slaefsche keten,
't Herlevend Vaderland vergeten,
Omdat gy 't eens vernederd zaegt?

In den volgenden lierzang heft D'Hulster insgelyks echt dichter-
lyke toonen aen :

DE FRAEIJE KUNSTEN.

Dat andren vry hun wierook zwaeijen
Voor helden die, slechts groot in schyn,
't Heelal met moord en schrik bezaeijen,
En wanen halve goôn te zyn :
Voor hen zal ik geen snaren dwingen;
Een eedler lust om roem te zingen
Grypt myn verrukte Citer aen;
Voor u, die 't reinst genot kunt geven,
O Kunsten, wellust van het leven,
Zal ik de hand aen 't speeltuig slaen.

Ja gy, gy doet een heillicht ryzen
Op alles wat uw invloed kent;
Gy strooit ontelbre gunstbewyzen
Daer, waer ge uw vrye schreden wendt;
Zoo ge ooit uw heerschappy zaegt dalen,
En vuige domheid zegepralen,

Zou vruchteloos, by hertgekwyn,
De mensch of troost of heeling zoeken;
Hy zou zyn naer bestaen vervloeken,
En de aerde ware een rampwoestyn.

.
Zoo zien wy, toen natuer, omtogen
Door 's winters rouwfloers, als verkwynt,
Hoe door het liefelyk vermogen
Der lente, haest die rouw verdwynt;
Hoe deze door haer bloemtafreelen,
Den zang van duizend orgelkelen,
Een nieuwe levensbron ontsluit:
Of zoo zag Thebe eertyds zyn wallen,
Door oorlogswuede neêrgevallen,
Herhouwd door toovrend maetgeluid!

Welk voorwerp 't oog ook moge aenschouwen,
't Ziet wonderen door kunst gebaerd:
Hier woont de mensch in praelgebouwen,
Onsterfelyke goden waerd!
Daer werpt het marmer tooverlonken!
Hoe! wordt het koude stof beschonken
Op onzen wenk met levensvuer?
Ja! dus kan kunst het oog bekoren!
Dus wordt uit ruwe steen geboren
Het schoonste pronkstuk der natuer!

Ginds zie 'k een achtbren man omringen
Door tweedragt, wanhoop en den dood;
Hy biedt zyn zwaerd den muitelingen,
Opdat men hem het hert doorstoot!
O Schilderkunst, gy kunt vol leven
Natuer ons voor het oog doen zweven,
Door uw penseel, uw schrandre hand!
Uw Vanderwerf doet dwang verfoeijen,
En in der Belgen hert ontgloeijen
De liefde voor het Vaderland.

De vryheid, uit uw grond geboren,
O Grieken, wykt voor slaverny;
Demosthenes, gy laet u hooren...
Philippus zwicht... Athene is vry!
O schrik! wat vadermoordend handen
Bestaen, o Rome, u aen te randen?

Reeds glinstert 't yslyk moordgeweer...
Juich : Tullius ! uw taelvermogen
Verydelt Catilina's pogen,
En 't muiltziek monster is niet meer !

Wat zoet voel ik myn ziel doorstralen !
Daer zinkt al 't aerdsche weg voor my...
Bewoon ik dan de hemelzalen ?
'k Hoor niets dan Englenmelody !
Maer hoor hoe straks de orkanen loeijen !...
Dan, 't zy gy lief geluid laet vloeijen ;
Of schorre donders kraken doet,
O Toonkunst, gy kunt 't oor betoovren ;
Gy doet of driften 't hert verovren,
Of kalmte heerschen in 't gemoed.

.
Dat 's krygs gevloekte zegewagen
Een halve wereld doe vergaen ;
Dat plonderzieke noordervlagen
Onz' dierbren oogst vry nederslaen :
Daer waer de schoone kunsten bloeijen,
Zal haest weêr gul genoeg groeijen,
Het oorlogsvuer zyn uitgebluscht ;
Onze aerde en hare treurtooneelen
Herschapen zyn in lustpriëelen,
Waer vrede milde welvaert kust.

.
Het is met eene innige voldoening dat wy den zanger zulker liederen hier hebben vermeld : D'Hulster mag te regt der vaderlandsche jeugd als een gids van klassische voordragt aanbevolen worden.

Jan-Frans Willems wierd den 11 Maert 1793 te Bouchout, by Antwerpen, geboren, en overleed te Gent den 23 Juny 1846.

Van zyn twaelfde tot zyn vyftiende jaer woonde hy te Lier, waer hy zyne studiën voortzette onder de leiding van den advocaat Bergman. 't Was in die zoo vaderlandsche stad dat hy de liefde opvatte tot de beoefening dier vaderlandsche letteren, welke hy geroepen was eens aen den staet van vergetelheid te onttrekken, en zulks in den kring der leden van de destyds nog bestaende Rederykkamer der *Jeannettebloem*.

Van Lier (1) voerde Willems, in 1809, zyne huisgoden naer Antwerpen over, alwaer hy eerst het onderwyzersambt waernam, en daerna den post van stadsarchivist verwierf. Hy verbleef in de Scheldestad tot in 1830, toen hy, by het losbersten onzer omwenteling, zich gedwongen zag Antwerpen te verlaten, omdat hy, naer den zin van eenige kwaertfransche plaatszoekers, het nederduitsch wat al te veel verdedigd, en zich by gevolg aen *Oranjesgezindheid* pligtig gemaekt had (2). Eenige jaren daerna wierd hy ontvanger te Eecloo benoemd.

Het huidige Staetsbestuer deed hulde aen den man, wiens verdiensten schier geheel Europa wist op prys te stellen, met hem van Eecloo tot de bediening des amts van ontvanger der registratie der burgerlyke akten te Gent te roepen; Zyne Majesteit de Koning der Belgen, met hem tot ridder der Leopoldsorde te benoemen.

Willems trad het worstelperk en de letterbaen te gelyker tyd in : reeds in 1818, toen ons dierbaer Vaderland pas aen zyn doorgeworsteld lyden begon te herademen, dorst hy het bestaen, hy alleen, — want men had sedert het kwaert eener eeuw van geen nederduitsch meer gehoord, — zyne landgenooten op de waerde hunner moedertael bedacht te maken, en ze tevens ten stryde op te roepen tegen het Fransch, dat toen reeds onze nationaliteit begon te ondermynen.

Zyn dichtstuk *Aen de Belgen* is een gewrocht, dat even zoo wel getuigt van de verhevene stemming des schryvers hert, als van de schrandereheid met welke hy de nederduitsche snaren wist te drukken. Die ode, met eene tegenovergeplaetste vertaling en achtergevoegde aenteekeningen in 't fransch, verwekte den haet van eenige ontadelde Belgen, die, als getrouwe slaven, hunne ryke moedertael, tydens den bloei der wereldmonarchy, tegen de fransche verruild hadden. Willems wierd verguisd, bezwadderd, maer Willems gaf den moed niet op : er was eene innige stem die hem zeide dat hetgene hy deed wel was, en dat het kostelyk

(1) Volgens 's mans eigen getuigenis in zyn Belgisch Museum, jaer 1844, blz. 288.

(2) Belgisch Museum, 2de deel, blz. 395.

zaed hetwelk hy over zyn Vaderland strooide zich onder eenen weldadigeren zonneschyn zou ontwikkelen en vruchten teelen.

Zyne *Verhandeling over de Nederduytsche Tael en Letterkunde opzigtelyk de zuidelyke provinciën der Nederlanden*, welke te Antwerpen, in 1819, begon te verschynen, verwierf den lof zoo van in- als uitlandsche taelgeleerden. Onder zyne bewonderaers mogt hy den eenigen Bilderdyk tellen, die met hem vriendschappelyke betrekkingen aenknoopte, ja en ergens getuigt, dat de letterkundige briefwisseling van Willems hem steeds verkwikkelyk en dierbaer was (1).

Sedert de uitgave van dit doorwrocht werk, heeft de verdienstelyke man niet opgehouden voor de vaderlandsche tael- en letterkunde te yveren. Zyne *Mengelingen van vaderlandschen inhoud* (Antw., 1829, in-8°); zyn voortreffelyk dichtstuk *Maria van Braband* (Antw., 1828, in-8°); zyne zoo geestvolle beryming van ons Epos *Reinaert de Vos* (Eecloo, 1834, in-8°); zyne uitgave des oorspronkelyken teksts van dit meesterstuk, dat wy vry tegen de fabeldichten onzer naburen monsteren mogen (Gent, 1836, in-8°); zyn *Belgisch Museum* (Gent, 1837-1846, 9 boekdeelen in-8°); zyne uitgave van *Jan van Heelu* (Brussel, 1836, in-4°), en van *Jan De Klerck* (Brussel, 1839-1843, 2 boekdeelen in-4°), zyn, om van zyne *Elnorensia* met den heer professor *Hofmann van Falersleben* uitgegeven, en van eene menigte artikels in maenden dagbladen opgenomen, niet te gewagen, doorslaende bewyzen dat hy zyn brood in geene ledigheid geëten heeft.

Nog in 1846 wilde de brave man, schoon gebroken door den arbeid, eenen dienst aen onze opkomende letterkunde bewyzen; hy wilde voor haer doen wat Uhland voor de hoogduitsche, en Du Mersain voor de fransche letterkunde gedaen hadden, haer namelyk met eene verzameling van *oude volksliederen*, met oorspronkelyke melodyen, verryken. De eerste aflevering diens arbeids, de vrucht van eene twintigjarige nasporing, zag in 1846 te Gent het licht; de tweede lag ter pers, toen de onverbiddelyke dood den heer Willems aen de vaderlandsche letteren en aen zyne

(1) Zie Bilderdyk's brief aen C.-P. Serrure, van 13 Maert 1826, gedrukt in 't *Kunst- en Letterblad*, 1° Deel, blz. 47.

talryke vrienden kwam ontrukken, den 25^{en} Juny 1846, ten 7 ure 's avonds, in het 55te jaer zyns levens.

Men weet dat Willems niet alleen het meest bybragt om onze dierbare moedertael tot dien trap van eere op te voeren, welken zy thans bereikt heeft, maer dat hy tevens door zyne uitstekende kennissen welke hy ervan bezat, ongemeen veel bydroeg tot het tot standkomen van de eenparigheid in de spelling der landspraek. Hy schreef niet alleen zyne moedertael met een ongemeen gemak, maer ook de latynsche- fransche- en hoogduitsche talen : hy vertaelde uit het grieksch, italiaensch, spaensch, engelsch, Deensch, met een woord, uit byna al de levende talen van Europa. Om zyne uitgebreide kennissen in 's Lands geschiedenis wierd hy, den 22 July 1854, tot een der zes leden verkoren der koninglyke kommissie van Geschiedenis. Hy had niet slechts eene der belangrykste bibliotheken van Belgie over de nederduitsche letterkunde, maer daerby eene der rykste bibliotheken over de vaderlandsche Geschiedenis verzameld.

Op dat de lezer over 's mans talent zoo in proza als in dicht zoude kunnen oordeelen, halen wy hier aen : 1° zyne *vergelyking tusschen de nederlandsche en italiaensche Schilderschool*; 2° een uittreksel uit zyn gedicht : *Aen de Belgen*.

VERGELYKING TUSSCHEN DE NEDERLANDSCHE EN DE ITALIAENSCH E SCHILDERSCHOOL.

« Het is eene waerheid, by alle volkeren opgemerkt, door alle volkeren bevestigd, dat de mensch, in de beoefening der kunsten, zynen smaek niet enkel vormt naer de algemeene begrippen van schoonheid en voortreffelykheid, hem door de natuer ingegeven, maer ook, en wel voornamelyk, naer de omstandigheden, waerin hy zich geplacet vindt, de opleiding welke hem is te beurt gevallen, en het land dat hy bewoont. Is dit waer voor enkele personen, het zal ook op eene grootere schaal waer zyn voor gansche natiën. — Zoo zien wy de voorbeelden en meesterstukken der grieksche en romeinsche bytelkunst, op den italiaenschen bodem overgebleven, en door de eeuw van Leo X met zooveel geesdrift opgezocht en bewonderd, den krachtdadigsten invloed hebben op het vestigen eener byzondere school by de Italianen, krachtdadiger misschien dan de eigendommelyke gloeiende verbeelding, levendige geest, en aangeborene kunstmatigheid van dat volk.

» Aen de schilders van Rome, Florentie en Venetie behoort voorzeker de lof dat zy de herscheppers van den klassischen vorm en van den verheven

styl der ouden geweest zyn, toen Europa uit den nacht der middeleeuwen ontwaakte. Hun klimaet, hun godsdienstiever, de aenmoediging en ondersteuning van hunne vorsten en republieken, de overschoone natuer, in welker beschouwing zy dagelyks leefden, — alles werkte te samen om hunne school tot eene verbazende hoogte te doen opryzen, en hunne kunst de heerlykste vruchten te doen dragen.

» Wat het voorbeeld der oudheid by hen bewerkte, deed toevalliger wyze by ons de uitvinding van *Jan Van Eyck*. De olieverw mag men het byzonder eigendom van den nederlandschen kunstenaar noemen; op de meesterlyke behandeling van de olieverw, op het koloriet, rust geheel de roem onzer vaderlandsche school. Hetgeen de Italianen in vorm en omtrek, in hevalligheid en schoonheid der voorstelling zochten, vonden wy in kracht van uitdrukking, in gepaste verdeeling van licht en bruin, in waerheid van toon en kleur. Het hooge ideael, de dichterlyke wereld, behoorde misschien meer aan de bewooners der lachende boorden van den Tiber en den Arno, dan aan ons, die met gewoone natuer, ja met de nederlandsche natuer veelal te vreden waren. Want hoe zeer het dichterlyke talent van *Rubbens* of *Rembrandt*, van *Bakhuizen* of *Van de Velde*, in vele opzigten, niet moet onderdoen voor de beste gewrochten der Italianen, en ofschoon de Venetiaensche school, een *Caravaggio*, zyne navolgers, *Manfredi*, *Leonello*, *Spada*, *Guericino*, *Da Lento* en zoo veel anderen in de keus der modellen meer of min naer de Nederlanders overhellen, — zoo blyft het toch altyd waer, dat verbeelding aan gene zyde der Alpen, en afbeelding by ons, het voorname doel waren, naer hetwelk de kunstenaers van beide natiën op verschillende wyzen streefden. »

AEN DE BELGEN.

... Juicht, Belgen! juicht! gy zyt van Frankryk thans ontheven.

Europa heeft u weêr een Vaderland gegeven.

Uw regt herneemt ge, uw naem, uw roem en volksbestaen,

De Vryheid lacht u toe en moedigt u weêr aen.

Maer... nog ligt de oude deugd gedoken in het duister;

Ze is nog niet opgedaegd in haren vollen luister;

Gy hebt u niet ontdaen van 's buitenlanders list —

Door 't bloed van Waterloo niet alles uitgewischt. —

Wanneer een moeder van den afgesmeekten zegen

Des hemels, wederom een zoontje heeft verkregen,

Een kind, met pyn gebaerd en toch haer liefde en lust,

En dat zy 't op haer schoot met vreugdetranen kust:

Dan zoekt haer hopen oog, of in des lievlings trekken,

Het minnelyk gelaet des vaders is te ontdekken:

Of ze in het oog, den mond, het lachje van het kind,

Haer egâ afgemaeld — haer egâ wedervindt.

Zoo als die moeder doet, myn waerde Landgenooten!

Zoo doet het Vaderland met u, die, voortgesproten

Uit edel Belgenbloed, sints kort herboren zyt ;
Zy hoopt ook, nu gy 't hoofd beurt uit verdriet en lyden,
In uwe trekken die der vaedren te onderscheiden.
Zy vraegt of gy hun deugd, hun zeden, hunnen aerd,
Hebt uit den storm gered — 's Lands heiligdom bewaerd ?
Of de eer van Nederland ten vollen is gewroken,
En alle uw banden met den vreemdling zyn verbroken ?
Zy vraegt... en vindt, eilaes ! niet wat zy had verwacht :
Zy vindt den Belg niet meer gelyk aen 't voorgeslacht !
Want, liever dan zich ter ontslaving voort te spoeijen,
Gaet hy, op vryen grond, nog in der vreemden boeijen.
Hy bootst de Franschen na in weidsche pracht en prael,
In zeden, weeldrigheid ; miskent zyn moedertael,
Ja, wringt zyn spraeklid tot onvaderlandsche toonen,
En durft daerin — o smaed ! — zyn eigen Neêrduitsch hoonen.

.

Men wane niet, dat ik, door bitsen haet onstoken,
De letterbloemen wrake op franschen grond ontloken ;
Dat ik een tael versmaê die gansch Europa eert,
Die, waer beschaving huist, geacht wordt en geleerd ;
Waer ik Racines geest zoo dikwerf in bewonderde,
Waer Fenelon in preekte en Bossuet in donderde !
Neen, Belgen ! 'k min die tael, 'k breng haer myn hulde ook toe,
Maer 'k wil ook dat men de uwe en regt en hulde doe.
Het voegt u, Belgen ! niet voor anderen te wyken,
Uw' tael draegt van uw aerd de onloochenbaerste blyken.
Zy is uw eigendom, een ongeleende schat,
Die onuitputlyk heeft al wat de geest bevat.
Uwe ouders hebben die voor eeuwen reeds gesproken,
Haer regten voorgestaen of haren smaed gewroken.

.

O Belgen ! uw geluk is aen die tael verbonden :
Slaet uw geschichtrol op : waer gy uw regt geschonden,
Uw heil vertreden vindt, de landspraek vindt ge er by,
En haer verdelging steeds het doel der dwinglandy ;
Want, om naer eisch der kunst een moedig paerd te temmen,
Moet men, door 't slaefsch gebit, vooral zyn mond beklemmen :
Die kunstgreep is aen Spanje en Frankryk niet geweest,
In 't onderdrukken van den nederlandschen geest.

.

Zoo lang het fransche alleen door ons gekoesterd wordt,
Zoo lang men 't erflyk goed des voorzaets doet te kort;
Zoo lang zal ook de Belg der vreemden huerling schynen,
En wat hem eigen was, hoe lang hoe meer verkwynen.
't Verbasterd nageslacht zal dan, op dezen grond,
Den naem vergeten van het volk dat hier bestond.

Den kundigen en diepbetreurden man, dien wy als prozaschryver en als dichter door eenige zyner voortreffelyke lettervruchten hebben doen kennen, wierd, twee dagen na zyn overlyden, door een anderen uitstekenden dichter, door den onverbiddelyken dood ook onlangs uit ons midden weggerukt, het volgende treurdicht toegewyd.

OP HET OVERLYDEN VAN DEN HOOGGELEERDEN
LETTERKUNDIGEN HEER WILLEMS.

Multis ille bonis flebilis occidit.
HOR. LIB. I. OD. 24.

Hy is niet meer....! De schoonste bloem,
O Belgica, van uwen roem,
Eilaes! viel al te schielyk, heden
Van haren stengel afgesneden;
Terwyl zoo vaek oneël gewas,
Dat niemands hand begeeris las,
Op allen grond zoo weeldrig groeide,
En jaren lang onnuttig bloeide.
O dood, wat zyn uw slagen wreed!
Wat rampen sticht gy, wat al leed!
Waerom dit onverbidlyk woeden?
Waerom zoo menig hert doen bloeden?
Waerom die eerbiedwaerde vrouw,
Dat evenbeeld der liefde en trouw,
Zoo onverhoeds, o bittre, o blinde,
Ontrukt aen 't liefste wat zy minde?
Waerom der kindren lievend hert
Gedompeld in een zee van smert?
Waerom zoo vele vriendschapsbanden
In Belgie, in uitheemsche landen,
Verscheurd, en wee en rouw verwekt
Om 't lyk, door uwe hand gestrekt?
Waerom de Maegd van Leije en Schelde,
Ontbloot van haren gunsteling,
Die d'eerkrans rond haer schedel hing?

Zoo zuchtte ik, plotslyk overrompeld,
En in den diepsten rouw gedompeld,
Zoodra hier in der linnens stad,
Waer ik in dichtbespiegling zat,
De Maer; met roodbekretene oogen
Langs de ysren snelbaen toegevlogen,
Dit woord deed daevren in myn oor,
Gelyk een donderslag : « Hoor, hoor :
Uw Willems, uw geliefde, is heden
Aen eenen ysslag overleden.

Dan zweeg ik, afgemat van druk,
En peinsde : o wat is 't aerdsch geluk ?
Wat is de vreugd van 's menschen leven ?
Wat is de lof, den mensch gegeven ?
Wat is de naem, hoe wyd beroemd ?
't Is alles voor het graf gedoemd !
Zoo dacht ik aen des stervlings wegen,
Op d'ouden leunstoel neêrgezegen,
Verdiept in treurge mymering :
Toen my een sluimeren beving,
En langzaam door myn aedren vloecide,
En zachtjes myn gedachten boeide.
En in den slaep-scheen nevens my
De goddelyke Poëzy
In 't hagelwit gewaad te blinken,
En in myn oor haer stem te klinken.
Deez' stem, o ! zy was hemelsch zoet,
Als wen een zanger uit den stoet
Der Serafyns der stemme klanken
Doet galmen om den Heer te danken.
Zy sprak : « O dichter, zyt gy doof
Voor Christus leer ? Waer uw geloof.
Dit licht, dat steeds u moet geleiden ?
Welhoe ! gy treurt gelyk een heiden ?
Gy treurt als hy, die hooploos leeft,
En aen het slyk der aerde kleeft ?
Gy treurt, en moest u thans verblyden !
Wilt ge uwen vriend zyn heil benyden ?
De dood, 't is waer, ontroofde u hem ;
Gy hoort niet meer zyn liefdestem ;
Zyn hand zal de uwe niet meer drukken ;
Het melden van uwe ongelukken
Perst geen en traen meer uit zyn oog ;
Maer zyne ziel praelt nu omhoog ;

Aen aerde, en ramp, en smert ontheven,
Voer ze op naer Sions lentedreven,
Waer zy zich, altoos onverzaed,
In eenen vloed van wellust baedt,
By die godvruchte Vlaenderlingen,
Die myne gaven mild ontvingen,
En, door het vuer der poëzy
Ontvlamd, in eedle melody,
Met immer vlekkelooze tongen,
Den lof der vroomheid steeds bezongen.
O! kendet gy de onnoembre vreugd,
Het loon der vrygevochten deugd,
Die, na den stryd, door hem gestreden,
Uw' vriend in 't eeuwigzalig Eden
Omvat, doordringt, doorstroomt, o dan,
Dan zoudt gy voor den waerden man
Der harp een zegelied ontwringen,
En jublend 't Alleluia zingen.
Dan zou de vlam van 't reinste vuer
Uw ziel doen gloeijen van dees uer,
Om in de toekomst al uw krachten,
Al uw begryp, al uw' gedachten
Te wyden aen den duergen lof
Van Hem, die heerscht in 't hemelhof. »
Dus liet zy van haer honiglippen
De troostrede in myn herte glippen,
En, daer zy langzaam van myn zy'
Verdween, verrukte een harmony
Van zoet gekweel myn luistrende ooren,
Een vlaemsche zang van hemelkooren ;
En 't was me als of ik Willems' stem,
Verengeld in haer kracht en klem,
En zuiverheid, weêrgalmen hoorde,
— Die stem die my voorheen bekoorde,
Toen hy, in geestdrift weggevoerd,
Aen zyne dochters stem gesnoerd,
Die als de Philomela kweelde,
Terwyl haer hand op 't snaertuig speelde —
Met haer het *Stabat mater* zong,
En tranenvocht myn oog ontsprong.

'k Ontwaekte, als reeds de blyde galmen
Verstomden van die zegepsalmen.
Weg was 't gevoel der bange smert,
En stille vreugd huisde in myn hert.

Zoo komt een zachte zomerregen,
De duerbre gaef van 's Hemels zegen,
Wanneer de zon en bloem en plant
Verkwynen doet door fellen brand,
Aen plant en bloem en kracht en leven,
En frisschen luister wedergeven.

D. CRACCO.

Kortryk, den 27 Juny 1846.

Nauwelyks was het weerdige opperhoofd der vlaemsche letterkunde, de onvergeetbare Willems, ten grave gedaeld, of Ledeganck, de Gentsche zwaen, bezweek onder den last eener langdurige en smertelyke borstkwael.

Karel Ledeganck wierd te Eecloo, den 9 November 1805, geboren, en overleed te Gent, den 19 Maert 1847.

Als dichter beschouwd, mogen wy zeggen dat Ledeganck onder de beste zangers van ons Land prykt.

By al de onophoudelyke beslommeringen, die zyne opvolgelyke ambtsbedieningen onvermydelyk medebragten, vond Ledeganck nog tyd om de nederduitsche dichtkunst te beoefenen : vele jaren zyn verlopen, sedert de Maetschappy van Rhetorika, te Deynze, zyn gedicht op de Tooneelbeoefening, dat in de *Bloemen myner Lente* voorkomt, bekroonde. Deze eerste zegepraël, in den jeugdigen ouderdom van een en twintig jaren behaeld, was slechts de voorbode van grootere : Brugge en Thielt bekroonden hem, in den tusschentyd van een paar jaren, voor de gedichten op de Schilderkunst en de Linnenwevery; en toen het Staetsbestuer, in 1834, tot prysstof uitschreef een gedicht op de *Zegepraël van 's Lands onafhankelykheid en de lotbestemming des Vaderlands*, wierd ook hem de eerste prys toegewezen. Sedertdien liet hy de wedstryden aen jongere dichtoefenaren over, en handelde, naer ons inzien, daerin zeer wysselyk.

In 1839, verzamelde Ledeganck zyne verspreide gedichten, en gaf die in eenen bundel, onder den titel : *Bloemen myner Lente* (reeds hooger vermeld), uit. In de laetste jaren verschenen van hem opvolgelyk *het Burgslot van Zomerghem*, de *Zinnelooze* en

de Drie Zustersteden, welke werken, vooral het laetste, zynen dichtsterlyken roem ten top voerden. Andere zyner voortbrengselen, van verschillige verdienste, zyn in het *Nederduitsch Letterkundig Jaerboekje*, in het *Kunst- en Letterblad*, in het *Taelverbond*, enz. opgenomen.

Geen der bestaende vlaemsche dichters heeft dien eenvoudigen, ofschoon vaek zoo verheven zwier, die reinheid en duidelykheid van uitdrukking, die netheid van gedachten bereikt, die Ledeganck's gewrochten, afdrukken zyner schoone ziel, zyns krachtigen en deugdzamen karakters, zyns zuiveren godsdienstgevoels, onderscheiden, en dezelve, ook voor de mindergevorderden, verstaenbaer maken; eene hoedanigheid, welke niet immer met de zorg die zy verdient betracht wordt. In een woord : Ledeganck's werken zyn in alle opzigten klassisch, en by uitstek weerdig om jongen dichtoefenaren ten voorbeelde te worden aanbevolen.

Zoo vele schitterende bekwaemheden konden der aendacht van het Staetsbestuer niet ontsnappen : aen Ledeganck wierd door Koning Leopold een gouden eerepenning voor de uitgave van zyn dichtstuk op den *Vrede* toegekend; hy wierd benoemd tot lid van de kommissie tot onderzoek der ten wedstryde ingezondene verhandelingen over de Nederduitsche Spelling; en, by de instelling, in 1845, der toegevoegde leeraren by de Hoogscholen des Ryks, wierd hem ook die vereerende onderscheiding toegekend; by zynen dood lag het koninglyk besluit, waerby hy tot ridder der Leopoldsorde benoemd wierd, gereed, en moest alleen nog door de koninglyke handteekening bekrachtigd worden. Reeds sedert jaren lid der beroemde maetschappy van Nederlandsche Letterkunde, te Leyden, en van al de byzondere genootschappen des vlaemschen Vaderlands, kon een zetel in de Akademie van Belgie hem insgelyks niet ontsnappen, en welligt eerlang zou hy denzelven bekleed hebben. De Voorzienigheid beschikte er anders over. 's Mans stoffelyk overblyfsel is den dynsdag, 25 maert 1847, op hetzelfde kerkhof waer D'Hulster en Willems rusten, ter aerde besteld.

De opgave van eenige plaetsen uit Ledegancks *Drie Zustersteden* zal, denken wy, onze beoordeeling over den grooten vlaemschen dichter ten volle billyken.

I. UIT DEN LIERZANG AEN GENT.

En daerom, nu
Nog, min ik u,
O Gent ! gelyk een spruit van adellyken bloede;
Gelyk den ryksten diamant
In de eerekroon van 't Vaderland ;
Gelyk de schoonste telg, die 't schoone Vlaendren voedde.
Ik min u als 't gebloemt', dat in uw tuinen bloost,
En 'k juich, dat gy de wieg zyt van myn dierbaer kroost !

Doch, is het waer ?
Hangt een gevaer
U dreigend boven 't hoofd, verborgen onder roozen ?
En schoon ge er ligt mogt in vergaen,
Is 't waerheid, ziet gy 't achtloos aen,
En is 't u een vermaek, een slang aen 't hert te kozen ?
Is 't waerheid dat ge juicht by 't delven van uw graf ?
Dit alles zy niet zoo ! dit keere uw schutsgeest af !

Gy zyt geen spruit
Van 't lauwe Zuid ;
Gy zyt een kloeke telg van 't blonde en frissche Noorden !
En echter zegt men, gy bemint
De zoelte, die de zuidewind
Gelyk een stiklucht blaest uit zyn verpestende oorden,
En merkt niet, dat zy 't gras van Vlaendrens beemden schroeit,
Wanneer ze er aen het zwerk geen donderwolken broeit.

Men zegt, gy mint
Gelyk een kind
Wat Frankryks hoofdstad teelt van wufte grilligheden,
Van zingestreel en valsche pracht,
Van schynvermaek, en zwier en dragt,
Van wulpsche dartelheid en laf verwyfde zeden.
Men zegt, gy draegt haer juk als een geliefd sieraed,
En deelt den schimplach zelfs, waermeè ze uw landaert smaedt !

Men zegt, dat gy
De melody
Van eigen spraek miskent, om vreemden na te zingen ;
Dat gy uw gouden moedertael
Uit leeraerstoel en regterzael,
Als ruw en onbeschoft, misdadig laet verdringen,
En dat de dierbre, by de altaren biddend, zwygt,
Of slechts nog, ongetooid, ten stoel der waerheid stygt !

O! heeft dit schyn?
En kan het zyn,
Dat men van vryen grond naer uitheemsch juk wil vlieden?
Dat men aen andren wetten vraegt,
En willig vreemde kluisters draegt,
Als men geboren is om zelve te gebieden?
Als men op eigen erf een ongeleenden tolk,
Eene eigen tael bezit, het kenmerk van een volk?

Wie zulks bestond,
Die ondervond
Welhaest de gruwbre straf van die zich zelv' verdelgen:
Om 't magtloos poogen, schimp en spot
By 't nagestreefde vreemde rot,
En smaed by nagebuer en vloek by eigen telgen.
Want die geen onheil ziet in laffe bastaerdy,
Is veil voor vlek en schande, en ryp voor slaverny!

Geen ryker kroon
Dan eigen schoon!
De roos behoeft geen' glans van blakende robynen;
De malsche wei, geen' roozengaerd;
De blanke zwaen, geen' pauwenstaert;
De fiere boschmonarch, geen bont van hermelynen!
En wat behoeft het schoon der Maegd van Lei en Scheld'?
Gewis geen' vreemden tooi, die haer de leden knelt!

Daerom, o Gent!
Begryp in 't end',
Hoe 't Zuiden niets u biedt dan minderheid en snoodheid;
Dat ge in u zelv' den ryksten schat
Van voorspoed en van heil bevat;
Dat ge een geschiednis hebt, die glanst van eigen grootheid!
En dat uw gouden spraek reeds dan een' MAERLANT vond,
Toen aen den boord der Seine een nieuwe tael ontstond!

Daerom, gedenk
Den heiligen wenk
Van al wat u omringt. Blyf trouw aen uw verleden!
Blyf steeds uw' Vlaemschen oorsprong waard!
Wees Vlaemsch van hert en Vlaemsch van aerd!
Wees Vlaemsch in uwe spraek en Vlaemsch in uwe zeden!
Uw' roem en uw geluk vindt ge op dien weg alleen,
Met al de heerlykheid der dagen van voorheen!

En dan, dan zal
Men overal

U minnen als een spruit van adellyken bloede;
U, als den ryksten diamant
In de eerekroon van 't Vaderland;
U, als de schoonste telg, die 't schoone Vlaendren voedde.
Dan bloeit ge eens als 't gebloemt', dat in uw tuinen bloost,
En blijft ge, ô Gent! de roem, de zegen van uw kroost!

April, 1846.

II. UIT DEN LIERZANG AEN BRUGGE.

O langgevierde Maegd der rykste van de steden!
Nog draegt gy 't kenmerk van den adel om de leden,
Nog zweeft om u een strael des luisters van weleer;
Maer, ach! de hand des doods drukt loodzwaer op u neder,
Wel vind ik nog in u het schoone Brugge weder,
Maer 't levend Brugge, eilaes! niet meer!

Wat baet het, dat ge nog altyd
In Vlaendrens tuin gezeteld zyt,
Als u de grafelyke kroone
Van 't hoofd viel, en u liet als een versmade schoone?
Wat baet het, dat uw Hal op d'Oceaen nog ziet,
Als haer geen vreemde vlag meer groet of schatting biedt?
Wat baet het, dat gy praelt met ruime en weidsche straten,
Wanneer het volksgewoel ze lang reeds heeft verlaten,
En 't spichtig gras den grond bedekt van merkt en wyk?
Wat baet de heerlykheid der woonsten uwer grooten,
Wanneer en deur en raem zorgvuldig blijft gesloten,
Als lag in elke woon een lyk?

O! thans, thans zyt gy waerd beschreid!
'k Herhael het in de bitterheid
Des herten : zonder zuchtend rouwen
Kan geen gevoelig zoon van Vlaendren u beschouwen,
Daer gy van wat gy waert slechts schaduw zyt en spot.
En wat 's de reden toch van zulk een hachlyk lot?
Gy vielt niet door 't geweld van brandende oorlogswoede;
Gy vielt niet door een' slag van 's hemels geesclroede;
Maer, ach! het eergevoel van uw zelfstandigheid,
Uw' eigen Vlaemschen aerd hebt ge onbedacht vergeten;
Al wat gy dierbaerst hadt voor vreemden pronk versmeten;
En daerom zyt gy waerd beschreid.

En daerom is uw ryk vergaen,
Gelyk een veld van vruchtbaer graen,
Waerover 's hemels zegen dauwde,
Zoo lang 't de bouwheer zelf voor eigen teelt bebouwde,
En dat, wanneer 't diens zorg en kunde ontbeeren moest,
Met vreemd gewas bezaeid, door onkruid is verwoest!
En daerom heeft de slaep der dooden u bevangen,
Gelyk de schuchtbre maegd, wie vreemde tooisels prangen,
En rooven haer den bloei des levens voor 't gezigt.
O! waer' de twyfling hier veroorloofd! waer de naerheid
Des grafs, die u omringt, slechts schynbaer, — nog geen waerheid:
Och! waer' 't een sluimer, daer ge in ligt!

Welligt mag men dit hopen, want
Een blyde maer ging over 't land:
Zy meldde, dat ge op 't hooren noemen
Der namen uwer zoons, waerop gy fier moogt roemen,
Getrild hebt als een maegd, die uit den doodslaep schiet;
Zy meldde, dat de galm van Vlaendrens bardenlied,
Dien zonen toegewyd, uw ziel heeft opgetogen,
En weêr een' levensstrael deed schitteren in uwe oogen,
Dat ge u thans in pracht tot feestgebaer bereidt,
Om langverzuimde pligt en achtloosheid te boeten;
Dat gy de schim van een dier zonen wilt begroeten,
Op de eerzuil der onsterfelykheid!

O! zulks verzoet myn dichtersmert!
O! zulks verheugt my 't Vlaemsche hert!
Welaen, laet andermael u tooijen
In d'alouden gloor! Laet u met bloemen strooijen!
Versier uw gevels met tapytwerk, als gy plagt!
Laet d'achtbren gildenstoet heromgaen in zyn pracht,
Met al zyne eertrofeên, banieren en blazoenen!
Gebied den zegetoon van harpen en klaroenen!
Gebied den klokkenklank van elken torenttrans,
En laet het krygstuig die verzellen met zyn donder!
Nood heel het land ter feest, opdat het u bewonder'
In 't overschot van uwen glans!

Maer ga dit plegtig hooggety
Voor u niet zonder les voorby,
O uit den slaep ontwakend Brugge!
Zie op het roemryk kroost, dat gy thans viert, terugge,
En denk dat hem zyn Vlaemsche en onverbasterde aerd
Het spoor der glorie heeft gebaend en opgeklaerd;

Dat nooit zyn grootsch vernuft by vreemden heeft gebedeld,
Dat Vlaemsch beschavingslicht het brein hem heeft veredeld,
En dat op Vlaemschen grond geen kunstbron hem ontbrak;
Dat steeds voor 't vlaemsche schoon zyne eedle ziel ontblaekte,
En dat het nooit de tael der vaderen verzaekte,
Zelfs dan als 't tot de wereld sprak!

O! moest gy zulk een les versmaên,
Daer waer 't alras met u gedaen;
Dan ware uw levensvonk van heden
De laetste strael der zon, die wegzinkt naer beneden!
Dan wierdt ge in 't Vaderland den Vaderlande vreemd,
Gelyk een dorre heide in Vlaendrens malsche beemd. —
Doch neen, by 't zien wat eens uw vroeger zonen waren,
Zal uw vernieuwd geslacht hun grootheid evenaren,
En zoeken eigen heil in eigen deugd en eer,
En leenen u een' glans die nimmer zal verzwinden;
Dan moge ons nakroost Brugge eens niet slechts schoon hervinden!
Maer schoon en levend als weleer!

Mei, 1846.

III. UIT DEN LIERZANG AEN ANTWERPEN.

.
Dit 's, koningin der Schelde,
Wat myn verbeelding zag,
Den overschoonen dag,
Dat ik uw kroost beschouwde in 't lommer van den velde;
Den dag, waerop ik by den rand
Was neêrgezeten van uw strand;
Den dag, dat ik verrukt, in 't midden van uw zonen,
De tael der vaedren hoorde in onvervalschte toonen.
Zoo schittrend staet uw beeld geteekend in 't voorheen,
En leed het van 't verderf der tyden niet?.... o neen!

O neen! gy bleeft die schoone,
Die frissche telg van 't Noord,
Nog fier op haer geboort';
Gy siert nog steeds de kruin van uw driedubbele kroone
Van kloekheid, rykdom en van kunst.
Te trotsch voor gift van vreemde gunst,
Weet gy uw schatten steeds uit eigen grond te delven,
En zoekt de bron van heil nog immer in u zelve.
Uw grootsche kunstenroem, die luister uwes naems,
Uw zeden en uw tael zyn steeds nog louter vlaemsch.

Nog even als te voren
Dreigt gy des vyands magt
Met burgt en wal en gracht ;
Nog ryst daer boven u die hooggespitste toren,
Verbazend als een kunstgewrocht
Van reuzen, statig in de locht.
Nog draegt uw grond den last dier breede stapelbouwen,
Waerin de volkeren hun schatten u vertrouwen ;
Nog hebt ge uw handelbeurs, waerin uw rykdom zwol ;
Nog hebt ge uw tempelen, van kunstjuweelen vol !

En, even of het ryzen
Van uwe welvaertzon
Nog steeds in luister won,
Omringt gy thans uw wal met aerdsche paradyzen,
Waer lommerperk en dier en plant
Den lust u biën van 't Morgenland ;
En even of de kiel, gedragen door uw Schelde,
Niet spoedig meer genoeg langs hare golven snelde,
Hebt ge u een' weg gebaend tot aen Germanjes stroom,
Waerlangs uw handel zweeft op vleuglen van den stoom.

Doch wat zyn al die gunsten
Van stoflyk heilgenot
By 't onwaerdeerbaer lot,
Dat u beschoren blyft in 't schittrend ryk der kunsten !
Nog nooit is 's grooten meesters geest
Van uwe kindren wars geweest,
En thans veel min dan ooit ; want gy vermenigvuldigt
Nog immer in uw' schoot den kunstkring dië hem huldigt ;
En heden wyst gy fier op een vernieuwd geslacht,
Waer Rubens' ziel in gloeit met al haer scheppingskracht !

Bevoorregte en begaefde !
Uw kunstvermogen vond
Nog onlangs op uw' grond
Een andre bron dan die, waeraen ge u immer laefde ;
Een' morgen hoorde 't Vaderland,
Verbaesd, een' juichtoon aen uw' strand :
Het was een dichterkroost, dat in uw schoot ontwaekte.
Dat kroost, waerin de gloed van vroeger barden blaekte,
Zong liedren wonderschoon, als stemmen der natuer,
Als galmen, opgewekt door ingeschapen vuer !

O! laet hun maetgezangen,
Betoovrend als 't geschal
Der vooglen in het dal,
Myn heeschen gorgeltoon, myn staemlend lied vervangen!
Door hen worde in het pure goud
Der moederspraek uw lof ontvouwd!
Door hen uw roem verbreid tot 's aerdryks verste boorden!
Ik leg de cither neêr, verrukt door hunne akkoorden,
Den veegen hard gelyk, die 't voorhoofd buigt, en zwygt,
Zoo haest een scheller toon uit kloeker borsten stygt!

Juny, 1846.

Ter nauwernood had Ledeganck het Antwerpsche dichterkroost eene welverdiende hulde toegebracht en het tydelyke met het eeuwige verwisseld, of de geliefde volksdichter der Scheldestad wierd ook uit ons midden weggerukt.

Theodoor Van Ryswyck, den 8 july 1811 te Antwerpen geboren, stierf, in de zelfde stad den 7 Mei 1849, in den weinig gevorderden ouderdom van 38 jaren. In zyne jeugd vervulde hy het ambt van schryver by den Berg van Bermhertigheid. Maer, ofschoon aen die prozaïsche bediening verknocht, verhief zyn dichterlyke geest zich uit de stofkluisters en bragt zangen voort, die in Vlaemsch-Belgie gulhertig wierden toegejuicht.

Zyn eigentlyke roem echter ontstond uit het *volkslied*, waerin hy tot den huidigen dage op het vlaemsche taelgebied onovertroffen blyft.

Eenigen tyd voor zynen dood was hy, welligt door geestoverspanning, krankzinnig geworden. — Wy laten hier de opgave volgen zynen volledige werken, bestaende uit : 1. *Eigenaerdige Verhalen*; 2. *Eppenstein*; 3. *Antigonus*; 4. *Poëtische Luimen*; 5. *Dichterlyke Bespiegeling op het Onze Vader*; 6. *Godgewyde Gezangen*; 7. *Balladen*; 8. *Politieke Refereinen*; 9. *Volksliedjes*; 10. *Mengelingen*.

Van Ryswyck, die in der waerheid zingen mogt : *Myn leven is myn lied*, heeft zich zelve wonder wel afgeschetst in zyn

LIEDJE VAN DEN LIEREMAN.

Brave lieden, wilt me aenhooren,
'k Ben een arme liereman,
Die geen ander ambacht kan
En tot zingen werd geboren.
'k Zag wel tydig in 't verschiet
My van elke gunst verstooten;
Maer het noodlot had besloten,
En ik kreeg de gaef van 't lied.

'k Zat van myne kinderjaren
Ach! zoo zorgeloos en bly
Met het speeltuig aen myn zy;
'k Roerde stout aen al de snaren,
En als trotschheid my verstiet
Of verbastring my dorst hoonen,
Stemde ik daverende toonen,
En ik zong een krachtig lied.

Luid de waerheid op te zingen,
Met een vaderlandsch gevoel,
Bleef op aerd myn eenig doel;
Zag ik my daerom verdringen,
Huichlen kon ik echter niet;
Velen heeft er 't goud bewogen,
Maer, bezit ik geen vermogen,
Ik bezit de gaef van 't lied.

'k Zal aen 't lot niet eens verwyten,
Dat het een te zwaren last
Op myn schoudren heeft getast;
Ik weet in de lip te byten
Waer 't de drang des noods gebiedt;
En wat stormen rond my joegen,
Ik vond vryheid en genoeg
In het stemmen van myn lied.

'k Heb een gade met drie kleinen,
Needrig is myn huisgezin,
Waer ik 't schrael bestaen voor win;
Doch ik ruil myn refereinen
Voor geen gevel van graniet;
't Zingen blyft myn taek op aerde,
Schoon 't my nimmer schatten baerde,
En myn leven is myn lied.

Zyn dan eens door later neven,
Als ik, arme liereman,
Langer niet meer zingen kan,
Myne liedren aengeheven,
Waer me elkaër den roomer biedt,
Dan ligt zal me ook onder 't drinken
Wel eens voor den zanger klinken
Van zoo menig vrolyk lied?

Wy ontleenen hier aen zyne *Godgewyde Gezangen* een gedicht,
en aen zyne *Dichterlyke Bespiegeling op het Onze Vader*, eenige
plaetsen, die, naer ons inzien, bewyzen dat de beroemde volks-
dichter de dietsche lier ook op verhevene toonen stemmen kon.

LOFLIED AEN DE HEILIGE MAEGD.

Ik voel myn hert van aendrift jagen,
Om u myn danklied op te dragen;
'k Val met den engel U te voet.
Gedoog dat u myn lofzang nader',
O reine bruid van God den Vader,
Maria, wees gegroet!

Om uwe deugd en heilig leven
Werd 's menschen erfschuld weggewreven,
En Godes wraek had uitgewoed!
Na zoo veel eeuwen van verlangen,
Mogt gy den Messias ontvangen,
Maria, wees gegroet!

Gy, van wie de Profeten handelen,
Die plettrend op 't serpent moest wandelen,
o Telg van koninklyken bloed;
Die als een martlares moest lyden,
Maer in Gods gunst U bleeft verblyden;
Maria, wees gegroet!

Spande U Herodes list en lagen,
Gy hebt het Godskind hem ontdragen,
En het verborgen opgevoed;
Gy wildet in zyn noodlot deelen,
Om dat hy 's werelds ramp moest heelen,
Maria, wees gegroet!

Gy hebt uw' Zoon aen 't kruis zien sneven,
Gy hebt zyn zyde niet begeven,
In weerwil van der beulen stoet.
Trof 't zwaerd uw hert langs zeven zyden,
Gy zoudt alstoen niet feller lyden,
Maria, wees gegroet!

Nu praelt Ge in d'opperhemeltransen,
Gekroond met heldre sterrenglansen;
De maen ontleent van U heur gloed.
Van daer nog zendt Ge ons trouw en teeder,
Uw hulp in de verdrukking neder,
Maria, wees gegroet!

Wel zalig hy, die in de ellenden,
Een smeekeend oog naer U wil wenden,
Om uitzigt in zyn tegenspoed;
Gy weet wat jammer is en smerte,
En goedig troost Gy 't lydend herte.
Maria, wees gegroet!

Ach! laet het aen ons ziele baten,
Als zy deze aerde gaet verlaten,
En voor Gods troon verschynen moet;
Dat stervend onze koude lippen,
Ter uwer eer voor 't laetst ontglippen:
Maria, wees gegroet!

DICHTERLYKE BESPIEGELING OP HET ONZE VADER.

ONZE VADER DIE IN DE HEMELN ZYT!

Goede Vader! Magtig God!
Bron en oorsprong aller dingen;
Wien de toekomst en het lot
Van der eeuwen wieg omringt.
Luistrend naer uw hoog gebod;
Ach! hoe klopt ons dankbaer herte
Als wy, in het dal van smerte,
Met ellende en ramp in stryd,
Afgetobd en moê gekropen,
Daer steeds nog op mogen hopen
Dat Gy onze Vader zyt!
Als wy, eindloos diep gezonken,
Aen den lustkelk moê gedronken

En met tegenzin belaën,
't Zoekend oog ten hemel slaen,
Om het brooze te verzaken,
Met een overkropt gewis,
En een Godheid vinden waken
Die ons aller Vader is!
Troostvol dan zyn ons die stonden;
Zalig, zalig dan 't gebed,
Dat zich tegen 't leed verzet
En het onheil onzer wonden;
Dat in 't aeklig vergezigt
Ons weêr troostend tegenlicht.

Ja, nog heilryk in de ellende,
Voor den boozen sterveling,
Die slechts eens de blikken wendde
Uit het stof naer hooger kring,
En de Alvaderhand herkende,
Die het kranke menschdom sloeg
Om 't zyn heil te doen betrachten,
Die geen stervling ooit liet wachten,
Wen hy om genade vroeg.

Heilryk middel! sterke bede!
Ware magtspreuk! roerend woord!
Als men met geplooiden lede,
d'Aerdling tot den God van vrede,
't Hert door liefde als aengespoord,
Onze vader! zeggen hoort.

1.

GEHEILIGD ZY UW NAEM !

O eindloos onbegryplyk Wezen!
Door geene tong genoeg geprezen,
Noch door gezang naer eisch geroemd ;

.

Wie zou zich niet in 't stofzand buigen,
En zyne nietigheid betuigen
By 't denkbeeld van uw naem, o Heer!

.

Al wat uw godlyk Alvermogen,
Uit nacht en bajert heeft getogen ;
Wat op uw wil 't bestaen ontving,

Zal eeuwig uwen lof doen hooren,
Zoo wyd de verste zon mag booren,
Door d'eindeloozen scheppingskring.

Wanneer des vuerbergs hollen ronken,
't Azuer beslaen met smoor en vonken,
Wyl 't water kookt aen zynen voet;

Wanneer de lucht heur vlotte bergen,
Als om het zonnelicht te tergen,
Door heel den dampkring wentlen doet;

Wanneer de rukwind opgedreven,
Het eeuwenheugend woud doet beven,
Dat de aerde van de daevring zucht:

't Zyn de elementen die hun krachten,
Uw naem ter eer, te ontvouwen trachten,
O God van water, vuer en lucht!

Wat naem kan d'Uwen evenaren?
Wat denkbeeld zulke ontzetting baren
Dat er de ziel van beeft en rilt!

De stervling stort bedwelmd ter aerde,
Wanneer hy U naer eisch en waerde
In zyne beden staemren wilt.

Driewerf rampzalig die U vloeken!
Der eeuwen smert zal hun bezoeken,
Want schriklyk is uw naem, o God!

Vertroostend echter voor de zielen,
Die in aanbidding voor U knielen,
Verzaligt Gy het wrangste lot.

.

O baek voor zwakken en bedrukten,
Die hier in zonde en armoê bukten,
Door ramp en bitter leed geplaegd!

.

Vlamt herten, van ontzag doordrongen,
Looft Godes Naem met vuerge tongen,
En stort voor hem op 't aenzigt neêr;

't Heelal zal tot het eind der tyden,
Hem loven en gebenedyden,
Want driemaal heilig is de Heer!

2.

ONS TOEKOME UW RYK !

.
Heer! zoo eens de stem der zonden,
Weêr tot uwen zetel klom;
Wreek U dan toch in uw toren
In uw gramschap er niet om!
Want zoo Gy de booze daden
Van de kwaden na wilt gaen;
Wie dan zal er van het menschdom
Op deze aerde nog bestaen?
Ach! Gy zult om 't aental vromen,
Hoe gering het toch ook schyn';
Steeds de God van mededoogen
En onpeilbre liefde zyn.

.
Uw genade is onuitputbaer,
Als uw wil oneindig goed;
In geloof en liefde hopen
Zien we uw Aenschyn te gemoet :
Zien wy eens, hoe diep gezonken,
Hoe verkleefd aen 's werelds slyk,
Ons, van vlek en smet gereinigd,
Opgenomen in uw ryk.

3.

UW WIL GESCHIEDE OP DE AERDE ALS IN DEN HEMEL !

O Heer! uw wil
Is de eenge spil
Die 't alles houdt in 't leven;
Die, wat bestaet
En vorm en maet,
En aenzyn heeft gegeven.

.
Wy knielen, Heer!
Voor hem ter neêr,
En eeren uw besluiten;
In wat Gy doet
Kan niets dan goed
Den sterveling ontspruiten.

Slaet ons uw roê
Tot bloedens toe,
Gy zult de wonden heelen;
Gy wilt ons goed
Door tegenspoed;
Wy loven uw bevelen.

Uw vaste wensch
Is om den mensch
Een zalig eind te gunnen;
Wie zou, o God!
Uw streng gebod
Onschuldig lastren kunnen?

.

Geknielt in 't stof,
Moet elk U lof
En dank en hulde bieden;
En door 't heelal
Verkondigd, zal
Uw heilge wil geschieden.

Uw wil beval,
Toen 't groot heelal
Zich in een oogwenk baerde;
Uw wil geschied'
Waer Gy gebiedt
In hemel en op aerde.

Ja Heer, uw wil
Is de eenge spil
Die 't al in stand kan houên;
Die ons uw glans
In hooger trans,
Eens nader doet aenschouwen!

4.

GEEF ONS HEDEN HET DAGELYKSCH BROOD!

Wat zyn wy, trotschen dezer aerde,
Op eigen wil en krachten stout,
Wat steunen wy op rang en waerde
Op kostlykheên en blinkend goud...
Wat staen wy brallend rond te staren,
Als ofwy halve goden waren,

Aen wie noch tyd noch lot gebiedt?
En ach! wat zouden wy vermogen,
Gaeft Gy, o Heer! uit mededoogen,
Ons allen 't daeglyksch broodje niet!

o Vorsten, op uw purpren troonen!
Wat blikk gy uit uw schitterend hof,
Op de armen die in hutten wonen,
Als waert gy van een beter stof?
Gy zyt, als zy, uit slyk geschapen;
En moogt ge op 't fulpen kussen slapen,
Versierd met kunstwerk en kleinood;
Gy moet geknielt met de eigen klanken,
Als zy den zelfden God bedanken
Om 't zelfde stukje daeglyksch brood.

De vlinder aest op bloem en knoppen,
Waer hy zyn snoeplust aen verzaedt;
De graspyl aen de morgenddroppen,
Waerin hy tot den wortel baedt;
De Mamouth, 's menschen oog ontweken,
Graest in nog ongekende streken,
En scheert geheele weiden bloot;
En 't krekeltje, aen de rots gehangen,
Blyft voedsel van den God ontvangen,
Die 't menschdom spyst met daeglyksch brood.

o Eeuwige! die 't al doet leven,
Die al wat is het aenzyn gaeft;
Die boom en bloem blyft wasdom geven,
En mensch en dieren voedt en laeft!
Hoe zullen onze zwakke klanken
U voor die eeuwge gift bedanken,
Dien waerborg tegen ramp en nood?
Wat zal het aerdryk U vereeren,
In tegenwaerde, o Heer der heeren!
Van 't mild geschonken daeglyksch brood!

Wel hem! die, vreedzaam neêrgezeten,
Zich na zyn werктаek spyst en voedt;
Den last zyns arbeids kan vergeten,
Voor versche kracht en nieuwen moed:
Die om den bloei van kroost en gade,
En pracht en overhoop versmaedde,

En wat het lot aen andren hood ;
Die in vermaek als in ellende,
Gods milde vaderhand herkende
By elken beet in 't daeglyksch brood :

Die aen zyn kind een vast betrouwen
Op 's hemels milde gunst beveelt ;
Het vroeg de handen saëm leert vouwen,
Tot hem die ons behoeften heelt :
O ! die zal in zyn levensdagen,
Zich van geen bitterheid beklagen,
Al drukt hem 't lot zoo zwaer als lood !
Hy ziet Gods hand den nooddruft wegen,
En zet, hoe bitter ook verkregen,
Geen zuren beet in 't daeglyksch brood.

Wee hem ! die in 't genot verslonden,
Tot aen den gorgel vol gepropt ;
Wiens hert aen 't brooze vast gebonden,
Nooit voor zyn medeburger klopt :
Die d'armen hongrig hoorde smeeken ;
En hem geen kruimel toe wou steken,
Hoe men hem ook in Gods naem kloeg ;
De Heer vraeg' hem hy 't reekninggeven :
« Waer is het overschot gebleven,
» Daer de arme in mynen naem om vroeg ?

» Dat méer, dat u niet toebehoorde,
» En dat gy voor de honden smeeft ;
» Waerdoor ge uw' armen broeder moorde
» Die koude, dorst en honger leed ?
Ach ! wat zal hy dan kunnen uiten ?
Hy zal de hel zien opensluiten,
Waer hem de ryke vrek verwacht,
Die met de rood geblakerde oogen,
Den armen Laesrus in den hoogen
Naest God beschouwt in morgendpracht.

Ach, of de mensch zyn armen broeder,
Meer broederliefde in 't herte droeg',
Hem hulpvol toetradе als zyn hoeder,
Wen hy van ramp en armoê kloeg !
Hoe zou de Heer der Engelscharen
Aenminnig op zyn kindren staren

Van achter 's hemels lichtgordyn!
Hoe vreedzaam zou de ellendling leven!
En 't brood den bedelaer gegeven,
Zou nimmer hard om byten zyn.

o Gy! die alles teelt en zegent,
Het al tot ons bestaan bewaekt;
Die lavend op onze akkers regent,
Wanneer de veldoogst kwynt en kraekt;
Die 't beekje door de rots deelt schieten,
Het langs de velden leerdet vlieten,
En d'oceaan in boeijen sloot;
Wien mynbergslaef en magtige eedlen,
In kuilen en op troonen, beedlen
Om 't zelfde stukje daeglyksch brood:

Ach! of uw woord, het brood der zielen,
Ons spyzen mogt tot in den dood!
Eerst daerom moet de stervling knielen.
Dit is het zaligmakend brood,
Dat ons het herte kan versterken
In de oefening der liefdewerken,
Waervoor Gy ons den hemel biedt —
Heer! die ons heden, die ons morgen,
Des lichaems nooddrift wilt bezorgen,
Vergeet ons hongrig zieltje niet!

5.

VERGEEF ONS ONZE SCHULDEN, GELYK WY VERGEVEN ONZEN SCHULDENAREN!

Broeders! komt, de wraek geblust
In het boos gemoed;
Komt, elkaer in vrêe gekust,
En voor 't kwaed geboet.

't Leven is zoo kort en broos,
Om 't door haet en nyd
Te verbittren voor altoos,
Tot ons ceuwig spyt.

Vrede, trouw en broedermin,
Zy ons eenigst doel,
Met een overzetbren zin
En een rein gevoel.

Wie geen' vyand hebben wil,
Heeft den Heer tot vrind;
Wie in twist leeft en geschil,
Is in 't kwaed verblind.

Draegt getroost het ongelyk,
Soms u aengebragt;
En gy hebt op 't aerderyk
't Paradys in pacht.

Loont het kwaed, u toegestierd,
Doet uw' vyand wel,
En uw handel zegeviert
Over dood en hel.

Toen Gods zoon op Golgotha
Aen den kruispael hing,
En ons misdaên ten genâ,
Schandig sterven ging :

Toen de zonne taende en kloeg,
En de hemel kreet;
Toen de bliksem huilend joeg
En het aerdryk spleet :

Toen de Heiland werd bespot,
Druipend van zyn bloed;
Bad Hy om genade aen God
Voor zyn' beulenstoet :

Riep hy in het bangst van 't leed,
God, zyn Vader, aen —

» Vader! ach, geen hunner weet
» Wat hy heeft gedaen!

» Omgeleid door snood bedrog,
» Dat hun heeft ontzind :

» Heer! vergeef, vergeef hun toch,
» Want zy zyn verblind. »

Kristnen! doen wy ook als Hy,
Die ons 't voorbeeld gaf;
Vragen wy voor leed en ly'
Nooit vergoeding af.

Wie op aerde bermhertig is,
Dien ontfermt de Heer;
Die daelt met een rein gewis
In den grafkuil neêr.

.

LEID ONS NIET IN BEKORINGE!

o Heer! de werken uwer handen,
Verloochnen wie hun 't aenzyn gaf;
Verdwalen willens blind en laf
En huichlen met de dierste handen,
En staen zich aen den geest der duisternissen af.

.

Wie is er voor uw alziende oogen,
Van schulden vry, van vlekken rein?
Blyf met onze onmagt steeds bewogen,
En gun ons toch uw mededoogen,
o Aller schepslen Heilfontein!

De grove schuld van d'eersten vader,
En 't doodlyk kwaed er uit ontstaen,
Is op het nakroost neêrgeslaên;
Vloeit ons door ingewand en ader,
En zet ons zwakke ziel tot zonde en euvlen aen.

Sterk ons, o Heer! door uw verkloeking,
Help ons op het heilpad voort;
Leid ons nimmer in verzoeking,
Daer het kwaed ons zoo bekoort.

Noch beproef ons zwakke harten
Niet te midden van de schuld;
Leer ons iedren aenval tarten,
Die, in valschen schyn gehuld,
Ons des levens rampkelk vult.

Om de smert, voor ons geleden
Aen het kruis op Golgotha,
En den stryd voor ons gestreden,
Gun' Gy, op ons smeekgebeden,
Toch ontferming en genâ!

Want, hoe diep in 't kwaed gewikkeld,
Hoe de duivel ons bedroog,
En nog steeds tot misdoen prikkelt,
Houden wy het smeekend oog
Toch gestaêg naer U omhoog.

Magtig wezen !
Nooit volprezen ;
Ja, wy vreezen
U by 't plegen zelf van 't kwaed.
Aller Vader !
's Levens ader,
Treed niet nader,
Wen uw toorn in vlammen staet.

Sla uw oogen,
Uit den hoogen,
Diep bewogen,
Op ons magteloosheid neêr ;
Ja, verwyt ons,
En kastyd ons ;
Maer en leid ons
In verzoeking niet, o Heer !

7.

VERLOS ONS VAN DEN KWADEN.

Er zyn aen den mensch, by den ingang van 't leven,
Twee wezens, ten gids naer zyn doelwit gegeven ;
Die van zyne wieg af, door lust en getraen,
Met hem door het hobbelig levenspad zweven,
En tot aen het graf zyne zyden beslaen.

Twee geesten, die hem zyne driften ontsteken,
En zigbaer door ieder gelaetsteeken spreken ;
Die, deelend in wat hem berouwt en verheugt,
Het rustlooze zieltje verharden en weeken,
In wedstryd tot pleging van euvel of deugd.

Twee magtige geesten, een booze en een goede ;
Een geest, die uit wanhoop en misdaden broedde,
En ons in het schandpad der ondeugden trekt ;
En ander, die ons tegen 't onheil der woede
Van d'eersten tot schild en bewaerder verstrekt.

Afzigtlyk en vuil, en verzengd is de kwade ;
Hy slaet onverpoosd onze zwakheden gade,
Met toovrende blikken en lokkenden stand ;
En dryft ons en dringt ons tot schande en tot schade,
En geeft ons den leiddraed der hel in de hand.

De goede, is een wezen zoo rein als de stralen.
Die 's ochtends vertroostend op 't aerderyk dalen ;
Hy noopt ons met engelenlach op 't gelaet,
Ons heil in het oefnen der deugden te halen,
Den Heiland ter eer, en ons zieltje te baet.

.

o Engel! bewaek ons, voorkom ons verdwalen ;
En poogt weêr de hel om ons over te halen,
En biedt zy ons rykdom en pracht en genot ;
Herinner ons aen het genot zonder palen,
't Genieten des aenschyns van d'eeuwigen God.

.

Bekoort ons het schitteren van prangende kroonen,
Het donzig fluweel van der magtigen troonen ;
Wil ons dan, Beschermgeest, het needrig gelaet,
Den doornenkrans, rietstaf en spotmantel toonen
Van Hem, die den hemel en de aerde beslaet.

Almagtige! zie op uw lydende panden ;
Wy knielen, wy vouwen de bevende handen,
Versterk onze ziel in de neiging naer 't goed,
Ontvang onze beden als zoenofferanden,
Op dat ons Uw geest voor het kwade behoed'!

Bezoek vry ons lichaem met kwalen en plagen,
Maer berg onze ziel voor de satansche lagen,
o God! die heur oorsprong en evenbeeld zyt ;
En mogen wy ooit eene gunst van u vragen ;
Dat Gy ons dan steeds van den kwaden bevrydt!

AMEN.

Pieter Konstant Comeyne wierd den 22 July 1784 te Veurne (West-Vlaenderen) geboren, en overleed den 29 July 1850 in zyne geboorteplaats. Van zyne kinderjaren af voelde hy zich door eene onwederstaenbare drift tot de studie aangedreven, en zocht die drift op alle mogelyke wyze te voldoen. Hy was nauwelyks zeven jaer oud, toen hy zyne moeder verloor, en deze rampspoedige gebeurtenis maekte van den jongen Comeyne eenen dichter.

Eene al te vroeg verkregene stiefmoeder dwong hem alras de school te verlaten, en het ambacht zyns vaders, het suikerbakken,

aen te leeren. « Tot verpoozing zyns arbeids, — zegt de schryver zyners levensschets, aen wien wy deze omstandigheden ontleenen, — betreurde de jeugdige dichter zyne teêrgeliefde moeder in vloeiende dichtjes, de gevoeligste die misschien ooit uit zyne veder zyn gestroomd. »

Eene verzameling zyners gedichten, die hem in de laatste maanden zyns levens onledig hield, verbleef, by zyn overlyden, in de handen zyners familie, en is, zoo wy vermeenen, tot den dag van heden onuitgegeven. Hy wierd meermalen in letterkundige wedstryden bekroond.

Dat Comeyne een opregt kristen, een man van strenge zeden, was, getuigen zyne menigvuldige nagelatene schriften; ook is het in godsdienstige en zedelyke bespiegelingen, dat hy het meest heeft uitgemunt. Ten bewyze hiervan strekke de aenvang van zyn gedicht : *Des Heilands Geboortefeest* :

Rys, rys, o Bethlehem ! dos u in praelgewaden,
Geboren is die God waerop uw heil berust !
Neen, 't is geen God met kroonsieraden
Die op een gouden praelbed rust.
't Is Jesus, God en Mensch op hooi en strooi, omwonden,
Een needrig kind gelyk, ten zoen van 's werelds zonden.

Eugeen Zetternam (Joost-Joseph Diricksens) wierd den 4 April 1826 te Antwerpen geboren, en overleed aldaer den 10 October 1855. De vlaemsche zaak heeft in hem eenen harer vlytigste voorstanders verloren. Zetternam gaf menigvuldige prozawerken in 't licht, die, over 't algemeen, van menschenkennis en geest van opmerkzaamheid getuigen, ofschoon over enkele zyners schriften eene al te sombere tint, die den lezer somtyds pynlyk aendoet, verspreid ligt, en een derzelve, volgens zyne eigene getuigenis, niet behoorde uitgegeven te zyn.

Wat Zetternam vooral tot eer verstrekt, is, dat hy tegen den vreemden invloed onophoudelyk te velde trok, en in zyne schriften, die echter, onder betrek van taelkunde, veel te wenschen laten, de regten der moedertaal met eene vaderlandsche hardnekkigheid heeft verdedigd.

Jan-Baptist Courtmans wierd den 21 April 1811 te Berlaere

(Oost-Vlaenderen) geboren, en overleed te Lier (provincie Antwerpen), den 2 Juny 1856.

Courtmans nam opvolgelyk het onderwyzersambt waer te Overmeire, te Gent en te Lier, een vak waerin hy zeer ervaren was en groote diensten heeft bewezen, zoo als ettelyke der schoolboeken, door hem in 't licht gegeven, het duidelyk bewyzen. Deze schoolboeken beloopten ten getalle van vyf- en vyftig! Wy vergenoegen ons de byzonderste hier aen te halen, en vooreerst de heruitgaven van min of meer belangryke Noord-Nederlandsche werken, als daer zyn : *Aenleiding tot de Nederlandsche Spraakkunst*, naer Anslyn; *Handleiding tot den Nederlandschen Styl*, naer Beijer; *Woordenaafleidkunde*, naer Lulofs, en meer andere. — Naer het Hoogduitsch : *Disterwegs aenvankelyk Onderwys*; *Honderd kleine Vertellingen*, naer den kanonik Schmid, enz. — Werken van eigen opstel : *Kleine Diergaerde voor Kinderen*, 2 deelen; *Robert-de-Vries*, historisch tafereel; *Handboek voor de Spelling*; *Praktische Spraakkunst*; *Kleine natuerlyke Historie voor Kinderen*, 3 deeltjes; *Redevoeringen en meer losse stukjes voor prysuitdeelingen*, en meer andere.

Zyn laetste werk, verschenen in 1855 en door deskundigen geprezen, is getyteld : *Leerwyze om door middel der bybelsche Aerdrykskunde aen de meergevorderden in de lagere scholen de beoefening der gewyde en ongewyde Geschiedenis aengenaem en gemakkelyk te maken*.

Het dient hier opgemerkt, dat Courtmans al zyne schriften in eene zuivere tael van klassischen vorm, zonder overdrevene styfheid, heeft weten in te kleeden.

Ongeveer twee jaren na het overlyden van Zetternam, verloor de Scheldestad een anderen prozaschryver, die tevens de dietsche dichtkunst heeft beoefend.

Pieter-Frans Van Kerkhoven wierd in 1818 te Antwerpen geboren, en overleed in zyne geboortestad den 1 Augusty 1857, ten gevolge eener teering, die hem zeven maenden lang aen de smertsponde gekluisterd hield. *Daniel Jaek* of *een arm huisgezin*, en *Fernand de Zeeroover* worden voor zyne beste romans gehouden. Alhoewel men Van Kerkhoven meer verdienste als romanschryver dan als dichter toekende, was hem echter de tael

der poëzy geenszins vreemd : zulks bewyzen zyne bekroonde *Jakob Van Artevelde* en *Karel-de-Stoute*, alsmede de door hem in dicht gestelde vertaling van den derden zang van *Dante's Inferno*.

In den loop deszelfden jaers 1857 onderging de nederduitsche letterkunde nog andere aanmerkelyke verliezen : wy bedoelen de heeren J. B. Van Peene, G. D. Moke, en P. Behaegel.

J. B. Van Peene, burgemeester, oud-notaris en oud-voorzitter der maetschappy van vlaemsche letterkunde : *Blancefloer*, te Assenede (Oostvlaenderen), wierd, uit hoofde zynen langdurige diensten, ter gelegenheid der 25^e verjaring van 's Konings troonbestyging, tot ridder der Leopoldorde benoemd.

Van Peene toonde zich steeds een yverigen en verdienstelyken beoefenaar der moedertaal, welke hy hertogtelyk lief had. Een zynen zonen, die van hem de liefde voor de dierbare moedertaal scheen aangeërfd te hebben, wierd te vroeg aan de nederduitsche letterkunde ontruk : hem was het beoefenen der dichtkunde inzonderheid, eene geliefkoosde bezigheid, en de stukjes, welke wy van den jongen dichter gezien hebben, getuigen van zynen ongemeenen aanleg in het vak.

G. D. Moke, bibliothekaris, oud-onderwyzer en kostschoolhouder, opvolgelyk te Brugge en te Gent, vader van den beroemden franschschryvenden letterkundige van dien naem, heeft zich als vlaemschen taellofenaar voordeelig bekend gemaakt door eene *nederduitsche Spraakkunst, getrokken uit die van den heer Weiland; bij vragen en antwoorden opgesteld* (1).

P. Behaegel, oud-bestuerder der kostschool te Thourout (West-Vlaenderen), heeft verschillige spraakkunsten uitgegeven, die, naer de getuigenis van vader Willems zelven, bewyzen, dat de Thouroutsche kostschoolhouder geen onverdienstelyk taalkundige moest genoemd worden.

Hy was, om zoo te spreken, de belhamel van het klein getal west-vlaendersche *protestanten*, die tegen de spelling der taalkommissie onophoudelyk, maer te vergeefs, te velde trokken.

(1) *Gent, bij Jofv. Mestre, boekhandelaarster-Uitgeefster, in de Veldstraat, n.º 16. — 1827.*

Frans De Vos wierd in 1793 te Caprycke (Oost-Vlaenderen) geboren, en overleed plotseling den 22 April 1859, te Yperen, waer hy destyds het ambt van agent der schatkist bekleedde.

In zyne verschillende bedieningen, als ryksambtenaer, te Ninove, te Brugge, te Caprycke, te Gent, te Lanaken (Limburg), te Kortryk, te Dinant (Namen), en eindelyk te Yperen, toonde hy zich steeds eenen onvermoeibaren beoefenaer en hoogschatter der moedertaal, die hy met eene voorbeeldige zuiverheid schreef.

Zyne artikels in *de Eendragt* en zyne bydragen in het *Gentsch Jaerboekje*, — welke laetsten voornamelyk in fabelen bestaen, die zich veelal door bondigheid en diepen zin onderscheiden, — getuigen van 's mans keurige en gelouterde voordragt, als prozaschryver en als dichter. Derhalve dunkt het ons niet onbelangryk hier een zyner gedichtjes, tot een staeltje van zynen dichterlyken aenleg, aen te halen :

TEGENSTELLING.

Wanneer, des nachts, in 't angstverwekkend donker,
Een ryzig spook, met vlamrend ooggeflonker,
U grynzend in 't bestorven aenzigt staert,
De muren-rond en om uw sponde vaert,
Wat doodschrik heeft u 't bloed teruggedreven? —
't Is enkel droom : een schaduw doet u beven!
Treed, schroomloos toe, en 't geen ge afschuwlyk vindt,
't Verbazend spook, het reuzenbeeld... verzwindt.

Zoo schittren in begoochelde oogen
By 't volk, door ydlen waen bedrogen,
Veel trotschaerds, overgroot in schyn,
Die, nagespeurd, slechts dwergen zyn.

Ziet gy den berg ginds, dien de wolken overdekken,
Als om zyn spitse kruin aen 't vorschend oog te onttrekken!
Zacht is zyn helling, ligt bereikbaer schynt zyn top; —
Stap moedig dan, klim voort, zyn breede flanken op!
Gy schoorvoet, wykt te rug en staet vermoeid te hygen;
Gy staroogt, duizelt en ziet af van 't lastig stygen;
Ge ontwaert nu, rustend, eerst dat, hoe men hooger klim'
De bergkruin zich verliest in de ongenaekbre kim.

Zoo treedt een groote Geest, als met een wolk omgeven,
Steeds matig, onverwaend, bescheiden, voor ons oog;
Doch peil dat diep vernuft, verstout u 't na te streven,
't Bedwelmt uw zwak begrip en ryst thans hemelhoog.

DINANT, herfstmaend 1851.

N. B. — Dit stukje is eene onvrywillige herinnering aen het gedicht *Grootheid* van den onsterfelyken Bilderdyk (Poëzy, 2^e deel, bl. 210), alwaer hetzelfde denkbeeld meer uitvoerig en, het spreekt van zelf, onvergelykelyker beter behandeld is. Hiermede hoopt de schryver wegens deze proef van letterdievery te zullen vrygesproken worden. F. D. V.

Pieter-Jan Renier, kantonale schoolopzigter van het lager onderwys voor het schoolgebied Kortryk, en vroeger, gedurende zeven-en-veertig jaren, onderwyzer en kostschoolhouder te Deerlyk (Westvlaenderen), zyne geboorteplaets, overleed aldaer den 29 Augusty 1859, in eenen gezegenden ouderdom.

Renier behoorde door zyne eerste dichtproeven tot het rhetorikale tydperk der vlaemsche letterkunde, en behaelde een groot getal pryzen in de wedstryden van dien tyd en zelfs naderhand. Hertstogtelyke beminnaer en onvermoeibare beoefenaer der moedertaal, gaf hy, behalve verscheidene schoolboeken, eenen vry uitvoerigen dichtbundel in 't licht; doch de taek die hy inzonderheid op zich nam, was het verveerdigen van *fabelen* voor de jeugd, vooreerst by navolging, byzonderlyk van Lafontaine; vervolgens ook naer eigene vinding; en die taek wierd door hem met zulk een goed gevolg volbragt, dat aen zyne verdichtselen (iets tot dan toe ongehoords in de dietsche letterkunde), de eer te beurt viel een tiental uitgaven te beleven.

Aen Renier wordt, als dichter geene hooge vlugt toegekend; maer al zyne dichtwerken onderscheiden zich door zuivere zedeleer en echten godsdienstzin, om welke reden wy ze voor de jeugd zeer geschikt achten. Zy zyn te wel bekend, dan dat wy er hier eenige uittrekken zouden van geven.

Prudens Van Duyse wierd den 17 September 1804, te Dendermonde, geboren, en overleed plotseling te Gent, op 13 November 1859; alwaer hy het dubbel ambt van Stads-Archivist en van leeraer der kunstgeschiedenis by de Akademie van beeldende kunsten bekleedde.

De tyding van dit zoo schielyk als rampspoedig verlies verspreidde zich met bliksemsnelheid onder de bevolking van Gent, en trof er elken echten Vlaming met eene smertelyke aendoening. Nog denzelfden dag vloog de zwartgeveugelde mare met de droeve tyding den lande door, om elk vaderlandminnend, voor tael en kunst gevoelig hert met weedom te vervullen. En uit wal en veld steeg de treurkreet op : *Eilaes! Prudens Van Duyse is uit ons midden weggerukt! de nederduitsche letterkunde verliest in hem een harer schoonste sieraden; de vlaemsche zaak eenen harer heldhaftigste stryders!* — Zy die met den voortreffelyken burger, den edelen menschenvriend, den grooten Dichter, in vriendschappelyke betrekkingen waren geweest, konden hun innig spyt niet wederhouden, en boezemden hunne bittere droefheid in redevoeringen of in rouwgezangen uit.

Prudens Van Duyse behoorde tot eene achtbare burgerfamilie. Zyn vader, Joseph, zag het eerste daglicht te Kieldrecht, in den jare 1764 en stierf in 1831 te Dendermonde, in welke stad hy langen tyd de geneeskunst met onderscheiding heeft uitgeoefend.

Van jongs af voelde Prudens zich door een hevigen drift naer geleerdheid aengespoord : welke drift hem scheen ingeplant te zyn door zynen vader zelve, die insgelyks de fraeije letteren liefkoosde en de dichtkunst beoefende, zoo als het blykt uit zyn gedicht : *Aen het vaderlandsch wapenoefenend genootschap der moedige jongheid, te Kieldrecht*, in 1787. Hy bestierde zelf de eerste stappen van zynen zoon op het gebied van kunst en letteren, zoo als deze het ergends getuigt :

Hy leerde vlaemsch my en latyn ;
Hy leerde me eerlyk man te zyn (1).

Vader Van Duyse vergenoegde zich echter niet zynen zoon in 't vlaemsch en in 't latyn te onderrigten ; immers deze zingt op eene andere plaets zyner gedichten :

(1) *Vrolykheid*. — Myn vader zaliger.

In 't lustpriëel des tuins
In dit gezegend oord, waer Vader 't schoon vertolkte
Van Feith en Helmers en Racine, en menigmael
Voor myn nog jeugdig brein Euclides' kunst ontvolkte,
En elken sluijer hief van Roomsche en Grieksche tael (1).

Aldus door vaders zorg ter bane van tael- en letterkunde opgeleid, begaf Prudens zich, nauwelyks zeventien jaren oud, naer de beroemde Hooghschool van Leuven, om er zich op de studie der regten toe te leggen. Hy volgde er eenigen tyd de lessen, en voltrok vervolgens zyne studiën ter Hooghschool van Gent, waer hy, den 14 Augusty 1832, den graed van doctor in de regten verkreeg.

Alhoewel zyn schitterend vernuft en zyne ongemeene welsprekendheid hem eene luisterlyke loopbaen voorspellen mogten, verliet niettemin de jonge advokaet welhaest de pleitzael, — waer hy slechts éene zaak had verdedigd en gewonnen, — om zich aen het beoefenen der dietsche poëzy toe te wyden.

Nadat Van Duyse eenige jaren had doorgebracht in zyne geboortestad, waer hy de ambten van *Archivist* en *Bestierder der Akademie van Teeken- en Bouwkunde* bekleedde, keerde hy, ten jare 1837, naer Gent terug, en verkreeg er de plaets van *leeraer der oude talen*, by het stedelyk Atheneum, welke bediening hy echter niet lang vervulde, dewyl hem reeds het jaer nadien het bestuer der archieven van Gent, en later het leeraerschap der kunstgeschiedenis by de Akademie dier stad, wierd toevertrouwd.

Ondanks zyne drukke ambtsbezigheden, wist Van Duyse echter den tyd te vinden om de dichterharp te slaen. Reeds had hy menig gedicht geschreven, een paer bundels in 't licht gegeven, en in letterkundige wedstryden herhaelde malen den eerelauwer geplukt.

In zyne eerste dichtproeven, ten jare 1821 verschenen, geeft de de zeventienjarige jongeling alreede blyken van zynen ongemeenen aenleg tot der bardenkunst, waerin hy later als meester zal pryken.

Ten bewyze hiervan strekken de volgende strofen uit een zyner

(1) *Natalia*, Dendermonde, 1844.

eerstelingen, verschenen in den jare 1826. Deze strofen komen voor in een dichtbundeltje, waer Van Duyse *Griekenland en Waterloo* heeft in bezongen (1) :

Leonidas' regtschapen zonen!
Nog zyn er voor U lauwerkroonen,
Is er voor U geen vryheid meer?
Nog boort door 't saëmgepakte duister
De weërglans van uw' ouden luister
In uw', der magt ontwassen, moed.
Der vaedren wraekzwaerd in de handen,
Zwoer elk : « 't zal druipen, Dwingelanden!
Eer dat ik 't afleg, van uw bloed. »

Neen, Dappren ! blaem en boei drukke elders bange slaven,
Nooit doet des afgronds kroost U naer zyn wenken draven,
Voor Mecca's maen gekromd.
't Gevaer groei met uw' zwakte, uw ziel voelt hare waerde
En uw angstvallig lot ontroer', verschrikke de aerde,
Zy staert op U verstomd.

In d'afgrond van de smert, o Helden!
Verheft Ge uw neêrgedrukte kruin.
De faem zweeft eeuwig op uw' velden,
Al waert 't op Missolonghi's puin.
Al sterft Ge, om niet uw eed te schenden,
Gy schudt het dwangjuk van de lenden,
En vry blyft de onverwinbre ziel.
Al sterft Ge, uw naem zal altyd leven,
Gelyk de vlek hun aengewreven
Voor wie uw' moedige onmagt viel.

De zucht naer vryheid, die in zynen lierzang aen Griekenland en zyn gedicht op Waterloo uitstraelt, is den dichter bygebleven, en heeft hem ongetwyfeld aengeprikkeld, om in het vervolg de meeste burgerhelden onzer gemeente-vryheden onvermoeid te bezingen.

Die zelfde vryheidszucht heerscht, doch met meer kracht en schoonheid, in zynen *zang des germaenschen slaefs, op een festyn binnen Rome*.

(1) Brussel, by C. Wittigh.

Men luistere naer de volgende vergelyking, welke hy in den mond des geketenden legt, tusschen de moedige, vrye Germanen en de verwyfde, tirannieke Romeinen :

Sla Rome wyd en zyd haer klauwen,
Ten roof van slaven, uit;
Germaensche zielen won ze niet ten buit.
Wat jammerleed ons moog' benauwen,
Wy knielen niet voor haer ontzag,
En, voelen we onze kracht op 't oorlogsveld verflauwen,
Wy sterven met een lach.

En waerom neêrgebukt voor Rome's yzren wetten,
Ook by den blik des doods,
Daer Woden ons verschynt, als in 't Walhalla grootsch?
Of zou een Cesar d'yzren zool op 't herte ons zetten, —
Ons, mannen van het Noord; — ons, eeuwig vryheidszaed?
Ik zag dit ryk, dat mensch- en Godendom wil tergen;
Ik zag die opgestegen dwergen
Rond wroeten in den draf van weelde en overdaed;
'k Verbleekte, bloosde, en wendde van de zeven bergen
Het verontwaerdigde gelaet.

Wat zegt de trotsche stad, met heure pronkpilaren,
Met heur paleizen, en heur marmeren altaren,
Voor hem, die 't oud Germaenje en zyne hutten kent?
Een sterke vrouw, die 't mildgezegend bed niet schendt;
Een blond en blozend kroost, met uitgezetten schouderen,
Met breedgewelfde borst, als evenbeeld der ouderen;
En dieren, tot den ploeg en jagtspriet opgeleid,
Ziet daer Germaenjes schat, Germaenjes heerlykheid!

Hoe schoon en krachtig brandmerkt de verontweerdigde dichter, in de volgende aanspraek tot de stad der Cesars, de romeinsche overheersching en dwingelandy :

Ja, Rome, ge zyt fier. Uw onverwonnen arend,
Den bliksem in den klauw, alom vernieling barend,
Verbreidt de vleugels van zyne oorlogsheerschappy,
Vliegt tot des aardryks einde, en schietend uit de wolken,
Stort op de kudden van de volken;
Ja, Rome, ge zyt fier, maer zyt niet langer vry.

De keten die ge torscht, doet gy ons tegenkletteren
En wie geeft u het regt, het menschedom te verpletteren,
Barbaer te noemen, wie in 't stof voor u niet zonk;
Van op uw zegekoets de vryheid te verlagen,
Opdat die vlam der oude dagen,
Lang in uw borst gedooft, geen stervling meer ontvonk?

Kunt ge in 't onschuldig bloed alleen dan zegepralen?
Moet bloed altyd de lust van 't roomsche volk betalen?
Uw schouwburg dreunt van vreugd, als donderde een orkaen,
Wanneer het slavenbloed er stroomt en gudst by plassen.
U zal een wraekstorm tegenwassen :
Gy leeftet in het bloed, gy zult in 't bloed vergaen.

Van Duyse, wien 's Lands vryheid en onafhankelykheid zoo digt aan het herte lagen, moest de dichterlyke voorvechter wezen der regten onzer dierbare moedertael. Ook liet hy geene gelegenheid voorbygaen om onze miskende of gehoonde taelregten te wreken. Wy willen hiervan slechts eene omstandigheid ten bewyze inroepen : toen het Staetsbestuer, in 1855, een gedicht vroeg op de lotbestemming en het geluk van Belgie, gedurende de afge-loopen vyf- en twintig jaren, onthield zich Van Duyse, benevens de voortreffelykste vlaemsche dichters, niet slechts van die hulde, maer gaf zyner verontweerdiging lucht by het zien hoe zeer de tael van Vlaemsch-Belgie gedurende dit lang tydvak was miskend gebleven :

Wy, wy van Vlaenderen (zoo 's lands kronyken spreken),
Wy zouden in de moedertael
Eene hymne zingen, waer de ziel in uit zou breken.
Een lied van luiden zegepraël!....
Wy zouden, met omkranste kruinen,
's Lands onafhankelykheid bazuinen,
Als 't dietsch, zyn oudste en trouwste schild,
Vergeefs voor zyn miskende regten
De vrye lanse drilt,
En vyf- en twintig jaer den kamp reeds voort moet vechten!....
Wy, wien het vlaemsch gevoel den boezem nog doortrilt,
Wy zouden, schoon vol angstbeklemming,
Des lands bestemming

Van 't floers der toekomst, met een stouten greep, ontslaen,
Als tegen onze tael, het grootste pand der Vaderen,
Een broed van eigen zielsverraderen
Vernielziek op durft staen!

Dan zouden wy geen barden heeten
Aen God en Vaderland gewyd; dan paste een keten
Der moedertael tot straf by een verloopen ras;
Dan knielde eens met een traen, zich selv' en aerd vergeten,
Geen Vlaming by onze asch!

.

Die tael, waer tegen gy, verblinde,
Eens optradt met verleid gemoed.
Waertegen ge opstond in een smeekschrift, 't fransch ten vrinde,
Werd reddingsark by hangen vloed;
O ja, zy schutte zelfs, by Frankryk's troon-omrukken,
De grooten, die haer nog verdrukken,
En toonde aen haetren liefde, en loonde kwaed met goed.

.

En toch die tael, die tael moet buigen en moet bukken.
In Vlaenderen voor 't Fransch, geërfd uit zwarten tyd —
Door 't Fransch zich zien den palm ontrukken,
Zy, die alleen een stam van d'ondergang bevrydt!
En toch wordt haer gezag, haer heerlykheid versmeten,
Waer 't onderwys in 't hooggestoelte is neêrgezeten;
En toch boeit haer de wet nog in minachtingsketen, —
Haer, moeder van uw geest en hert, ô Vlaemsche Belg!
Maer geene vrees! zy blijft der vryheid oude telg.

Wat vryman, die ze kan vergeten?
Zoo lang ze in onzen boezem leeft,
Zoo lang ze op onze lippen zweeft,
Zoo lang ze omhoog in bede streeft,
Zoo lang wy Delecourts en Willems naem herhalen,
Zal hier de letterkunde stralen,
Zal domheid hier niet zegepralen,
Verlichtingszon niet nederdalen,
Die voor geen nacht terugge beeft.

Zoo als het uit deze laetste verzen blykt, verdedigde Van Duyse de moedertael niet alleen voor haer zelve, maer stond ze voor als het voertuig der beschaving en verzedelyking des volks; zulks blykt nog duidelyker uit de volgende regelen, aen laetstgemeld dichtstuk ontleend, waer hy de hooge bestemming der letterkunde in aentoont :

De letterkunde is rede-ontwikking, volksbeschaving,
En steunt op 't rein geloof aen God.
Zy is vooruitgang, zielsontslaving,
En draegt den schild, die on- en bygeloof bespot.

Zy baert geen dartele romannen,
Volleerd pleidooi van 't overspel,
Viert geen gelukkige tirannen,
Noch broeit het oproer uit, dat hemel keert in hel.

Met zulke begrippen over tael en letterkunde, kon het niet anders of Van Duyse moest de vriend en beschermer wezen van het onderwys. En trouwens, hoe menigwerf hoorde men uit zynen mond deze schoone woorden vloeijen : « Elke onderwyzer is my een vriend ! »

Dat Van Duyse het onderwys behertigde, getuigen nog zyne zoo lieve als leervolle, voor de scholen bestemde *kinderdichtjes*, welke voor die van den beroemden *Van Alphen* niet moeten onderdoen, en waerin hy de kinderen wyze en heilzame lessen heeft weten voor te spellen. De volgende stukjes zullen, denken wy, den lezer bevallen en hem tevens doen zien, dat Van Duyse, ofschoon veelal stout en verheven, ook eenvoudige, en voor de jeugdige geesten vatbare gedichtjes scheppen kon.

HET ZONDAGSOORDJE.

Het zondagsoordjen is de schat
Van myne kinderjaren ;
Daarmede koop ik iet of wat,
Of weet het te besparen.

Maer als ik eenig mensch ontmoet,
Die hongersnood moet lyden,
En dit my 't herte kloppen doet,
Dan wil ik hem verblyden.

Dan moet myn zondagsoordje er aen,
Om liefde te betoonen ;
En de arme, met een vreugdetraen,
Zegt : « God zal 't u beloonen ! »

VADERLANDSCHE SPREUK.

Vindt in de deugd uw welbehagen ;
Zy maekt den laster stom.
Het is een spreuk der oude dagen :
Doet wel, en ziet niet om.

KINDERLIEFDE.

Ik denk aen myne moeder nooit
Dan met een beê.
Zy slaept in 't gras, met aerd' bestrooid :
Zy slaept in vreê,
O neen, zy leeft in Godes glans,
Bestendig bly.
Zy vliegt daer met den Engelkrans,
En waekt op my.
Dat heeft de stervende beloofd,
Met teedre min.
Zy schonk haer zegen, bukte 't hoofd,
En sluimerde in.
Wanneer ik ook mag slapen gaen,
(God weet wanneer),
Dan droogt hy zelf myn kindertraen,
En 'k zie ze weêr.

DE TWEEDE VOORZIENIGHEID.

God, die zoo milddadig is,
Geeft aen 't vogeltje zyn disch,
't Aes aen mieren.
Aen den kleinen lieveling
Van de zwaluw, wat zy ving
Onder 't zwieren.

Aen de visschen 't zuiver nat,
Aen den worm een jeugdig blad,
't Bloemtje aen kruidjes,
Geuren aen den bloemenkrans,
Aen den akker zonneglans,
Dauw aen spruitjes.

Aen de herten vliet en bosch,
Weigras aen de koe en 't ros,

Licht en voeder
Aen al wat er 't leven wint,
En milddadigst aen het kind
Eene moeder.

VADERLAND.

't Land waerin ik werd geboren,
Is my boven alles waerd,
En ik sta zyne eer te voren,
Uitgeblonken voor heel de aerd.

Wou de vyand 't land onteeren,
Waer myn lief gezin in huist,
'k zoude 't vaderland verweeren
Met een sabel in de vuist.

Ik wil leven, ik wil sterven
Voor het heilig vaderland,
Ja, ik wil den roem verwerven
Aen een dappren Belg verpand.

Van Duyse was niet alleen de dichterlyke voorvechter van vryheid en regt, van tael en letterkunde; hy was niet alleen de vriend en voorstander van het onderwys, maer tevens een regtzinnige kristen.

Het godsdienstig gevoel dat hem in zyne jeugd bezielde, bleef hem by in eenen ryperen ouderdom en begeesterde hem tot in zyne jongste levensjaren.

Van dit gezegde levert zyn *Godfried* of *de Godsdienst op het veld*, een zyner eerste, en welligt een zyner beste werken, menig bewys van; zulks blykt ook uit de schoone belydenis, welke in den *Nazomer* (1), de laetste dichtverzameling door zyne hand bezorgd, voorkomt, en waeruit wy de volgende verzen overnemen :

Geen nacht kan myn geloof verzwelgen,
Geen storm ontankeren myn hoop,
Geen dood myn liefdevlam verdelgen,
Schoon hy myn leemen hutte sloop' ;

(1) Gent, 1859.

Geen kluister kan myn vaert beteugelen :
De erkentnis leent me vrye vleugelen,
En 'k styg tot God, als Godes kind,
Aen stof en sterflykheid ontrezen :
De liefde moet onsterflyk wezen,
Als zy den Eeuwige bemint.

O Vader in de vreugd en smerte,
Ik vond u niet met myn verstand ;
Ik vond u enkel met een herte,
Dat allen twyfel stout verbant.
Ja, in uw schoonheid, ongeboren,
In uw bermhertigheid verloren,
Versmelt ik in gebed en lof,
En stappe, los van menschenketen,
Met uwer wet in myn geweten,
En boven 't hoofd uw sterrenhof.

De gave der poëzy scheen Van Duyse ingeboren en met waerheid mogt hy van zich zelve zingen (1) :

O, schud het denkbeeld uit, dat gy my aen kunt wakkeren,
Dat gy de poëzy (myn ziel) ontrukken kunt.
God schonk dien laefdronk my, gelyk den dauw aen de akkeren :
Hy werd my reeds als kind vergund.....

Vergeeten van het volk, maer 't hert tot God verheven,
Stil, aen den vaderhaerd, wat zeg ik ? op een rots,
Op eenig eiland, slechts van de eenzaamheid omgeven,
Bleef zy my de inspraek Gods.....

Geboren werd de vlam om sprankels uit te schieten ;
De golf, opdat ze vloeijs in eeuwge wisseling ;
Ik, om myn zielsgevoel in toonen uit te gieten ;
Opdat ik minne, en zing' !

Thans vordert de eigentlyk letterkundige loopbaen van Prudens Van Duyse, zyne kunstontwikkeling, de invloed door hem in het vak der poëzy uitgeoefend, eene wyl onze ernstige aendacht.

(1) Vaderlandsche Poëzy, III deel.

Wanneer hy den Vlaemschen zangberg beklom, telde Holland een aental voortreffelyke dichters, aen wier hoofd men Tollens en Bilderdyk zag pryken. Deze vorsten der nederlandsche dichtkunst hadden reeds menig meesterstuk in 't licht gegeven, toen Vlaenderen nauwelyks op eenen dichter mogt nederzien, bekwaem om op de puinen der verouderde Rhetorikale School eene nieuwe, meer met de gedachten, gevoelens en zeden der huidige sameleving strookende school in te rigten.

Van Duyse was by ons de eerste die, in zyn uitgebreid dichtwerk : *Wanorde en omwenteling op den Vlaemschen Zangberg*, poogingen aanwendde om de vaderlandsche poëzy eene betere rigting te doen volgen.

Wel is waer, onze voortreffelyke zanger Ledeganck, met eenige andere dichters had hem reeds, door zyn voorbeeld, dezen weg afgebakend ; maer Van Duyse voegde het voorschrift by zyn eigen voorbeeld, en men mag het hem eenigzins dank weten dat de vlaemsche dichters allengs begonnen van de styve regels van Boileau af te zien, en te verstaen dat het gevoel alleen de bronwel aller poëzy is, zoo als onze dichter het ook in zyn later verschenen « *Zweepslagsken* » aen de *Rhetorikasters* (1841) voorzingt :

Dit is 't altaer, dat nooit wordt afgebroken,
't Is poëzy al wat ontroert, verrukt ;
't Is poëzy al wat verheft, veredelt ;
Wee hem, die roem van rymend onzin bedelt ;
Zoo gy niet kruipt in d'ouwerwetschen band,
Zing God, natuer, het menschdom, 't Vaderland !

Om Van Duyse, als dichter beschouwd, met waerheid te beoordeelen, behoort men noodwendig in zyne letterkundige loopbaen twee verschillende tydvakken te onderscheiden. In het eerste viert hy al te dikwyls den teugel aen zyne jeugdige en wilde inbeelding, welke veelal in het ryk der idealen verdwaelt en derhalve ook gedichten voortbrengt, waer de gedachten zonder orde en eenheid in uitgedrukt, de verzen gewrongen en als met nevelen overdekt zyn.

Van daer het verwyt dat zyne duistere poëzy de lezers verveelt en moeiljelyk kan begrepen worden ; een verwyt, dat dikwyls, maer *ten onregte*, aen *al* zyne dichtstukken wordt toegepast.

Wy zeggen ten onregte; en inderdaed, doorbladert men zyne sedert het laetste twaelf- of vyftiental jaren uitgegeven gedichten, men ziet duidelyk dat Van Duyse van dit tydstip zyne wilde inbeelding mistrouwde en ze beteugelde; dat hy met grootere zorg den vorm zyner verzen bewerkte, zyne denkbeelden meer tot rypheid liet komen, en zyne gedachten met meerdere orde en eenheid heeft weten voor te dragen. Meer dan een gedicht uit zynen « *Nazomer* » mag ten voordeele dezer bemerking ingeroepen worden. Wy vinden daer nog een doorslaende bewys van in zynen schoonen bekroonden *lierzang op den vyf en twintigsten verjaerdag van 's Konings troonbeklimming*, dien wy hier laten volgen :

De dag is nauwelyks herboren,
Of 's lands drykleurig vaendel zwiert,
Dat stadhuistop en tempeltoren,
En hooge en lage woon versiert.
't Kanon barst los, de klokken bommen,
En, tot verheven koor geklommen,
Verkonden, dat het vaderland,
De handen biddend opgeheven,
Wat God behoort aen God wil geven,
En aen den Vorst zyn dank verpand.

Waer zulke hoogtydwimpels zweven,
Daer breken hoogtydshymnen uit.
O moedertael, o lust en leven
Van Vlaendren, wees my tot een luit ;
Gy, die alleen in die gewesten
's Lands onafhanklykheid kunt vesten,
Gy, adeloude vryheidsbaek !...
Het fransch zinge aen de Mazeboorden,
Het vlaemsch gevoel vereischt akkoorden
In Breydels mannelyke spraek.

Schouwt rond !.. Klom ooit aen purpren transen
Voor Belgie heuchelyker zon ?
Hoe tintlen hare jubelglansen
Op onzen Godfried van Bouillon,
Op onzen Rubens, scheppend stichter ;
Op onzen Gretry, toonendichter !...
Ontwaekt, tot schimmenrei geschaerd,
Waerde, onvergetelyke dooden !
Grootsch roept u, 't juichend graf ontvloten,
Het feest, dat al de Belgen paert.

Vermaken, vreugden, plegtigheden,
Tot in het meest vergeten oord.
De stoom voert dorpen, gantsche steden
Naer Brussel op zyn vleuglen voort.
Gelukkig, die er de oude dagen
Herleven ziet in zegewagen
En stoet, vereend door broedermin!
Gelukkiger, die by 't ontvouwen
Dier staetsie, mag den Vorst aenschouwen,
Den goeden Vorst, en zyn gezin!

Dees schoone dag is zyn belooning
Voor houw- en trouwvolbragten pligt,
En wydt hem weder in tot koning,
Die stadigt wat de Grondwet sticht.
De vaderlandsche hoop ontwaekte,
Toen hy aen lust en rust verzaekte
Voor d'onverpoosden last der kroon,
Maer heden spreekt de volksgeest krachtig,
Als stem van God zoo oppermagtig,
En stelt 's lands Vader op den troon.

O veldgenot, o drevenlommer!
O tuingebied van Claremont!...
Hoe vaak, te midden van 't beslommer,
Dryft zyn herdenken u nog rond!
Hy wendt, aen 't vorstenjuk onttogen,
Van 't zielverduislend hof zyne oogen,
En ziet u vreedzaam vóór zich staen;
Maer innig spreekt in stille nachten
Een stem, verdubbeld zyn krachten,
En maent hem moedig voort te gaen

En somtyds, als de hemellampen
Bly weemlen om d'almagten stoel,
Vergeet hy zorgen, arbeid, rampen,
En ademt weder krygsgewoel.
O Ulm, uw stryd gloeit om hem henen:
Hy ryst, en, bliksemend verschenen,
Vlugt de aedlaer voor zyn wrekend stael;
En Leopold, ten trots der jaren,
Gevoelt, dat hy in landsgevaren
Nog ryzen zou ten zegepraël.

Triomf! — Daer troont zy vóór de volken
Die Grondwet, onzer eeuwe waerd,
Om geestvooruitgang te vertolken
In 't land, door vrydom steeds vermaerd.
's Lands magten zyn door haer geregeld,
's Volks regten, door heur hand bezegeld;
Staetsambtenaer en volksgezant
Omringt ze, in heur gezag gezeten,
D'een' voet op kluisters van 't geweten,
En d'andre op kluisters van 't verstand.

De Koning huldigt ze eerst van allen,
Dier ryksvoogdes tot onderdaen.
Geen voorregt kan haer regt versmallen,
Of vlekt zyn purper met een traen.
Hem, liefdryk' afgezant des Heeren,
Vergunt zy 't offerbloed te keeren,
Dat nog 't gerigtzwaerd roesten doet,
En 't eenigst voorregt van den troone
Blinkt voor de menschheid aen zyn kroone
Als puikjuweel vol hemelgloed.

Dit groote denkbeeld onzer vaderen,
Dat Arteveldes geest verstond,
Als hy, tot schuttend stamvergaderen,
Met Braband Vlaenderen verbond —
Die eenheid van den vaderlande
Kwam zy niet onder u tot stande,
Grondwettig vorstendom, vol kracht? —
Zoo is de schepping enkel schoonheid,
Die de Oppereenheid ons ten toon spreidt,
En hare harmony is magt.

O heilge Vryheid, telg der orde,
En ziel der zede, en stem der wet,
Wie blind zich tegen u omgorde,
Verga, verga, door God verplet!
Hy koom', die twyfelt aen uw zegen,
En zie, hoe, moederlyk genegen,
De Vryheid, die ons land doorzweeft,
Een milde bron van zegeningen
Op al haer schreden deed ontspringen,
En 't scheppend brein ontvonkeld heeft!

De vlaemsche school vond haer penseelen,
De vlaemsche tael haer veder weêr,
Die tegen fransche dwanggareelen
Blyft waken, sterker dan een heir.
Geschiednis, 't middeleeuwstof roerend,
Ons heden aen 't verleden snoerend,
Heeft tafereel en les ontrold.
Ja, de eedle kunsten, wier vermogen
Een land, hoe klein ook, kan verhoogen.
Bestemplen de eeuw van Leopold.

De vrede doet ons zegepralen
Door diep vernuft by Brit en Gal,
Waer nyvre wonderwerken stralen,
Te pryk gesteld voor 't wyd heelal.
De vrede... o, zie haer onze steden
Bevolken, tooijen en verbreeden,
Verryken Antwerp, 's handels bruid,
Verhoogen Gent met prachtgebouwen,
Ontsteken trotsche werkhuisschouwen,
En voeren reuzenplannen uit.

Maer niet in d'arbeid, wiens vassallen
Gy sinds uw volkswieg u erkent,
Niet in die ruime stedeallen.
Of in die ryke veldenrent,
O Belgen, niet in myngewelven,
Waeruit ge u schatten weet te delven,
Ligt uw beroemdste zegepraël :
Hy ligt in vasten aert, gehechtheid
Aen de overheden, vranke opregtheid,
In trouw van Vlaming en van Wael.

Wy houden voor denzelfden stander
Ons vaderland en onzen vorst;
Wy scheiden d'eene niet van d'ander,
En doemen, wie ze scheiden dorst.
Ons dankgebed paert ze allebeiden.
In welk een heiligdom, verscheiden
Van offerand', de godsvrucht kniel',
En, bruisend stroomen ons de namen
Van vorst en vaderland te samen
In lief en leed uit volle ziel.

Nog zyn wy 't kroost der Noorderhelden :
De zeedlykheid, 's volks adeldom,
Blyft hooger dan de wet hier gelden ;
De Godsdienst blykt er de ondeugd stom,
Nog weet hier man en maegd van blozen ;
Geen letterslang schuilt onder roozen,
En, slechts gebreideld door den pligt,
Zaeit Costers kunst met milde handen
Het woord, dat boeijen kent noch handen,
Verheven beeld van God en 't licht.

Nog zyn wy kindren der Germanen,
Uit wier geslacht de Koning sproot,
En klimmen, ook langs bloedige banen,
Heldhaftig op met elken nood.
De burgerwacht en legerdapperen
Doen 's lands eendragtig vaendel wapperen,
Vol oud en onverjaerd ontzag,
En gruwen van uitheemsche keten,
Den kamp van Prêle niet vergeten,
En onzen Gouden-sporenslag.

Dat land is waerdig zulk een Koning,
Die Koning waerdig zulk een land.
Vliege elders om des meesters wooning
De schrik, die zoeten slaep verbant :
't Jong Belgie, welk een proef haer griefde,
Handhaefde heur beloofde liefde,
De onwrikbre Koning hield zyn eed,
En sprak, als staf by staf bezweken :
« Ik wil 't geluk des volks : één teeken,
En 'k ben ten afstand toegereed. »

O, 't jaer dat Affre wreed zag vallen,
Verhael' de trouw van dat gewest !
Wy rezen als metalen wallen ;
Wy stonden, hand in hand geprest.
Wat oproer elders morde, of wrokte,
Wat gouden zetel stortte, of schokte,
Hier geen orkaen, geen zwarte wolk :
De vorstenmajesteit bewaerde
Haer' luister, stavend voor heel de aerde
De majesteit van 't vorstlyk volk.

Ja, toen werd, onder de Opperhoede,
De scepter voor ons landgebied
Een dakbeveiligende roede,
Waer langs de hemelvuerstroom vliedt.
De ervaring van den Koning waekte,
De liefde van het volk ontblaekte,
(Die sterre 't schoonst by donkren nacht);
En 't ryksblazoen was trotsch te dragen
De gulden spreuk van vroeger dagen,
Tot les van 't laetste nageslacht.

Toen was de leeuw der oude tyden,
Die nooit dan leeuwen heeft geteeld,
Die zedig rust na moedig stryden,
O vaderland, uw eigen beeld!
Hy stond, hoe 't Zuiderzwerk mogt grauwen,
Hield op de Grondwet fiks zyn klauwen,
Gelyk de ryksmunt hem vertoont,
En staerde in 't rond met kalme blikken,
Te kalm om dwang niet af te schrikken,
Met schoonheid en met moed bekroond.

Toen, trouwe volken van Europe,
Gaf ons die heilge broedermin
(Die nimmer de afgrond slinde, of slope!)
Eene eerplaets in uw huisgezin.
De Batavier was meê regtvaerdig :
Hy schatte ons al zyn eerbied waerdig,
En mengde met ons, aengevat
Van dankbren rouw, zyn lied en bede ;
En 't was of God, de God van vrede,
De volksmagt ingehuldigd had.

Een halve wereld moog' verzinken,
Bezitten wy geen bondgenoot,
Wiens bliksems in de stormen blinken,
Het reddingsuer tot morgenrood?...
Op heden met de zon ontwakend,
(Die zon zyn diadeem volmakend)
Bad Leopold, met zaelgen mond :
« Wat eerkroon voor myn gryze hairen !
Gy wildet my reeds lang bewaren :
Met u vernieuw ik myn verbond.

« Met u, o Heer, die hert en nieren
Als d'afgrond van de zee doorpeilt ;
Door u mag ik de staetshulk viëren,
In 't nooduer op geen klip verzeild.
Zelf aen zyn slingrend roer gezeten,
Hebt gy den koning niet vergeten,
Hoe zwaer de gade werd beproefd :
Verloor myn huis en volk hun moeder,
Gy waert hun vader, Albehoeder,
Die zonder troost geen mensch bedroeft.

« Ik breng uw weldaên my te binnen,
Sinds Belgie my als vriend ontving.
Toen ik dat volk reeds mogt beminnen,
En reeknen op uw zegening.
Gy kent het doelwit van myn streven,
Gy kent dien adem van myn leven ;
Uw hand bevestige myn werk !
Met uwe hulp is 't onverganklyk ;
Met u blyft Belgie onafhanklyk,
Door eendragt en door liefde sterk. »

Zie, met verkrimpde ingewanden,
By Alexanders eerestar,
't Arm Asiën in toorn ontbranden
Voor de alverwoestende oorlogskar.
Zie Mark-Aureel, wiens stille grootheid
In 't herte grypt van fiere snoodheid,
Nog heerschen door zyn vorstendeugd,
Die 't volk, verbleekt voor bloedaltaren,
Verrukt ook na twee duizend jaren
In hare onsterfelyke jeugd !

Daegt, ceuwen, die, nog ongeborn,
In 't donker schuilt!... Myn boezem klopt...
Gy daegt, gy wordt; ik zie u gloren,
Die vorsten opheft, of verschopt.
'k Zie u ten regterstoel geklommen,
Waer haet en liefde voor verstommen,
Opdat onwraekbaer vonnis ryz',
Door 's lands geschiedenis gestreken.
Ik hoor de nageslachten spreken :
« Het volk was trouw, de koning wys. »

De toekomst krieke van vertrouwen,
Zoo lang zyn woord ons tegenstroomt!
Wy mogen op zyn wysheid bouwen, —
Zyn wysheid, die van boven koomt.
Zy ryppte reeds zyn jonge jaren,
Week voor geen onspoed, of gevaren,
Verdartelde op geen weeldebaen,
En, met eenvoudigheid bemanteld,
Zag menige eerzuil omgekanteld,
En bleef in al haer vastheid staen.

Wend, Koning van de sterrenbogen,
Die ryken sticht en nedervelt,
Wend, Vader, uw beschermende oogen
Op Leopold, den vredesheld!
Regeer' die eerste vorst der Belgen
Laet voort in zyner waerde telgen;
En, wat verga van 't huidig feest,
Hoe schoon en schitterend uitgeblonken,
Moge ceuwig in de Belgen vonken
Dezelfde vaderlandsche geest!

Vlaenderens edele zonen droegen nog den rouw over Prudens Van Duyse, toen er nogmaels een treurkreet uit hunne gefolterde borst ten hemel steeg.

De faem had hun de droeve tyding aangebragt, dat de vlaemsche letterkunde weêr eenen harer beste dichters en tevens harer beste hellenisten kwam te verliezen. En de faem had niet gelogen.

De weleerweerde heer *Cracco*, op maendag 3 Maert 1860 te Gent in het krankzinnigen-huis *het Strop* overleden, was zynen vriend Van Duyse in den woon der onsterfelykheid gevolgd.

De Vlamingen zullen, denk ik, niet zonder voldoening hier de voorname levenstrekken des uitstekenden dichters aengestipt vinden.

De eerweerde heer Domien Cracco, te Rousselaere omtrent den jare 1790 geboren, was van Italiaenschen oorsprong. Uit het Seminarie van Gent, waer hy de lessen der godgeleerdheid volgde, wierd hy, ongeveer twintig jaren oud, met zyne studiegenooten, die zich tegen Napoleon's dwang manmoedig dorsten verzetten, naer Wezel gezonden. Zyn eerste gedicht dagteekent van dien tyd

is bewaerd gebleven en wordt door deskundigen hoog geschat.

De korsikaensche gier, zoo lang overwinnaer, nam eene laetste mael zyne vlugt om zyne prooi vasttegrypen; maer de schicht der vereenigde Mogendheden trof den roofvogel in de Waterlooosche vlakte; waerna deze gedwongen wierd op de rots van Sinte-Heleen zyne dwingelandy te boeten.

Ons dierbaer Vaderland mogt weêr voor eene wyl in rust en vrede adem halen. Cracco keerde in het Seminarie van Gent terug, om er zyne studien op de godgeleerdheid voort te zetten. Korten tyd nadien wierd hy tot leeraer by het kollegie van Aelst benoemd. Maer het duerde niet lang of vervolgingen van eenen anderen aard kwamen hier den vredelievenden en geleerden professor bestormen. Het kollegie van Aelst wierd met andere geestelyke gestichten door Willem I gesloten.

Ter nauwernood had Belgie in 1830 zyne onafhankelykheid wedergekegen, of de kollegien wierden ontsloten, en Cracco wierd geroepen om eenen leerstoel te gaen bekleeden in het kollegie van Rousselaere. Maer hier ook ontmoette hy talryke moeiljykheden, die hem op den duer noodzaekten het gesticht te verlaten.

De ontroeringen waer Cracco gedurig had aen bloot gestaen, boezemden hem eenen afkeer in voor het openbare leven; hy verwyderde zich van hetzelfde: maer diep verdriet en andere beproevingen bragten gedurende verscheidene maenden dat hy zich den stillen leven had toegewyd, eenen harden schok aen zyne gezondheid, en gelukkig was hy, toen hy eindelyk, zynen toestand verbeterd ziende, weder in het onderwys trad, namelyk by het kollegie van Kortryk, voor de klas der poësis. Hy bleef er van 1844 tot het begin van 1852. Daer ontving hy zyn eervol ontslag uit de handen Zyner Hoogweerdigheid den bisschop van Brugge. Deze geleerde kerkvoogd, vroeger leeraer en bibliothekaris ter Hoogschool van Leuven, stond hem dit echter slechts na herhaeld verzoek toe, en wel met beding, dat hy de vertaling der Ilias, in vlaemsche hexameters overgebragt, zou voltrekken. Reeds toen hy te Aelst onderwees, schynt hy met dit werk aenvang te hebben genomen; doch, naer men zegt, zou het nu nog niet afge-maekt zyn.

Eenige boekstukken uit hetzelfde zyn gedrukt geworden in het *Nederduitsch Jaerboekje*, te Gent, in het *Taelverbond*, te Antwerpen, en in de *Astrea*, te Utrecht.

De dichter zelf droeg er een stuk uit voor, op het eerste Nederlandsch kongres, binnen Gent, en de voorzitter, de Eerw. Heer *des Amorie van der Hoeven*, volgde de voordragt na, met den tekst in de hand, en bragt den vriende van Homerus zyne hertelyke gelukwenschingen toe over die wel geslaegde vertaling. Ook de Duitschers, die Neder- en Hoogduitsch vergelyken kunnen, loopen met deze brokstukken zeer hoog en aenzien Cracco als den mededinger van Vosz.

De vertaler der *Ilias* kende dat reuzig heldendicht, even als de *Aeneis*, van buiten; ook wil men dat hy den geheelen Virgilius, benevens Horatius, de schoonste gedeelten van Ovidius, de *Athalie*, den *Misanthrope* letterlyk zou kunnen weêrgeven hebben. Daerby kende hy de voornaemste talen van Europa; uit het Italiaensch van *Metastasio* vertaelde hy in rymlooze alexandrynen *Joseph*, verkocht door zyne broeders; uit het Engelsch gaf hy eene uitmuntende vertaling van Miltons *verloren Paradys* en uit Pope bootste hy zeer kunstig den veldzang « *de Messias* » na. Uit Lafontaine vertaelde hy *de pestzieke dieren*, welke men voor een oorspronkelyk stuk aengezien heeft; doch nog beter is 's mans vertaling : *De Wolf en het Lam*; waerin Cracco onder vele opzigten den Franschen *inimitable Lafontaine* overtreft. Behalve deze en meer andere vertalingen, heeft Cracco nog een zeker aental eigene stukken opgesteld, welke meest alle in dag- en maendbladen verspreid zyn.

In zyn gansche leven heeft Cracco niets dan wederwaerdigheden ontmoet; hy mogt met Gilbert van zich-zelfen zeggen :

« Au banquet de la vie, infortuné convive,
J'apparus un jour, et je meurs :
Je meurs, et sur ma tombe, où lentement j'arrive,
Nul ne viendra verser des pleurs ! »

Nogthans wanneer Cracco zich te midden van vrienden bevond, en zyn lyden vergat, was hy opgeruimd van gemoed; ja, dan voelde de gryze man zyne krachten herleven; dan was hy dichter

en zong zyn lied, dat altyd donderend toegejuicht wierd. Ook bezat Cracco een goed hert voor noodlydenden. Over eenige jaren, toen er in Vlaenderen vele behoeftigen waren, had hy het ontwerp opgevat in de steden te gaen openbare conferentiën geven ten voordeele der Vlamingen die zich in deze provincie in nood bevonden.

Toen verwonderde hy al wie hem hoorde door zyn verbazend geheugen. Hy droeg stukken voor uit de Ilias en gaf daarna zyne vlaemsche vertaling, andere uit Virgilius en Horatius, uit Racine, Molière en Lafontaine. Doch zyn toestand liet hem niet toe dit ontwerp uit te voeren. Byna omtrent denzelfden tyd heeft de noodlottige ziekte den geleerden ouderling getroffen. Cracco wierd gelukkig in 't gesticht *het Strop* ter verpleging opgenomen.

Wy laten hier uit Cracco's werken eenige stukken volgen, die de Vlaming voorzeker met voldoening zal lezen, en waeruit hy den uitstekenden dichter naer waerde zal leeren schatten.

DE BISSCHOP EN HET KIND.

Een groote bisschop sprak tot een achtjarig kind :

Myn kleine vrind,

Indien gy zeggen kont waer God is, 'k geef u heden

Een gulden boeckje vol van misse- en lofgebeden.

« Hoogwaardige Prelaet, »

— Spreekt 't knaepje, daer het de oog vol eerbied op hem slaet, —

« Zoo gy my zeggen kont waer God niet is, 'k geef heden

U eenen prachtmissael met al de kerkgebeden. »

GENT, 1842.

DE MUG EN DE STIER.

Een mugje zat eens op den hoorn van eenen stier,

En sprak : Zoo ik u dien tot last, o edel dier,

Ik zal, 'k beloof het u, zoo aenstonds henenvliegen. —

'k Voelde u niet zitten, dit betuig ik zonder liegen,

Zei hem de stier. Een les voor hen, die, niets van waerde,

Toch denken dat zy zyn van groot gewigt op aerde.

Naer 't latyn van Desbillons.

DE WOLF EN HET LAM.

(VRYE NAVOLGING VAN LAFONTAINE'S FABEL.)

Een jong en teeder lam,
Dat van de weide kwam,
Stond aen een' zilvre beek zyn heeten dorst te laven,
En dankte 's hemels Heer voor zyne milde gaven.
Een wolf, die gretig voedsel zocht,
Kwam by het wollig dier, dat zonder achterdocht
In 't drinken voortging, en zich voor geen onheil hoedde,
En alles uitlegde in het goede.
Wie maekt u dan zoo stout, riep meester wolf straks uit,
Dat gy myn drinken stoort, gy dief, gy schelm, gy guit?
Voor uw vermetelheid zal ik u gaen kastyden,
En u voorzigtiger doen zyn op andere tyden.
O koning, stamelt 't lam, dat uwe majesteit
Zich op haer' dienaer toch niet stoore,
Maer liever naer myn redens hoore.
Wel twintig schreden staet uwe achtbre waerdigheid
Daer hooger dan ik zelf; het water van de beke
Vloeit van uw kant naer my : gedoog dat ik dus spreke,
En ook besluit dat ik, ô wydgeëerde heer,
Waer henen ik my keer,
Onmogelyk uw drank in dezen staet kan stooren.
Gy stoort hem, liet de wolf met luider stem zich hooren,
En 'k weet dat gy reeds overjaer
My hebt vermaledyd, gy snoode lasteraer.
Ach ! groote vorst, uw toorn ontstelt my, doet my beven,
Sprak staemlend 't schuldloos lam tot hem,
'k Sprak kwaed, zegt gy, van u : maer 'k was nog niet in 't leven,
U lastren overjaer ? Nu zuig 'k nog aen myn' moeder.
— Waert 't gy niet, 't was uw broeder.
— ô Vorst, ik heb geen broeder, ik. —
't Was een van de uwen toch, van de uwen, dommerik !
Gy spaert my niet : reeds vaek heb ik dit ondervonden :
Gy spaert my nimmer, gy, uw' herders, en uw' honden,
'k Heb dit van menig een gehoord :
Ik moet my wreken. Dan sleept hy het lamtje voort
In 't digte woud, en scheurt het met verwoede tanden,
En drinkt zich zat in bloed, en slurpt zyne ingewanden.
Zoo gaet het in de wereld, mensch,
Wie magtig is, bekomt zyn wensch ;
En zyn zyn' redens kael, ja zelfs van geener waerde,
Hy heeft toch steeds gelyk op deze ellendige aerde.

UITTREKSEL UIT DE ILIAS VAN HOMERUS.

VYFDE GEZANG, 711-909.

Terwyl de Grieken allengskens terug gedreven worden, komen Juno en Minerva uit den hemel hun ter hulp, en Juno spoort hen wederom tot wederstand aen. Diomedes, door Minerva vermaend en aengeleid, verwondt Mars, die uit het slagveld terstond ten hemel wederkeert, waer zyne wond geheeld wordt.

Maer zoo haest de godin, de witarmige Here, (1) bemerkte,
Hoe ze in den hevigen stryd de Argëische scharen vernielden,
Wendde zy zich tot Athené, en sprak de gevleugelde woorden :

Wee my, ontembare dochter van Zeus den Aigisbeweger !
O wy beloofden met ydele woorden den held Menelaos
Dat hy, verstoorder van Ilios vesting, eens weder zou keeren,
Zoo wy den heilloozen Ares vergunnen zoo yslyk te woeden.
Doch welaen ! laet ook óns des stormenden weêrstands gedenken.

Gene aldus. Haer gehoorzaemde straks de blauwoogige Athéne.
Here, de eerwaerde godin, zy, de dochter des heerlyken Kronos,
Rustte vol vlytigheid toe de in 't goud gebreidelde rossen.
Hebé voegde gezwind in den wagen de bogtige wielen,
Met acht koperen speeken voorzien, om de yzeren radspil.
Doch hun kring is van goud, onbederslyk ; en boven den kring zyn
Koperen, passende banden gelegd, een wonder voor d'aenblik.
Beiderzyds loopen rondom uit goud vervaerdigde naven.
Dan in gouden en zilveren riemen wankelt de zitbank
Aengespannen, bezet met twee rondlopende randen.
's Wagens dyssel bestond ook uit zilver ; doch aen het einde
Bond zy het gouden, het prachtvolle juk, en hechte de schoone
Gouden zeilen daeraen. Doch Heré spande aen het juk thans
Haer vluglopende rossen, naer stryd en veldgeschrei hakend.

Maer Athenaja, de dochter van Zeus den Aigisbeweger,
Liet 't helblinkend gewaed op den vloer haers vaders daer zinken,
Dat in veelerlei kleuren zy zelv' met haer handen gemaakt had ;
En, met den pantser van Zeus den wolkenverzaemlaer omgeven,
Gordde zy zich in de rusting ten tranenverwekkenden oorlog.
En zy wierp om de schouders hare Aigis, blinkend van franjen,

(1) De grieksche eigennamen zyn hier in het latyn gesteld.

Here : Juno. — Athene : Minerva. — Zeus : Jupiter. — Aigis : Schild
van Jupiter. — Ares : Mars. — Kronos : Saturnus. — Athenaja : Minerva.
Kronion : Jupiter. — Kypris : Venus. — Aphrodite : Venus. — Aïdes :
Pluto. — Daimon : een god. — Ouranionen : Hemellingen.

Die vervaerlyke, alom in het ronde bekranst met verschrikking.
Dàèr stond de Stryd, en de Weêrstand, en dàèr ook de styve Vervolging,
Dàèr ook het Gorgohoofd, dat voorheen op het schroomlyk gedrogt zat,
Vreesselyk ziende en ontzettend, het schrikbeeld des Aigisbewegers.
En zy stelde op haer hoofd den ryken, vierkammigen hellem,
Gouden, en groot om voetvolk uit honderd steden te dekken,
En zy beklom dan den vlammen den wagen, en nam heure zware,
Groote, en magtige speer, waermeê zy de scharen der helden
Neêrvelt, op welke zy toornt, die dochter des magtigen vaders.
Heré greep nu de zweep, en geesselde haestig de rossen :
Krakend ging dan van zelf ook de hemelpoort op, die de Horen
Hoedden, aen welke de Olympos vertrouwd is en 't ruim des hemels,
Om 't digt wolkenbehangsel of vóor- of zywaerts te schuiven.
Langs daer dreven zy heen de aen prikkel gehoorzame rossen.
En thans vonden zy Zeus, die, verwyderd van de andere goden,
Op de verhevenste kruin zat des veelgespitsten Olympos.
Daer weêrhiel haer rossen de sneeuwvitarmige Here,
En zy bevroeg by Kronion, den oppersten heer, met deez' woorden :
Stoort ge u niet, vader Zeus, om Ares geweldige daden,
Die een zoo talryk en zulk een volk der Achajers verdelgd heeft,
Zonder reden of regt? My smert het ! maer rustig vermaekt zich
Kypris aldaer, en des zilveren boogs bezitter Apóllon,
Welke dien razenden hitsen, die niets kent van alles, wat regt is.
Vader Zeus, zult ge op my niet toornen, indien ik thans Ares
Met vervaerlyke slagen bedwing, en uit 't slagveld doe wyken ?
Haer antwoordde dus der wolken verzaemlaer Kronion :
Wel ! hits tegen hem op de voortreflyke buitster Athéne,
Haer, die het meest hem pleegt met bittere kwalen te naedren.
Hy aldus. Hem gehoorzaamde snel de witarmige Here,
En zy zweepte de rossen, en beiden vlogen gewillig
In het midden der aerde en 't sterrengewelf van den hemel.
Zóo wyd nevlende verte een man met de oogen gewaer wordt,
Die, op een zigtoord gezeten, den blik hecht op 't donkere zeeruim ;
Zóo wyd sprongen in eens der godinnen brieschende rossen.
Doch, wen zy Troja bereikten, en beide snelvloeiende stroomen,
Waer Skamandros en Simoeis vlooden zich samen vereenen,
Dàèr weêrhiel haer rossen de sneeuwvitarmige Here,
En zy spande hen uit, en omgaf hen ryklyk met nevel.
Simoeis bragt dan Ambrósia voort tot voeder der rossen.
Zy dan gingen, gelyk in den stap aen schuchtere duiven,
Beiden vol gloeiende drift om de Argéische mannen te helpen.
Als zy nu waren gekomen ter plaets waer de meesten en sterksten
Stonden om Tydeus zoon, den dapperen rossenbetemmer,
Digtgedrongen, gelyk aen rauwverslindende leeuwen,
Of aen evers des wouds, die vol onverwoestbare kracht zyn,

Bleef daer staen en riep dan de sneeuw Witarmige Here,
Stentor gelykend, den sterken aen borst en koperen keelklank,
Welke zoo luid kon roepen als vyftig andere mannen :

Schande toch, Argos volk, gy, verworpenen, slechts te bewondren
Om uw gelaet! Toen de edele Achilleus nog mede in den slag ging,
Durfdén de Trojers niet eens dan vóór de Dardanische muren
Uitstappen, want zy vreesden diens krygshelds magtige moordspeer,
En nu vechten zy ver van de stad by de bogtige schepen.

Alzoo sprak zy, en wekte den moed en de geestdrift van allen.
Doch naer Tydeus zoon vloog snel de blauwoogige Athéne,
En zy vond den vorst by zyn wagen en rossen, alwaer hy
't Vuer van de wond verkoelde, die Pandoras pyl hem gemaakt had.
Want hem kwelde en prangde het zweet en de druk van den draegriem
Des kringsvormigen schilds, dus leed hy, en mat hing zyn hand neêr.
En nu hief hy den riem op, en droogde het donkere bloed af.
Maer de godin, het roozenjuk rakend, begon dus te spreken :

Tydeus teelde een zoon, die waerlyk hem weinig gelyk is.
Tadeus was wel klein van gestalte, maer was toch een stryder!
Zelfs, wanneer ik hem eens verbood in 't gevecht zich te wagen,
En onzinnig te trotsen, toen ver van de Achajers hy aenkwam
Afgevaerdigd in Thebe by talryke Kadmejónen,
(Want ik beval hem gerust in de binnenzalen te spyzen)
Riep hy, nog immer bezield met dien dapperen moed als te voren,
't Jeugdige volk van Kadmos ten kamp, en verwon ze al te gader.
[Zonder moeite, zoo magtig kwam ik den kamper ter hulpe]

U ook sta ik hier by, en neem u onder myn hoede,
En ik moedig u aen om rap met de Trojers te kampen.
Doch misschien is geweldige matheid in 't lyf u geslopen,
Of u weêrhoudt ontzielende vrees. O! nooit in de toekomst
Schynt gy Tydeus kroost, des strydbaren krygszoons van Oinos.

Haer dan antwoordde dus de kloekmoedige held Diomédes :
O! ik herken u, godin, o dochter des Aigisbewegers :
Dus zal ik u zeer geern en zonder bewimpeling spreken :
My weêrhoudt noch ontzielende vrees, noch dralende traegheid ;
Maer de bevelen gedenk ik nog steeds, die ge aen my hebt gegeven.
Want gy verboodt my met iemand der zalige goden te stryden.
Maer nogthans, zoo de dochter van Zeus, de godin Aphrodite,
In het gevecht kwam, die mogt ik met 't spitsige koper verwonden.
't Is daerom, dat ik zelf hier terug week, en de andere Achajers.
Dringend vermaende zich allen alhier uit den slag te verzaemlen :
Want ik weet, dat Ares door 't slagveld gebiedende rondzwerft.

Hem dan antwoordde dus de godin, de blauwoogige Athéne :
Tydeus zoon, Diomédes, o teedergeliefde myns herten,
Vrees nogthans nu Ares niet meer, noch iemand der andre
Eeuwige goden ; zoo magtig kom ik u zelve ter hulpe.

Op dan ! jaeg op Ares nu eerst de sterkhoevige rossen.
Wond hem maer van naby, en ontzie den stormenden Ares
Niet, dien razenden stryder, dien heilloozen andrenbyandren,
Hem, die aen my en aen Here daer onlangs zoo plegtig beloofd heeft
Tegen de Trojers te vechten, en 't volk van Achaja te helpen,
En nu verkeert in de scharen der Trojers, de Achajers vergetend.

Dus de godin, en Sthénélos rukte zy neêr van den wagen,
Rugwaerts gevat met de hand, en vlug als het woord sprong zy neder.
Zy dan, de ontvlamde godin, klom snel op de zitbank ter zy' des
Godlyken helds Diomédes ; luid kraakte door 't zware gewigt de
Beuken radspil, de schrikgodin 't saem met den sterksten der helden
Dragend. De zweep en de teugels greep Pallas Athéne,
En zy mende naer Ares vooreerst de sterkhoevige rossen.
Deze ontwapende daer der Aitolers dappersten heirvorst
Péripas, groot en geweldig, Ochésios roemryken krygszoon ;
Dien ontblootte nu Ares, de bloedhond. Doch Pallas Athéne
Borg zich in Aïdes helm vóór 't oog des magtigen Ares.

Doch, wen Ares, de moorder, den held Diomédes gewaer werd,
Liet hy Péripas seffens, den overgrooten, daer liggen,
Waer hy eerst hem geveld en hem het leven ontroofd had,
En hy storremde regt naer den ruiterschen held Diomédes.
Toen zy, aensnellend tegen elkaêr, reeds waren genaderd,
Strekte de god zich voorwaerts over het juk en de teugels
Met zyn koperen spies, vol drift om de ziel hem te rooven ;
Maer de blauwoogige Athéne nam spoedig de lans met de hand, en
Stiet haer weg van de zitbank, dat, zonder treffen, zy heenvloog.
Op zyn beurt schoot nu toe de helroepende vorst Diomédes
Met zyn koperen spies ; haer drong sterk Pallas Athéne
Tegen het onderst des buiks, waer 't koperen bindsel zich aensloot,
Daerheen dreef zy den stoot, en verscheurde de bloeiende godshuid ;
Trok dan de spies weêr uit. Toen brulde de koperen Ares,
Zóo als negenmael duizend, ja tienmael duizend der krygers
Schreeuwen in 't oorlogsveld, wen zy woede en moordlust verwekken.
Doch zy sidderden allen, de Trojers zoo wel als de Achajers,
Bleek van schrik zóo brulde de in 't krygen onlesschelyke Ares.

Even gelyk in de wolken stikdonkere nevel vooruit schynt,
Wen na de zwoelte een orkaen zich verheft met bruisende woede :
Zóo verscheen aen den held Diomédes de koperen Ares,
Toen hy, met wolken omhuld, in 't wyduitgestrekt hemelruim opvoer.
Ylend bereikte hy 't godenverblyf, den hoogen Olympos,
En hy zette zich neêr by Kronion, 't herte vol weedom,
Toonde het goddelyk bloed, dat nederwaerts droop uit de wonde,
En hy jammerde deerlyk, en sprak de gevleugelde woorden :

Stoort ge u niet, vader Zeus, die geweldige daden beschouwend ?
Steeds moeten wy goden de bitterste kwalen verdragen.

Om den wil van malkander, vol gunst voor de stervlingen zorgend.
Tegen u vechten wy al, want gy teeldet een razende dochter,
Die verderflyke, welke steeds denkt aen wrevlende daden.
Want wy al andere goôn, die met u den Olympos bewoonen,
Zyn u immer gehoorzaam, en elk aen uw wil onderworpen;
Maer nooit wilt gy gene met woorden of werken beteugelen,
Maer gy laet haer begaen, omdat gy de heillooze dochter
Zelf hebt geteeld; die nu Tydeus zoon, den held Diomédes,
Spoorde, den trotser! om tegen de onsterflyke goden te razen.
Kypris heeft hy daer eerst van naby verwond aen den kneukel;
Doch daarna schoot hy toe op my zelven, een Daimon gelykend.
Maer my droegen daer weg myn vlugtige voeten; want anders
Hadde ik er meer nog geleden, in 't midden der treurige lyken
Liggend, of 'k leefde nu krachtloos, verzwakt door de slagen des kopers.

Stuersch hem beschouwend begon der wolken verzaemlaer Kronion :
Wil toch, o andrebyanderen, by my niet zitten te kwelen
Meest zyt gy my verhaet van alle de Olympische goden;
Want steeds vindt gy uw lust in twisten, en krygen, en vechten,
En gy bezit d'onbedwingbaren aerd en den trots van uw moeder
Heré, welke ik nauwlyks met magtig bevel kan betoomen :
En dus meen ik, dat u heur raed dit wee heeft berokkend.
Maer ik kan toch niet langer u in deez' pynen aenschouwen;
Want gy zyt van geslacht uit my, en my baerde u de moeder.
Doch, had een andere god u geteeld, u, wreede verderver,
O! gy laget al lang diep onder de Ouraniónen.

Dus sprak Zeus, en beval aen Paiëon hem te genezen.
En nu spreidde Paiëon verzachtende zalf op de wonde;
En hy genas : want hy was geenszins sterflyk geboren.
Zóo als het vygesap ylins de sneeuwithe melk stremt, die vloeibaer
Schuimt, want met windsnellen spoed wordt zy omgekeerd door den vermenger:
Dus ook genas Paiëon gezwind den stormenden Ares.

Hebé baedde hem dan, en trok hem het sierlyk gewaad aen,
En hy zette zich weêr by Kronion, heerlyk en trotsig.

Here van Argo, Athéne met haer, Alalkómenes heerschster,
Kwamen terug in de woening van Zeus den oppergebieder,
Als zy den heilloózen Ares van mannenmoord hadden doen rusten.

J. F. C. Verspreuwen, leeraer der vlaemsche tael by het
Atheneum van Antwerpen, is den 26 July 1860, na eene lang-
durige ziekte, in den ouderdom van 52 jaren, overleden. De heer
Verspreuwen was een der oudste voorstanders der vlaemsche
zaak, en trad, in verscheidene gevallen, als letterkundige, als
dichter op. Er bestaat van hem een bundel gedichten, uitgegeven

by den heer Schoesetters, te Antwerpen. Hy was sedert lange jaren voorzitter van de rederykkamer *de Olyftak*, waarvan hy een der heroprigters was. Met eene stervende hand teekende hy het adres der Vlamingen van Antwerpen aen den Koning, waerin deze laetsten krachtig doen gevoelen wat onregt hun wierd aengedaen. Dit was de jongste daed zyns levens; maer zy bekroonde weerdig al hetgeen hy voor het vlaemsch heeft verrigt.

Verspreuwen wierd om zyn regtschappen karakter, zyne vrede-lievende welwillendheid en regtzinnige inzigten algemeen geacht.

Eene onbetwistbare geleerdheid en een goed hert gingen by hem gepaerd. Voor de vlaemsche beweging deed hy misschien meer dan menig ander in zynen toestand zou gedaen hebben; hy meende het goed; doch een talryk huisgezin, eene afhankelyke bediening schreven hem pligten voor, die ieder deftig burger eerbiedigt. — Gemoedelyke dichtstukjes, uit zyne pen gevloeid, komen in enkele jaergangen van het *Nederduitsch Letterkundig Jaerboekje* voor; sedert ettelyke jaren nam hy het voorzitterschap van het Antwerpsch bestuer des *Nederduitschen Taelverbonds* waer; en langer nog was hy briefwisselend lid der Maetschappy van vlaemsche letteroefening: *De Tael is gansch het volk*, te Gent. De heer Verspreuwen blyft in Vlaemsch-Belgie diep betreurd, niet alleen om zyne zedelyke en maetschappelyke hoedanigheden, maer ook om al het goede dat hy nog voor de vlaemsche zaak hadde kunnen verrigten, indien de dood hem niet zoo vroeg uit ons midden had weggerukt. Zyne nagedachtenis blyve in dankbaer en eerbiedig aendenken!

Myne taek spoedt ten einde. Met rassen tred ben ik de eeuwen doorgestapt, van dan af, dat het licht der dietsche letterkunde zyne allereerste stralen op onzen milden bodem schoot. Ik heb eenen vlugtigen blik geworpen op allen en op alles wat tot hare verheerlyking en haren luister kon bydragen. Volgeerne hadde ik insgelyks gewaegd van Noordnederlands groote meesters, die schitterende zonnen aen den hemel van tael- en letterkunde. Maer zulks viel buiten den kring, dien ik my had afgeteekend; ik wilde alleenlyk den lezer toonen wat ruim aendeel Vlaemsch-Belgie in het opbeuren en verheerlyken zyner spraek heeft genomen; ik zoude die ontzaggelyke reeks mannen hem voor de

oogen des geestes doen opdagen, door den Schepper met den stempel des vernufts gekenmerkt, die op den nauwbeperkten grond, waer men in Belgie de tael van Jakob van Maerlant nog hoort, hebben gesproken, geschreven, gezongen, geleerd. Ook een deel, en gewis het grootere der XIXe eeuw, mag ik niet aenraken: — ik wil geen oordeel vellen over de dappere schaer der nog levende en worstelende schryveren, om reden hunne zending niet is volbragt, en de ster hunner verdienste en huns roems nog kan verbleeken of — en dit is myne vurigste hope — heller opvinkelen. Slechts voor hen — zacht weze hun sluimer in het kille graf! — die ik onder myne oogen heb zien opdagen, hunne jeugdige krachten beproeven, in spierkracht aenwinnen, en onverschrokken en zegevierend vooruitrukken, tot hen de nooitverbeden dood zynen schicht door de moedige borst joeg, heb ik eene plaets in myn nederig werk ingeruimd.

Nog eenige woorden over den huidigen toestand onzer tael- en letterkunde, en dan leg ik de pen neder, met den troost, dat ik in der mate myner geringe vermogens heb gewerkt, en met het betrouwen, dat myn boek een gunstig onthael zal te beurt vallen.

Reeds dertig jaren leveren wy een heeten, een aenhoudenden, een byna wanhopigen stryd tegen het romaensch overwigt. Pas had de zon der onafhankelykheid hare weldoende stralen op Belgie neêrgeschoten, of daer steeg een woeste kreet uit het midden van verblinde of baetzuchtige scharen: — vergaen zal de tael, het laetste levensdeel, dat wy nog met den vyand gemeen hebben!.... En een onvermydelyke, een eeuwige val scheen haer werkelyk voorbeschikt.

Overal wierd de tael der vaderen — gisteren nog de schoone, de magtige, de heerschende; thans de wanstaltige, de zwakke, de gevallene, — baldadig verdrongen en buitengesloten. De tael uit den vreemde heerschte en bevoel: zy sprak door de wet, op de munt, in den stoel der leeraers, tot het jonge leger, vóór de balie — uit den mond van wyzen en dommen; want het was voortaan eene schande geworden nog de tael zyner moeder aengekleefd te zyn. En wat vooral in dien akeligen toestand bedroefde en tot vertwyfeling aanzette: de Vlaming zelf juichte om 't delven van zyn graf!

En toch, wat eindeloos duister er over den vlaemschen lande vlotte, daer kwam eensklaps een glansend licht dien nevelklomp doorbreken. Hoe diep de Vlaming ook in den slaep der zelfverloochening of des mismoeds scheen verzonken, de magtige roepstem, uit de borst des grooten Willems eerst opgestegen, schrikte velen wakker. Schaemte kleurde hunne wangen, verontwaardiging zonk in hunne ziel, eene edele aendrift, een fiere moed, ter wederbekoming van het ontroofde erfdeel, bezielde hen. Dan, ofschoon zwak aan krachten en klein in getal, sloegen zy de hand aan 't werk tot het heropbouwen van den verdelgden tempel. Deze greep eene lier en gaf zynen boezem lucht in liederen, waarvan elke stroof als een vuersprankel rondspatte, de verdrukkeners verschrikte, en den verdrukten als zoo vele sterren van geloof in den omzwaai van het bestaende tegenvonkelde. Gene dolf den harden grond op, wroette naer de wortelen der tael, toonde den onwetenden of ongeloovigen hoe krachtig en sappig ze zyn, en wreekte dus den hoon, haer aengedaen, dat zy niets dan eene ellendige wanspraek was. Anderen namen het op zich de reuzenbeelden onzer geschiedenis, met den blindenden straelkrans hunner miskende grootheid om den heldenschedel, uit het graf der tyden te verwekken. Met die grootmoedige mannen, ontwaakte Vlaenderens aloude leeuw, sprong regt, schudde zyne manen, breidde den klauw uit, en wierp bliksemende blikken rond zich. Dat die algemeene ontwaking met afgunstige oogen door 't bewind werd aenschouwd, dat men alle middelen beproefde om te beletten dat het vuer zich verder uitbreidde, opdat het zich niet eensdaegs vernielend om hun eigenen stoel slingerde, valt gemakkelyk te begrypen.

Van daer die worsteling, heet en aenhoudend. Vlaenderens ondergang was gezworen; loodzwaer woeg het vreemde juk op zyne schouders, en zoo moest het immer voortdrukken, tot dat de laetste vonk van eigenkennis en zelfbestaen in zynen geest zou versmacht zyn; tot dat het, ja! de handen zou kussen dergenen, die boeijen om zyne lenden hadden gesmeed. En daer hief datzelfde Vlaenderen nu stout het hoofd op, dorst naer vryer lucht snakken, gelykheid en regt vragen!

Dat mogt niet, dat zou niet!....

Het is alsdan, dat zich dit bedroevend schouwspel opdeed, waervan wy allen getuigen zyn geweest : spot, laster, logen, eigenbelang, domheid, vleijery, onbegrypelyke afkeer van alles wat neêrlandsch hiet, verblinde zucht naer fransche naâpery, alles spande te samen, vereenigde zyne krachten, spuwde zyn gift overal rond, en ach! zaeide verdeeldheid en afgunst tot in de rangen der vlaemsche stryders zelve.

Maer ondanks dit alles hield de worsteling aen, en tot den huidigen oogenblik duert zy onverminderd voort.

Wat zal haer uitslag zyn? Zullen wy bezwyken? Zullen wy zegepralen?

Indien geene onverwachte omstandigheden den gang der zaken komen verbitteren; indien de beproevingsroede des Heeren niet langer onze moedigste kampers ter neder slaet, dan durven wy met alle betrouwen zeggen : Onze zaak zal eindelyk zegevieren. Dagelyks komen zich jonge, maer moedige dichters en prozaschryvers by de ouderen voegen. Het onderwys giet zyn weldoende licht in breede stroomen over steden en dorpen uit, en stelt de kinderen des arbeidenden volks in staet de werken onzer vermaerde schryvers te lezen en te bewonderen. Zoo ontvlamt allengs de liefde tot de tael in hunne zielen; zoo begrypen zy langzamerhand wat de aanleiders zeggen willen, als zy van verbastering, verdrukking en vernedering gewagen; zoo gevoelen zy dagelyks inniger dat in der waerheid slaefsche banden ons knellen en het tyd wordt die af te schudden. Nog eenige jaren, en daer zal uit Vlaemsch-Belgie een zoo algemeene en magtige roep opgaen om regt en gelykheid, dat men zich verhaesten zal de schael der billykheid aen te vullen; want list en logen, zullen onmagtig zyn geworden, en zouden slechts dienen om den dierbaren Vaderlande onafkeerbare rampen te berokkenen.

In afwachting dat het Belgisch Staetsbestuer eindelyk maetregels neme, om de tael der meerderheid van 's Lands bevolking in al hare regten te herstellen, stippen wy hier, ten slotte, nog eenige voorname redenen en daedzaken aen, ten einde de billykheid der Vlaemsche zaak voor aller oogen te doen uitschynen.

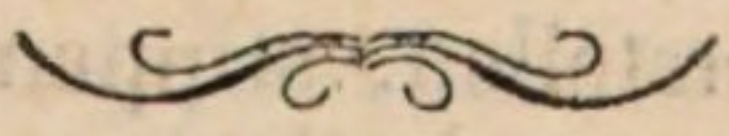
I. Niets is natuerlyker, dan dat een volk vrage, dat men hem, wien men zyn geld afeischt, ten minste derwyze aenspreke, dat

hy het verstaen kan; dat hy, wien men voor overtreding van wetten veroordeelt, ten minste weten mag welke zyne pligten zyn, en uit den mond der regters vernemen, waerom en hoe hy gevonnisd is. Niets is regtveerdiger, dan dat men zulke wenschen aenhoore, en dat men, in weêrwil van eigenzinnige tegenstrevers, regt doe aen hetgeen de stem der natuer, het gevoel van eigenweerdigheid en het genot eener gewaerborgde vryheid vereischen.

II. Dat voelde het Oostenryksch Bestuer, dat in Hongarie en in Bohemen de volkstael in hare regten herstelde, en voor de scholen en voor de regtbanken en voor de overheden verplichtend maekte; — dit voelde de Koning van Holland, die aen de Luxemburgers in dit opzicht regt gedaen heeft; de omwenteling van het jaer 1830 had hem geleerd wat droeve gevolgen de taelverdrukking kan hebben; — dit voelde de Koning van Pruisen, wanneer hy in het groot hertogdom van Posen de poolsche tael in geregtelyke zaken voorschreef.

III. Wat elders gevraegd en toegestaen is, wierd ook in ons Belgie gevergd, sedert lange jaren en door ontelbare verzoekschriften, welke aenhoudend tot de grieksche kalenden verzonden worden. En voortdurend worden wy behandeld als een overwonnen volk; het Bestuer spreekt ons aen in de fransche tael; onze vlaemsche provinciën zyn opgepropt met ambtenaren, die, wanneer wy hun aenspreken, ons met verachting het « *Je ne comprends pas* » naer het hoofd werpen. De Kamers, de provinciale Staten, spreken fransch; alle administratieve onderhandelingen met onze vlaemsche gemeenten geschieden in het fransch; onze gemeente-besturen zelfs, voornamelyk in de steden, spreken eene vreemde tael; op de regtbanken worden wy, Vlamingen, veroordeeld of vrygesproken in eene uitheemsche tael.

Hoe lang zal die slaverny nog duren?

NAEMLYST

DER

DICHTERS EN PROZASCHRYVERS

DIE IN HET ONDERHAVIGE WERK VERMELD WORDEN.

	BLZ.
Willem Utenhove, priester te Ardenburg	13
Hendrik I, hertog van Brabant	26
Van Maerlant, van Damme	»
Melis Stoke	29
Jan Van Helu	30
Lodewyk Van Velthem	33
Nikolaes de Klerck, van Antwerpen	»
Jan Dekens, van Antwerpen	34
Antonius De Rouere, van Brugge	38
Hendrik Bal, van Mechelen	39
Jan Van Dale, van Brussel	»
Anna Byns, van Antwerpen	41
Matthys De Casteleyn, van Audenaerde	42
Cornelis Van Ghistele, van Antwerpen	43
Marcus Van Vaernewyck, van Gent	»
Jan Utenhove, van Gent	»
Joost Lambrecht, van Gent	44
Antonius van t'Sestich of Sexagius, van Brussel	»
Cornelius Manilius of De Man, van Brugge	»
Peeter De Herpeneer, van Antwerpen	»
Willem Van Haecht, van Antwerpen	»

	BLZ.
Frans Fraet, van Antwerpen	45
Jan Fruytiers	»
Eduard De Deene, van Brugge	47
Christoffel Plantyn, van Antwerpen	48
Cornelius Kiliaen, van Duffel	»
Philip Van Marnix, van Brussel	»
Dathenus, van Yperen	50
Lucas De Heere, van Gent	»
Karel Wynck, van Yperen	51
Peeter Heyns, van Antwerpen	»
Jan-Baptist Houwaert, van Brussel	»
Jan Van der Noot, van Antwerpen	52
Philip Numan, van Brussel	»
Karel Van Mander, van Meulebeke	»
Simon Stevyn, van Brugge	57
Emmanuel Van Meteren, van Antwerpen	»
Adriaen Van Meerbeeck, van Antwerpen	»
Jakob Van Zevécote of Zevécotius, van Gent	58
Daniel Hêinsius, van Gent	61
Justus Harduyn, van Gent	62
Willem Van der Elst, in zyn leven pastoor van Bouchaut en Waterdyck	63

	BLZ.		BLZ.
Willem Van den Nieuwelandt, van Antwerpen	63	J. Des Roches	87
Olivier De Wree, van Brugge .	64	Verloo, advokaet te Brussel .	88
Zacharias Heyns, van Antwer- pen	»	Frans Van Daele, geneesheer te Yperen	93
Richard Verstegen, van Antwer- pen	65	Alberik Stichebaut, van Gent .	94
Franciscus Sweertius, van Ant- werpen	»	Robyn, van Vracene	95
Kasper Van Baerle (Barlœus), van Antwerpen	66	De Borchgrave, ontvanger te Wacken	96
Willem Van der Borch (a Cas- tro), van Brussel	67	Theodoor Vermandele, leerling te Rousselaere	101
Claude De Grieck, van Brussel .	68	J. Van der Maesen, van Ant- werpen	»
Pieter Geschier, in zyn leven pastoor van het Begynhof, te Brugge	»	Karel Broeckert, van Gent .	104
Adriaen Poirters, van Ooster- wyk, by Herenthals	69	Jan-Jakob Lambin, van Yperen	107
Willem Caudron, van Aelst .	71	Thomas Van Loo, van Oostende	108
Jan Lambrecht, van Brugge .	72	A. D'Huygelaere, van Deynze .	112
Lambert De Vos (Vossius), van Brugge	»	David De Simpel, van Moorslede	»
Pater Croon, van Leuven . . .	»	Jan Adriaen Snyers, van Ant- werpen	114
Pieter Mallandts, karthuizer in het klooster van Lier	74	Leo D'Hulster, van Thielt . .	119
Pater Oliverius a S. Anastasio, karmeliet te Yperen	75	Jan-Frans Willems, van Bouc- houte (by Antwerpen) . . .	125
Daniel Bellemans, van Antwer- pen	77	Karel Ledeganck, van Eecloo .	134
Joannes a Castro, Minderbroe- der te Antwerpen	78	Theodoor Van Ryswyck, van Antwerpen	142
Judocus Van der Cruyken, pries- ter en kloosterling te Gent .	79	Pieter-Konstant Comeyne, van Veurne	156
Lieven De Meyer, van Gent .	81	Eugeen Zetternam, van Ant- werpen	157
Reinerus Vichet, kanonik Nor- bertyn van Tongerlo	82	Jan - Baptist Courtmans, van Berlaere	»
Jan Laurens Krafft, van Brussel	83	Pieter-Frans Van Kerkhove, van Antwerpen	158
Lieven-Frans Van Bouchaute, van Gent	»	J. B. Van Peene, van Assenede .	159
J. Moons, kanonik te Antwerpen	84	G. D. Moke, te Gent	»
Pater Stevens, van Lier . . .	85	P. Behaegel, te Thourout . . .	»
		Frans De Vos, van Caprycke .	160
		Pieter-Jan Renier, te Deerlyk .	161
		Prudens Van Duyse, van Den- dermonde	»
		D. Cracco, van Rousselaere . .	180
		Verspreuwen, van Antwerpen.	189

1. The first part of the book is devoted to a general introduction to the subject of the history of the world, and to a description of the various methods which have been employed by historians in the collection and arrangement of their materials. It also contains a brief account of the progress of the science of history from the earliest times to the present day.

2. The second part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

3. The third part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

4. The fourth part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

5. The fifth part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

6. The sixth part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

7. The seventh part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

8. The eighth part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

9. The ninth part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

10. The tenth part of the book is devoted to a detailed account of the history of the world, from the earliest times to the present day. It is divided into two main parts, the first of which is devoted to the history of the world from the earliest times to the beginning of the Christian era, and the second to the history of the world from the beginning of the Christian era to the present day.

Van de Velde, J.

Geschiedenis der nederduitsche Tael en Letterkunde

Audenaerde 1861

H.lit.p. 387 rx

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10735401-8